

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA INFORMACIJSKE I KOMUNIKACIJSKE ZNANOSTI
ODSJEK ZA PEDAGOGIJU

**ULOGA KNJIŽNICE U SLOBODNOM VREMENU
ADOLESCENATA: KNJIŽNIČNE USLUGE I PROGRAMI ZA
MLADE**

Diplomski rad

Ivana Končić

Zagreb, 2018.

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za informacijske i komunikacijske znanosti
Odsjek za pedagogiju
ak. god. 2018./2019.

**Uloga narodne knjižnice u slobodnom vremenu adolescenata:
knjižnične usluge i programi za mlade**

Interdisciplinarni diplomski rad

Ivana Končić

Mentorice:

doc. dr. sc. Ivana Hebrang Grgić

doc. dr. sc. Ana Blažević Simić

Zagreb, 2018.

Sadržaj

Uvod	1
1. Adolescencija	3
1.1 Definicija adolescencije	3
1.2 Generacijske karakteristike suvremenih adolescenata	4
2. Slobodno vrijeme	8
2.1 Aktivnosti u slobodnom vremenu	11
2.2 Kako adolescenti provode svoje slobodno vrijeme?	12
2.2.1 Strukturirane aktivnosti	14
2.2.2 Nestrukturirane aktivnosti	16
3. Narodne knjižnice	19
3.1 Razvoj narodnih knjižnica	20
3.2 Mladi kao posebna skupina korisnika narodne knjižnice	23
3.2.1 Usluge i programi za mlade	24
3.2.2 Strukturirane i nestrukturirane aktivnosti u kontekstu knjižnice	28
3.2.3 Modeli rada s mladima u narodnim knjižnicama u Hrvatskoj	30
3.2.4 Knjižničar za mlade	31
4. Prema određenju uloga knjižnice u slobodnom vremenu adolescenata	36
5. Primjer dobre prakse u Gradskoj knjižnici Vukovar	40
6. Istraživanje zastupljenosti programa za mlade u županijskim matičnim knjižnicama	43
6.1 Cilj istraživanja i istraživačka pitanja	43
6.2 Metodologija, uzorak i tijek istraživanja	43
6.3 Županijske matične narodne knjižnice i njihove usluge, programi i aktivnosti za mlade – rezultati istraživanja	44
6.3.1 Narodna knjižnica <i>Petar Preradović</i> Bjelovar	44
6.3.2 Gradska knjižnica Slavonski Brod	45
6.3.3 Dubrovačke knjižnice	45

6.3.4	Gradska knjižnica i čitaonica Pula	45
6.3.5	Gradska knjižnica <i>Ivan Goran Kovačić</i> Karlovac.....	46
6.3.6	Knjižnica i čitaonica <i>Fran Galović</i> Koprivnica	46
6.3.7	Gradska knjižnica Krapina	47
6.3.8	Samostalna narodna knjižnica Gospić.....	47
6.3.9	Knjižnica <i>Nikola Zrinski</i> Čakovec	47
6.3.10	Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek.....	47
6.3.11	Gradska knjižnica i čitaonica Požega.....	48
6.3.12	Gradska knjižnica Rijeka	48
6.3.13	Narodna knjižnica i čitaonica <i>Vlado Gotovac</i> Sisak	49
6.3.14	Gradska knjižnica <i>Marka Marulića</i> Split.....	49
6.3.15	Gradska knjižnica <i>Juraj Šižgorić</i> Šibenik	49
6.3.16	Gradska knjižnica i čitaonica <i>Metel Ožegović</i> Varaždin.....	50
6.3.17	Gradska knjižnica i čitaonica Virovitica	50
6.3.18	Gradska knjižnica i čitaonica Vinkovci	50
6.3.19	Gradska knjižnica Zadar.....	51
6.3.20	Knjižnice grada Zagreba	51
6.4	Rasprava	58
7.	Studija slučaja	61
7.1	Ukratko o Knjižnici Selčina	61
7.2	Cilj, zadaci istraživanja i istraživačka pitanja	63
7.3	Metodologija, uzorak i tijek istraživanja	64
7.4	Rezultati intervju.....	65
7.4.1	Neaktivni korisnici	65
7.4.2	Aktivni korisnici.....	69
7.4.3	Koordinatorica knjižnice	72
7.5	Rasprava	74

7.6 Zaključak istraživanja i preporuke za rad s mladima u knjižnici	78
Zaključak.....	82
Literatura	86
Prilozi	93
Sažetak	97
Summary	98
Biografija.....	99

Uvod

Predmet proučavanja ovoga rada slobodno je vrijeme adolescenata u kontekstu narodnih knjižnica, a nastao je s ciljem obuhvatnijeg proučavanja svih mogućnosti i slobodnovremenskih aktivnosti koje im narodne knjižnice nude. Dok veoma bitnu korisničku skupinu u narodnim knjižnicama čine djeca predškolskog uzrasta kao i mlađi osnovnoškolci, ista se pozornost ne pridaje starijoj djeci i mladima (engl. *young adults*), tj. adolescentima. Razlozi tome mogu se pronaći na obje strane proučavanih područja – mladi s jedne strane gube zainteresiranost za knjižnicama (pod pretpostavkom da su ju imali dok su bili mlađi), a s druge strane, kao posljedica navedenog, knjižnice nude sve manje zanimljivih aktivnosti toj korisničkoj populaciji. Sukladno tome, oba su područja postala izvor negativnih percepcija – dok veliki dio mladih knjižnicu percipira kao nezanimljivo i staromodno mjesto u kojem, osim knjiga, vladaju tišina i strogoća, u knjižničarskoj ih se struci percipira kao najviše nezainteresiranom skupinom s kojom je zbog toga i najteže raditi.

Ovim će se radom nastojati prikazati važnost koju inovativni i zanimljivi programi i aktivnosti mogu imati za adolescente te na taj način pokušati razbiti ustaljene predrasude koje postoje u oba područja – kako o knjižnicama, tako i o mladima kao korisnicima. U teorijskom dijelu prvo će biti određen pojam adolescencije i razmotren u kontekstu suvremenih adolescenata, pri čemu će biti prikazane njihove generacijske karakteristike. Nadalje, bit će određen pojam slobodnog vremena, nakon čega će se prikazati i razne aktivnosti u slobodnom vremenu bazirajući se na njihovim podjelama. Slijedi problematika slobodnog vremena adolescenata uz što će biti riječi o strukturiranim i nestrukturiranim aktivnostima kojima se najčešće bave u svom slobodnom vremenu. Idući dio rada odnosi se na problematiku narodnih knjižnica, pri čemu će osim razvoja biti prikazani i mladi kao njihova posebna skupina korisnika sa specifičnim potrebama i interesima. Potom će biti riječi i o uslugama i programima za mlade i njihovom razvoju, raznim modelima rada s mladima u knjižnicama na području Hrvatske, a bit će predstavljene i specifičnosti knjižničara za mlade. Nakon toga slijedi prikaz primjera dobre prakse u Gradskoj knjižnici Vukovar, tj. Odjela za mlade Spajalica koji će u ožujku 2019. godine proslaviti svoju drugu godinu postojanja. Kao zaključak teorijskog dijela rada, na temelju navedenih teorijskih postavki, odrediti će se uloga knjižnice u slobodnom vremenu adolescenata.

Empirijski dio rada strukturalno je podijeljen u dva dijela. Prvi dio istraživanja fokusira se na trenutačno stanje u županijskim matičnim narodnim knjižnicama na području Hrvatske s

obzirom na provođenje knjižničnih aktivnosti i programa za mlade. Sastoji se od mikroistraživanja, a provelo se metodom proučavanja mrežnih stranica knjižnica i njihovih Facebook stranica i profila. Osim stalnih i organiziranih aktivnosti, ispitano je postojanje odjela za mlade, a utvrđene su i mogućnosti za relaksaciju i nestrukturirane oblike provođenja slobodnog vremena.

Drugi dio istraživanja studija je slučaja zagrebačke Knjižnice Selčina, a sastoji se od istraživanja zadovoljstva korisnika knjižnicom, načina njihovog provođenja slobodnog vremena te sveopćeg stava i percepcije knjižnice. U ovome dijelu istraživanja koristila se metoda polustrukturiranog intervjua pri čemu su ispitani koordinatorica knjižnice i dvije skupine korisnika – oni *aktivni* koji često sudjeluju u aktivnostima i događanjima koje knjižnica nudi i oni *neaktivni* koji pri posjeti knjižnici koriste uglavnom samo uslugu posuđivanja.

Očekuje se da će rezultati istraživanja dati doprinos u oba polja – kako informacijskim i komunikacijskim znanostima, grani knjižničarstvu, tako i pedagogiji. Istraživanje narodnih knjižnica pridonijet će spoznajama o stupnju razvoja knjižnične djelatnosti u području rada s mladima te će zasigurno potvrditi pretpostavke o važnoj ulozi knjižnica u zadovoljavanja svestranih potreba ove skupine korisnika. Osim toga, rezultirat će i stavovima mladih o knjižnici, a analizom načina provođenja slobodnog vremena i interesa adolescenata pružit će se uvid u važan segment njihova svakodnevnog života, njihove preokupacije i obrasce ponašanja. Pomoću prijedloga za poboljšanje aktivnosti i usluga, knjižnica će dobiti povratne informacije koje će joj biti korisne u budućem planiranju programa djelovanja. Osim toga, rad će pružiti preporuke i prijedloge u kojem bi se smjeru knjižnične usluge i programi mogli razvijati, temeljeno na mišljenju onih za koje se i organiziraju – mladih.

1. Adolescencija

1.1 Definicija adolescencije

Hrvatska online enciklopedija adolescenciju definira kao *životno razdoblje između kraja puberteta* (oko 14. godine) *i početka zrelosti* (rane 20-e godine)¹ – isto to radi mnogo autora opisujući ju kao prijelazno razdoblje između djetinjstva i odrasle dobi koje prate razne biološke, društvene i psihološke promjene. Jednostavno rečeno, adolescencija je formativno razdoblje odrastanja koje karakterizira izgradnja identiteta, želja za dokazivanjem i neovisnošću, traženje novih interesa, ali i usvajanje zdravstveno važnih ponašanja, stavova, navika i stilova života.²

Sama riječ dolazi od latinske imenice *adolescentia* koja označava mladost i mladenaštvo, a kao posebnu razvojnu fazu po prvi ju je put opisao američki psiholog Granville Stanley Hall karakterizirajući ju kao doba *bure i oluje*, s mnoštvom kontradiktornih težnji, turbulencija i emocionalne ambivalencije.³ Što se tiče dobnih granica, one variraju ovisno o autoru. Dok neki adolescenciju povezuju s tinejdžerskim godina (13-19 godine), drugi obuhvaćaju i vrijeme prije/poslije (npr. 10-22 godine⁴, 10-25 godine⁵), no većina se slaže da započinje pubertetom oko 11. godine. Pritom je važno naglasiti da je prijelaz u odraslost individualno i kulturalno različit, zbog čega ni ne mogu postojati čvrsto postavljena dobn ograničenja. Slično ističe i Graovac koja napominje da se dobn ograničenja konstantno proširuju – bilo da se radi o ranijem početku ili kasnijem završetku.⁶ U literaturi se često navode i razvojne faze adolescencije pa ih npr. Rudan dijeli na ranu, srednju i kasnu adolescenciju,⁷ dok Graovac uz te tri dodaje predadolescenciju te postadolescenciju ili razdoblje mladenaštva.⁸

Uz pojam adolescenti, za ovu se populaciju često koristi i pojam tinejdžeri kod kojeg su, za razliku od adolescencije, dobn granice čvrsto određene te obuhvaća djecu od 13 do 19 godina (engl. *teenager*, osobe kojima broj godina u engleskom jeziku završava nastavkom *teen*)⁹. S druge strane, u suvremenom se knjižničarstvu kao istoznačnica adolescentima i tinejdžerima

---

¹ Adolescencija. // Enciklopedija.hr. Dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=532> (27. kolovoza 2018.)

² Slobodno vrijeme djece i mladih. // Uvod u pedagogiju slobodnog vremena. / Livazović, G. Osijek: Filozofski fakultet, Hrvatska sveučilišna naklada, 2018.

³ Lacković-Grgin, K. Psihologija adolescencije. Jastrebarsko: Slap, 2006.

⁴ Rudan, V. Normalan adolescentni razvoj. // Medix. 10, 52(2004), str. 36-39.

⁵ Lacković-Grgin, K. Nav. dj.

⁶ Graovac, M. Adolescent u obitelji. // Medicina fluminensis. 46, 3(2010), str. 261-266.

⁷ Rudan, V. Nav. dj.

⁸ Graovac, M. Nav. dj.

⁹ Stropnik, A. Knjižnica za nove generacije: virtualni sadržaji i usluge za mlade. Zagreb: Hrv.atsko knjižničarsko društvo, 2013. Str. 12.

najčešće koristi izraz *mladi*. Kada su dobne granice u pitanju, prema Smjernicama za knjižnične usluge za mladež, svaka knjižnica ima pravo samostalno definirati raspon. Ipak, najčešće se radi o mladima između 12 i 18 godina, o čemu će biti riječi u jednom od idućih poglavlja (3.2).

Iako su granice adolescencije takoreći mutne, usuglašenost autora ipak se javlja kada je riječ o njenim glavnim obilježjima. Kao što je već rečeno, adolescencija je vrijeme obilježeno promjenama – od onih fizičkih i motoričkih, preko kognitivnih i psihičkih do promjena društvene naravi. Fizičke promjene odnose se na tjelesno sazrijevanje kao što je npr. nagli rast, ali i pojačan rad žlijezda i lučenje spolnih hormona što naposljetku dovodi i do spolnog sazrijevanja.¹⁰ Nadalje, dodatno se razvijaju i motoričke sposobnosti kao posljedica prethodno spomenutog naglog rasta. Što se tiče kognitivnog razvoja, on se prije svega odnosi na prelazak s konkretnog na formalni oblik mišljenja.¹¹ Psihičke promjene odnose se na pojavu emocionalne nestabilnosti, kao i privremena stanja nemira i uzbuđenosti, promjene u ponašanju te formiranje cjelokupnog identiteta. I na kraju, vezano uz promjene društvene naravi, u tom se razdoblju pojedinac simultano kreće od stanja ovisnosti od odraslih do uspostave sebe kao neovisnog člana društva. Pritom se razvijaju i jačaju veze s drugim pojedincima, skupinama i institucijama u široj zajednici što predstavlja važan socijalizacijski okvir unutar kojeg adolescenti započinju proces individualizacije, s ciljem razvoja i formiranja identiteta.

1.2 Generacijske karakteristike suvremenih adolescenata

Google generacije, *Net generacija*, *iGeneracija*, *Gen Z*, ... – samo su neki od naziva koji se koriste za osobe rođene nakon 1995. godine. Budući da se najveći dio pripadnika trenutno nalazi u svojim tinejdžerskim godinama, ova se generacija još uvijek formira, ali već sada se naziva jednom od najutjecajnijih do danas. To je prva generacija ikada u kojoj žive *digitalni urođenici* – oni su rođeni i odrastaju u svijetu interneta i društvenih mreža, njihovi su telefoni oduvijek bili pametni, a tehnologijom se služe u svim situacijama – bilo u svrhu zabave, istraživanja, obrazovanja ili nečeg četvrtog.¹² Iako im je to omogućilo razvoj visokog stupnja informatičke pismenosti još od najranije dobi i dostupnost informacija u par *klikova*, istovremeno te informacije upijaju bez njihovog daljnjeg preispitivanja. Po nju više ne odlaze u knjižnicu kao prijašnje generacije, nego ju *guglaju*. Čitaju vijesti, ali novine ne kupuju.

---

¹⁰ Maleš, D. Između djetinjstva i zrelosti. Đakovo: Temposhop, 1995.

¹¹ Rudan, V. Nav. dj.

¹² Tapscott, D. Grown up digital: How the net generation is changing your world, 2009. Dostupno na: <https://bit.ly/1v4oZIY>

Uspoređujući prošle generacije, provode više vremena u komunikaciji s prijateljima elektroničkim putem, ali i manje vremena družeći se s njima uživo što potvrđuje i istraživanje Svjetske zdravstvene organizacije (rezultati prikazani u Tablici 1.).¹³

Tablica 1. Usporedni rezultati istraživanja Svjetske zdravstvene organizacije Izvor:

<https://bit.ly/2rJFz1u>

Što misle današnji mladi?	2001. godina		2014. godina	
	Hrvatska	prosjek	Hrvatska	prosjek
udio 15-godišnjaka koji se redovno druže nakon škole	35%	35,8%	22%	18%
	35%	44,6%	30%	25%
15-godišnjaci koji dnevno komuniciraju s prijateljima putem društvenih mreža	/	/	40%	35%
	/	/	35%	32%
djevojke / mladići				

Upravo zbog šireg kruga ljudi s kojima su u kontaktu elektroničkim putem, *imaju širi pristup idejama, informacijama i mogućnostima.*¹⁴ U usporedbi s prethodnim generacijama, današnji adolescenti ostaju *mladima* dulje nego ikada prije i to zbog produženog trajanja obrazovanja i ekonomske ovisnosti. Međutim, kada se radi o seksualnosti, slobodnom vremenu i konzumerizmu, puno ranije postaju neovisni.¹⁵ Bitna obilježja ove generacije navodi i Tapscott govoreći da, u usporedbi sa svojim roditeljima, više cijene slobodu, vole surađivati s drugima, kritički su nastrojeni prema postojećim institucijama, zahtijevaju poštenje, inovativni su, brzina i zabava u svim situacijama za njih je nešto što se podrazumijeva te, naposljetku, teže tome da sve prilagode svome ukusu.¹⁶

¹³ Turčin, K. Nova generacija hrvatskih tinejdžera. // Jutarnji list. (2004). Dostupno na: <https://bit.ly/2rJFz1u>

¹⁴ Car, S. Adolescencija 21. stoljeća: društvena uvjetovanost, temeljne karakteristike i pedagoški izazovi. // Pedagoška istraživanja. 10, 2(2013), str. 285.

¹⁵ Isto.

¹⁶ Tapscott, D. Nav. dj.

U ožujku 2017. godine *AwesomenessTV* (američka medijska tvrtka u kojoj danas djeluju tisuće *YouTube* kreatora diljem svijeta stvarajući web serije, emisije i filmove za razne platforme) je u suradnji s *Trenderom* (istraživačka tvrtka koja predviđa trendove) provela istraživanje u kojem je anketirano 1504 tinejdžera diljem SAD-a kako bi saznali koje su karakteristike njihove generacije. Osim karakteristika prikazanih na Slici 1., istraživanje je pokazalo da je Generacija Z ozbiljna, ali optimistična generacija, fokusirana na širu sliku, praktički žive na zaslonu, opsjednuti su pametnim

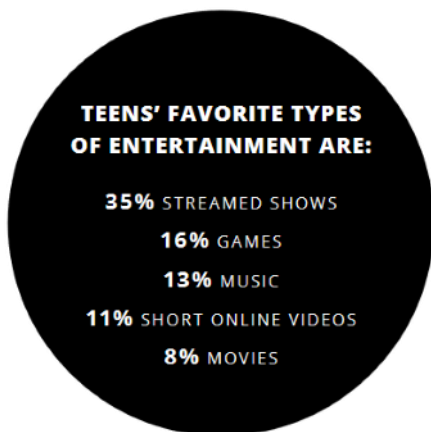

Slika 1. Tko su pripadnici Generacije Z?

Izvor: <https://bit.ly/2vf5DOj>

telefonima, *streamingom* i YouTube-om, fluidnog su identiteta i *prvaci društvene pravde*.¹⁷ Naime, istraživanje je pokazalo da današnji *tinejdžeri u velikoj mjeri podržavaju društvene pokrete, pa ih tako 80% podržava Black Lives Matter, transrodna prava podržava 74%, i feminizam 63%, a većina kaže da bi ti pokreti morali biti prihvaćeni u društvu danas*.¹⁸

A kako provode svoje slobodno vrijeme i koji su im oblici zabave najdraži? Nove, konstantno ažurirajuće informacijske i komunikacijske tehnologije i masovni mediji obiluju jedinstvenim i inovativnim mogućnostima zbog čega su na potpuno nov način promijenile svakodnevnicu

Slika 2. Najdraži oblici zabave tinejdžera. Izvor: <https://bit.ly/2vf5DOj>

današnjih adolescenata u odnosu na prethodne generacije. Sukladno tome i recentna istraživanja pokazuju da se većina slobodnog vremena mladih sastoji od proizvoda i sadržaja masovne kulture.¹⁹ Sasvim očekivano, gotovo su svi odgovori dio digitalnog svijeta. Osim što slobodno vrijeme provode slušajući muziku (69%), gledajući YouTube videe (60%) i igrajući video igrice (51%), kao najdraži oblik zabave adolescenti navode *streaming* raznih emisija²⁰ (prikazano na Slici 2.) opravdavajući pritom naziv *Generacije streamera*. Vidljivo je da se Internet (nastao

¹⁷ Gen Z: The Audience You Can't Ignore. //Awesomeness. Dostupno na: <https://bit.ly/2vf5DOj>

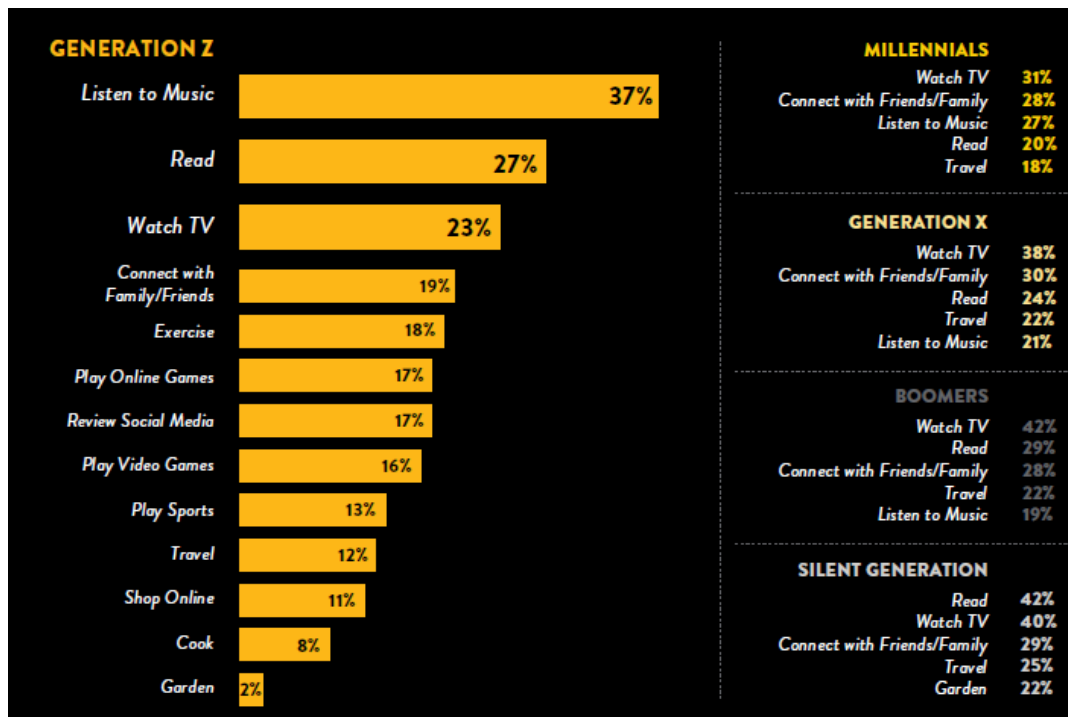
¹⁸ Ko je generacija Z? Kako tinejdžeri konzumiraju sadržaje. // Media Marketing, 2018. Dostupno na: <https://bit.ly/2NMsGh6>

¹⁹ Miliša, Z., Tolić, M., Vertovšek, N. Mediji i mladi. Zagreb: Sveučilišna knjižara, 2009.

²⁰ Awesomness. Nav. dj.

1995. – kada i ova generacija), osim za titulu najpopularnijeg masmedija, izborio i za vrlo visoko mjesto na listi sredstava za zabavu i načina provođenja slobodnog vremena, potiskujući pritom ne samo tradicionalne medije nego i ostale oblike zabave.

Dvije godine starije, ali ipak nešto drugačije rezultate pokazalo je istraživanje *Global Generational Lifestyles* tvrtke Nielsen, što je prikazano i na Slici 3. Gledanje TV-a pokazalo se kao omiljena aktivnost slobodnog vremena među svim generacijama. Ipak, Generaciji Z od televizije (23%) je draže čitanje (27%) i slušanje muzike (37%). Ono što se razlikuje u odnosu na prethodno spomenuto istraživanje je izostanak Interneta u prvih pet omiljenih aktivnosti. Štoviše, veći postotak uživa u čitanju nego igranju online igara ili pregledavanju društvenih mreža.²¹

Slika 3. Usporedni prikaz slobodnovremenskih aktivnosti između generacija.

Izvor: <http://www.nielsen.com/us/en/insights/reports/2015/global-generational-lifestyles.html>

Važno je napomenuti da rezultati tih istraživanja ne mogu biti izravno primjenjivi na druge dijelove svijeta jer su se uglavnom provodili u SAD-u. Jedinствене kulturalne i društvene značajke oblikuju ponašanje adolescenata na osebujan način. Kako svoje slobodno vrijeme provode hrvatski tinejdžeri, a i tinejdžeri iz ostalih krajeva svijeta, bit će prikazano kroz iduća poglavlja.

²¹ Global Generational Lifestyles. // Nielsen Insights, 2015. Dostupno na: <https://bit.ly/2xdjojQ>

2. Slobodno vrijeme

Slobodno vrijeme javlja se kao jedno od važnih kategorija suvremene pedagogije, ali i sociologije i drugih društvenih znanosti pri čemu se postavlja pitanje kako ga na najbolji način ispuniti i iskoristiti. Slobodno vrijeme adolescenata fenomen je koji se nameće u suvremenom razvoju društva kao vrlo aktualan za svestrano samoostvarenje mlade osobe, kao i za manifestiranje raznovrsnih interesa, sklonosti i sposobnosti.²² Da bismo odgovorili na pitanje kako ga adolescenti provode, važno ga je prvo definirati i postaviti u širi kontekst.

Slobodno je vrijeme fenomen (podrazumijeva mnoštvo kategorija, procesa, sadržaja i pojava) povezan sa svim područjima života pojedinca – socijalnim, ekonomskim, zdravstvenim, političkim... Sukladno tome, oslanja se na spoznaje iz raznih područja što rezultira time da jedinstvena i sveobuhvatna definicija i interpretacija ovog fenomena ne postoji. Govoreći o određivanju sadržaja slobodnog vremena, Ilišin navodi dvije distinktivne struje definiranja – slobodno vrijeme kao ostatak vremena nakon društveno obaveznog rada (koji obuhvaća različite aktivnosti) s jedne strane i slobodno vrijeme kao ono koje obuhvaća samo aktivnosti izabrane slobodnom voljom s druge strane. Sukladno posljednjem shvaćanju, Dumazedier (1972) ga označava terminom *dokolice*. Uz nju, šire shvaćeno slobodno vrijeme odnosi se i na poluslobodno vrijeme koje obuhvaća aktivnosti koje su nužne, a ne pripadaju društveno obaveznom radu.²³ U potpunoj suprotnosti s Dumazedierovim shvaćanjem *dokolice*, Janković ju opisuje kao vrijeme koje se provodi bez namjere obogaćivanja svakodnevnog života pojedinca,²⁴ pogrešno ju izjednačavajući s *besposlicom*. Autori Polić i Polić *besposlicu* i *dokolice* objašnjavaju referirajući se na *slobodu od* i *slobodu za*, tj. dok *besposlica* predstavlja vrijeme slobode od rada, *dokolica* je vrijeme slobodno za samodjelatnost i samoostvarenje, tj. razvoj pojedinca.²⁵

Međutim, neovisno o raznim shvaćanjima ovoga fenomena i s njim povezanih kategorija, u definicijama raznih autora najčešće se ipak pojavljuje jedan ili više elemenata poput vremena, aktivnosti, slobode, dobrovoljnosti i slično. Glavaš slobodno vrijeme definira kao ono vrijeme koje adolescentu preostaje nakon škole, odnosno vrijeme u kojem je oslobođen ne samo školskih, već i eventualnih obiteljskih zaduženja. Osim toga, naglašava se da je to ono vrijeme

---

²² Pehlić, I. Slobodno vrijeme mladih : socijalnopedagoške refleksije. Sarajevo: Centar za napredne studije, 2014.

²³ Ilišin, V. Promjene u slobodnom vremenu mladih. // Napredak. 141, 4(2000), str. 419-429.

²⁴ Janković, V. Slobodno vrijeme u suvremenoj pedagoškoj teoriji i praksi (drugo prošireno izdanje). Zagreb: Pedagoško-književni zbor, 1973.

²⁵ Polić, M., Polić, R. Vrijeme, slobodno od čega i za što? // Filozofska istraživanja. 29, 2(2009), str. 255-270.

koje se oblikuje prema vlastitim željama, bez ikakve obveze, pri čemu se bitnima smatraju elementi poput slobode, dobrovoljnosti i neobaveznosti.²⁶ Kao takvo, slobodno vrijeme adolescenata predstavlja relativno velik vremenski prostor koji, ukoliko je nedovoljno osmišljen i vođen, može postati izvor neprihvatljivih ponašanja i ovisnosti.

Polazeći od Dumazeiderove (1976.) podjele slobodnovremenskih funkcija na odmor, razonodu i razvoj ličnosti,²⁷ Janković o slobodnom vremenu govori kao o vremenu koje ima smisao stanja i djelovanja s određenim funkcijama.²⁸ Dok odmor podrazumijeva regeneraciju i oporavak od umora, razonoda se odnosi na zabavu, bijeg od dosade i stvaranje vedrog raspoloženja, a razvoj ličnosti podrazumijeva širenje i nadograđivanje znanja kao i društvenu uključenost. Dakle, kada ga shvatimo kao prostor samoaktualizacije i ostvarenja osobnosti, sasvim je razumljiv interes pedagoga za istraživanjem i unapređivanjem tog područja. Međutim, pomoć ne samo pedagoga, nego i psihologa, sociologa, raznih nevladinih udruga, pa čak i knjižnica, neposredan rad s adolescentima i njihovo uključivanje u razne programe, način je rješavanja problema u kulturi mladih i u slobodnom vremenu uopće.²⁹ Kontekst slobodnog vremena izuzetno pogodnim za razvoj osobnosti pojedinca, kako u intelektualnom tako i u emocionalnom smislu, smatra i Pehlić dodajući da pruža mogućnost razvoja kreativnosti i uspostavljanja kvalitetnih interpersonalnih odnosa. Međutim, ukoliko se slobodno vrijeme želi provesti ili organizirati na pedagoški način, autor napominje da je neophodno na umu imati određene smjernice koje će ga učiniti potpunijim.³⁰

O tim smjernicama, principima i/ili načelima govori više autora, a Janković spominje idućih deset: sloboda, smislenost, individualnost, kolektivnost, kreativnost, organiziranost, raznovrsnost, amaterizam i primjerenost prema dobi i rodu pojedinca. Načelo slobode javlja se kao temeljno načelo aktivnog korištenja slobodnog vremena. Razlikujući pritom *slobodu od* (teškoća, obaveza,...) i *slobodu za* (pravilan izbor aktivnosti), autor ističe važnost samostalnog odabira načina provođenja slobodnog vremena, tj. aktivnosti kojima se želi baviti – bez prisiljavanja ili nametanja od strane okoline. Načelo smislenosti slobodnom vremenu daje društvenu i etičku kvalitetu, a ukoliko se smislenost ne ostvari, vrijeme rezultira dosadom,

---

²⁶ Glavaš, J. Djeca i slobodno vrijeme. // Javno zdravstvo - časopis Nastavnog zavoda za javno zdravstvo splitsko-dalmatinske županije. 4, 4(2010).

²⁷ Ilišin, V. (2000). Nav. dj.

²⁸ Janković, V. Nav. dj.

²⁹ Mlinarević, V., Gajger, V. Slobodno vrijeme mladih: prostor kreativnog djelovanja. // Međunarodna kolonija mladih Ernestinovo : 2003.-2008. : zbornik radova znanstvenog skupa s međunarodnim sudjelovanjem. / Martinčić, J., Hackenberger, D. (ur.). Osijek : HAZU, Zavod za znanstveni i umjetnički rad, 2010. Str. 43-58.

³⁰ Pehlić, I. Nav. dj.

bespomoćnosti i besciljnosti. Načelo individualnosti vezano je uz formiranje individualne strukture osobnosti. Načelo kolektivnosti teži stvaranju duha zajedničkog rješavanja postavljenih zadataka, pri čemu je važno naglasiti ovo i prethodno načelo ne isključuju već međusobno upotpunjuju. Načelo kreativnosti odnosi se na potrebu za što samostalnijom stvaralačkom djelatnosti u kojoj će osoba bolje upoznati sebe i svoje mogućnosti i razvijati kreativnost. Načelo organiziranosti odnosi se na stvaranje mogućnosti i uvjeta za korištenje slobodnog vremena i organiziranje raznovrsnih programa, ali ne u smislu normiranja i pedagogiziranja kada je u pitanju sama aktivnost. Načelo raznovrsnosti predstavlja nužnost pružanja što raznovrsnije ponude aktivnosti, dok načelo amaterizma teži sudjelovanju u aktivnostima iz osobnih poriva i bez ikakve namjere komercijalizacije. Načelo primjerenosti dobi (i spolu) odnosi se na primjerenost opterećenja pojedinaca s obzirom na njihov psihofizički i intelektualni razvoj i zrelost.³¹

Da je slobodno vrijeme potrebno pedagoški osmisliti, slaže se i Previšić napominjući da ono samo po sebi predstavlja izazov odgoju i obrazovanju jer se odvija u funkcionalnom i u neformalnom odgoju.³² Slobodno vrijeme može biti (in)direktan izvor mnoštva problema te utjecati na pojedinca i u negativnom smislu, pogotovo ukoliko nije dovoljno osmišljeno i vođeno. Upravo ga je zbog toga potrebno pedagoški artikulirati i odgojno osmisliti. Pedagoško djelovanje usmjereno je u dva pravca – *za slobodno vrijeme* i *kroz slobodno vrijeme*. U slučaju odgoja kroz slobodno vrijeme, aktivnosti primarno služe kao sredstvo odgoja i obrazovanja. Odgoj za slobodno vrijeme odnosi se na pripremu mladih za pozitivno iskorištavanje slobodnog vremena. U ovome slučaju, aktivnosti slobodnog vremena, osim sredstva pozitivnog utjecaja, postaju i sadržaj.³³ Budući da je u vrijeme adolescencije proces socijalizacije najintenzivniji, potrebno je intencionalno djelovati u slobodnom vremenu. S time se slaže i Previšić koji smatra da je ključno razviti kulturu njegovog provođenja, i to zbog današnje sveprisutnosti ponuda, utjecaja i objektivnih nemogućnosti njegova prihvaćanja. Za razvoj takve kulture, temeljnim smatra akumulaciju informacija i znanja, pozitivan stav te aktivno sudjelovanje i djelovanje.³⁴ Dakle, da bi uopće mogli svrhovito koristiti slobodno vrijeme, adolescenti za njega moraju biti odgojeni kako bi ga kvalitetno provodili. Kao jedan od pogodnih prostora za obavljanje te zadaće, javlja se naravno škola. Međutim, važno je prepoznati i potencijal drugih ustanova.

---

³¹ Janković, V. Nav. dj.

³² Previšić, V. Slobodno vrijeme između pedagojske teorije i odgojne prakse. // Napredak. 141, 4(2000), str. 403-411.

³³ Mlinarević, V., Miliša, Z., Proroković A. (2007) Slobodno vrijeme mladih u procesima modernizacije – usporedba slavonskih gradova i Zadra, Pedagojska istraživanja, god. 4 (1), str. 81-99.

³⁴ Previšić, V. Nav. dj.

Iako često neiskorišten, potencijal narodnih knjižnica u ovome je području itekako velik jer osim stručnog osoblja (najčešće) obrazovanog i specijaliziranog za rad s korisnicima, nudi i siguran prostor i poticajno i pozitivno okruženje.

2.1 Aktivnosti u slobodnom vremenu

U današnje vrijeme, broju i raznolikosti dostupnih aktivnosti gotovo da nema kraja. Shvaćaju se kao važno sredstvo osnaživanja svih osoba, pa tako i adolescenata, pri čemu pružaju mogućnost realiziranja raznih interesa, zadovoljavaju znatiželju, potiču kreativnost itd. Osim što pružaju osjećaj slobode, Badrić i Prskalo naglašavaju da je kod njih prisutan veći osjećaj osobne kontrole (jer ih pojedinac odabire sam prema vlastitim interesima, sklonostima i raspoloženju) nego npr. u školi ili na poslu. Međutim, autori tu tezu analiziraju dublje i govore da je upitno koliko je ona zapravo slobodno odabrana – i to zbog izrazite komercijalizacije slobodnog vremena.³⁵

Istraživanja pokazuju da slobodnovremenske aktivnosti imaju mnoštvo pozitivnih ishoda za pojedince koji se njima bave, uključujući sposobnost pravodobnog reagiranja na probleme i njihovo rješavanje, stjecanje potrebnih funkcionalnih i poslovnih vještina te razvoj kritičkog mišljenja.³⁶ Općenito govoreći, slobodnovremenske aktivnosti predstavljaju veoma djelotvorno sredstvo socijalizacije, pozitivno utječu i na zdravlje, razvoj talenata i interesa, kreativnosti i slično. Osim toga, pomažu u oblikovanju pozitivnih crta ličnosti i doprinose stvaranju bogatijeg sadržaja života.

Što se tiče pedagoške primjene takvih aktivnosti, tj. slobodnog vremena općenito, ona može biti trovrsta: formativna, preventivna i kurativna. Kada je u pitanju formativna primjena, zadatak aktivnosti je usmjeravanje i razvoj pozitivnih kvaliteta te formiranje osobnosti. Zadatak preventivne primjene slobodnog vremena je zaštita pojedinca (ili skupine) od utjecaja koji nisu u skladu s osnovnim shvaćanjima ponašanja i komuniciranja. Pod kurativnom primjenom misli se na odgojne domove i ostale ustanove za preodgoj, pri čemu aktivnosti služe kao sredstvo resocijalizacije i razvoja smisla za odgovarajuće provođenje slobodnog vremena.³⁷

---

³⁵ Badrić, M., Prskalo, I. Participiranje tjelesne aktivnosti u slobodnom vremenu djece i mladih. // Napredak. 152, 3/4(2011), str. 479-494.

³⁶ Livazović, G. Uvod u pedagogiju slobodnog vremena. Osijek: Filozofski fakultet; Hrvatska sveučilišna naklada, 2018.

³⁷ Janković, V. Nav. dj.

Kategorizacije bilo koje aktivnosti kao slobodnovremenske vjerojatno će se razlikovati ovisno o kulturi, supkulturi, rodu, dobi i osobnosti. Osim toga, isti pojedinac određenu aktivnost može smatrati slobodnovremenskom jedan dan ili u jednom kontekstu, ali ne i u nekim drugim situacijama. Može se početi baviti nekom aktivnošću sa zadovoljstvom, zatim postupno gubiti interes, ali nastaviti sudjelovati zbog osjećaja obaveze. Alternativno, aktivnost započeta iz altruističkih razloga (poput volontiranja i sl.) može kasnije postati izvor užitka i zadovoljstva. Problematičnima se mogu pokazati situacije u kojima istraživači i pojedinci koje istražuju imaju različita razumijevanja slobodnog vremena, što dovodi u pitanje valjanost prikupljenih podataka i zaključaka koji su izvedeni. Na primjer, mnogi istraživači pretpostavljaju da adolescenti imaju velike količine slobodnog vremena.³⁸ U istraživanju kojeg su proveli Gordon i Caltabiano, izvijestili su da su adolescenti prosječno provodili 54,7 sati tjedno (32% njihova vremena) na slobodnim aktivnostima što se slagalo s njihovom primarnom pretpostavkom. S druge strane, većina ljudi, uključujući adolescente, slobodno vrijeme karakteriziraju kao opuštanje i slobodu u smislu izbora. Slijedom toga, kada su ispitani, tvrdili su da imaju vrlo malo ili nimalo slobodnog vremena, unatoč tome što sudjeluju u različitim aktivnostima koje istraživači definiraju kao slobodno vrijeme.³⁹

2.2 Kako adolescenti provode svoje slobodno vrijeme?

Adolescenti sudjeluju u raznovrsnim aktivnostima izvan škole, od onih samotnih i pasivnih aktivnosti kao što su gledanje televizije, igranje video igrica na računalu i slično, preko nestrukturiranih grupnih aktivnosti kao što je druženje s prijateljima, pa sve do visoko strukturiranih aktivnosti kao što su sport i ples.⁴⁰ Neke aktivnosti (npr. sportska natjecanja) dobivaju financijsku i društvenu potporu, dok druge (poput grafita) izazivaju osudu društva.⁴¹ Rosić slobodnovremenske aktivnosti dijeli u tri skupine – one namijenjene odmoru (karakterizira ih izostanak napornijeg fizičkog i/ili psihičkog angažmana u domu/prirodi/...), rekreaciji (odnose se na aktivni odmor, razonodu i zabavu – izleti, društvene igre i slično) i razvoju ličnosti (raznorazne obrazovne, kulturne, društvene aktivnosti).⁴²

---

³⁸ Bartko, W. T., Eccles, J. S. Adolescent participation in structured and unstructured activities: A person-orientated analysis. // *Journal of Youth and Adolescence*. 32(2003), str. 233-242.

³⁹ Gordon, W. R., Caltabiano, M. L. Urban-rural differences in adolescent self-esteem, leisure boredom and sensation-seeking as predictors of leisure-time usage and satisfaction. // *Adolescence*. 31(1996), str. 883-901.

⁴⁰ Gordon, W. R., Caltabiano, M. L. Nav. dj.

⁴¹ Mahoney, J. L., Stattin, H. Leisure activities and adolescent antisocial behaviour: The role of structure and social context. // *Journal of Adolescence*. 23(2000), str. 113-127.

⁴² Rosić, V. Slobodno vrijeme – slobodne aktivnosti. Rijeka: Biblioteka Educo, 2005.

Prema mnogim istraživanjima, adolescenti i mladi općenito najviše slobodnog vremena provode u društvu svojih vršnjaka, pri čemu traže sadržaje koji se uglavnom u potpunosti razlikuju od onih koje dobivaju u krugu obitelji i škole. U odabiru aktivnosti kojima će se baviti u svome slobodnom vremenu, najčešće se odlučuju za aktivnosti društvene naravi, poput izlazaka i druženja s prijateljima, dok je zanimanje za kulturnim i obrazovnim aktivnostima na vrlo niskoj razini.⁴³ Sukladno tome, autori Mlinarević i dr. u svome su istraživanju došli do zaključka da mladi iznimno nekvalitetno provode vlastito slobodno vrijeme. Kao najzastupljenije skupine aktivnosti pojavljuju se dokoličarenje (u što autori uvrštavaju gledanje TV-a, surfanje internetom, čitanje časopisa, izležavanje, lutanje po gradu i sl.) te orijentacija na zabavne aktivnosti (poput koncerata, izlazaka u klubove, na kućne tulumbe i sl.). Međutim, pri propitivanju kvalitete i kvantitete provođenja slobodnog vremena, pokazalo se da dvije trećine ispitanika nije zadovoljno načinom provođenja svog slobodnog vremena.⁴⁴

Prema istraživanju autora Luburić i Relja (1999, prema Pehlić, 2014), kao najdraže mjesto provođenja slobodnog vremena, mladi navode disko-klubove i kafiće, kao najdraže osobe za provođenje tog vremena ističu prijatelje, mladiće ili djevojke, dok se kao učestalost korištenja slobodnog vremena i druženja s drugima najčešće pojavljuje odrednica *svakodnevno*.⁴⁵ Autorica Vrkić Dimić ispitala je između ostalog i razloge neaktivnosti mladih u nastojanju da poboljšaju kvalitetu aktivnosti u svome slobodnom vremenu pri čemu se kao najčešći razlozi javljaju oni materijalne prirode (budući da je za mnoge aktivnosti potrebno plaćati određenu svotu novaca), zatim nedostatak slobodnog vremena te u nekim slučajevima i nedostatak samopouzdanja.⁴⁶ Što se tiče očekivanja koja mladi imaju od slobodnog vremena, odnose se uglavnom na osiguranje zabave i druženja, zatim učenje novih vještina, kao i priliku za aktivnost u vlastitoj zajednici.⁴⁷

U sklopu projekta *Zajednica koja brine* kojeg provodi Centar za zdravo odrastanje *IDEM i ja*, 2012./13. provedeno je i komparativno istraživanje potreba mladih vezanih uz njihovo slobodno vrijeme na populaciji mladih u Malom Lošinj, Zagrebu, Virovitici, Delnicama i Koprivnici. Rezultati su pokazali da mladi rijetko sudjeluju u radu organizacija ili skupina mladih, ali i da

---

⁴³ Ilišin, V. Slobodno vrijeme i interesi mladih. // Mladi: problem ili resurs. / Ilišin, V.; Radin, F. (Ur.). Zagreb: Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, 2007. Str. 179–201.

⁴⁴ Mlinarević, V., Miliša, Z., Proroković A. Nav. dj.

⁴⁵ Pehlić, I. Nav. dj.

⁴⁶ Vrkić Dimić, J. Stvarne i željene aktivnosti studenata u slobodnom vremenu. // Pedagogijska istraživanja. 2, 2(2005), str. 313-326.

⁴⁷ Jeđud, I., Novak, T. Provođenje slobodnog vremena djece i mladih s poremećajima u ponašanju – kvalitativna metoda. // Revija za sociologiju. 37, 1/2(2006), str. 77–90.

ujedno upravo takve organizacije smatraju najodgovornijima za osmišljavanje aktivnosti mladih. Što se tiče željene ponude aktivnosti, podaci su pokazali da se mladi najmanje interesiraju za različite oblike umjetnosti, književne te plesne sadržaje, dok najvažnijima smatraju filmove, koncerte i druge glazbene sadržaje. Osim toga, pokazalo se i da su vrlo malo informirani o aktivnostima slobodnog vremena te bi se sukladno tome moglo pretpostaviti da nisu ni svjesni svih programa koji im se nude, a kamoli programa knjižnice u njihovom okruženju.⁴⁸

Govoreći o načinima na koje mladi provode svoje slobodno vrijeme vidljiva je podijeljenost na strukturirane (sport, umjetnost, hobiji...) i nestrukturirane slobodne aktivnosti (druženje s prijateljima, čitanje, odmaranje, slušanje muzike,...). Razlika između strukturiranih i nestrukturiranih slobodnih aktivnosti je u tome što nestrukturirano vrijeme nije formalno, podložno je promjenama i pod utjecajem je osobnih želja i potreba. S druge strane, strukturirano vrijeme odnosi se na planirane i organizirane aktivnosti kod kojih se ciljano razvijaju određeni interesi i talenti ili zadovoljavaju određene potrebe.⁴⁹ Više o njima slijedi u nastavku.

2.2.1 Strukturirane aktivnosti

Autori Larson i Verma strukturirane aktivnosti opisuju kao one koje se dobrovoljno odabiru, fizički ili mentalno stimuliraju pojedinca i sadrže neke strukturne parametre (sportski klubovi, bendovi, dramske skupine i sl.).⁵⁰ Osim toga, takve su aktivnosti obično organizirane i usmjeravane od strane odrasle osobe, zahtijevaju visoku razinu predanosti, uključuju redovito sudjelovanje te se u sklopu njih daju jasne povratne informacije o napredovanju.⁵¹

Uključenost adolescenata u strukturirane izvanškolske aktivnosti poboljšava zadovoljstvo životom i dobrobit (fizičku, psihološku, društvenu), doprinosi sveopćem razvoju i olakšava put prema odraslosti. Osim toga, istraživanja su povezala sudjelovanje u strukturiranim aktivnostima s visokom razinom poželjnih ponašanja, odnosno s niskom razinom nepoželjnih,⁵² što implicira da takve aktivnosti izravno oblikuju njihov razvoj. Primjer toga su istraživanja koja su pronašla pozitivnu povezanost između sudjelovanja u strukturiranim aktivnostima i

---

⁴⁸ Kojadin, J. i dr. Istraživanje potreba mladih – slobodno vrijeme mladih. // Centar za zdravo odrastanje IDEM i ja, 2013. Dostupno na: <https://bit.ly/2N9KHGp>

⁴⁹ Pehlić, I. Nav. dj.

⁵⁰ Larson, R. W., Verma, S. How children and adolescents spend time across the world : Work, play and developmental opportunities. // Psychological Bulletin. 125(1999), str. 701-736.

⁵¹ Mahoney, J. L., Stattin, H. Nav. dj.

⁵² Harrison, P. A., Narayan, G. Differences in behavior, psychological factors, and environmental factors associated with participation in school sports and other activities in adolescence. // The Journal of School Health. 73(2003), str. 113-121.

akademskog postignuća,⁵³ obrazovnih težnji⁵⁴ i društvene prilagođenosti⁵⁵ te negativnu korelaciju s konzumiranjem alkohola⁵⁶ i duhana.⁵⁷ U kontekstu strukturiranih aktivnosti, Previšić vidi mogućnost odgojnog djelovanja, ali napominje da ih ne bi trebalo pretjerano organizirati i s njim upravljati, već ih osmisliti na pedagoški način i to tako da se prvo istraže svi čimbenici (društveni, emocionalni, medijski, vršnjački,...) koji utječu na socijalizaciju adolescenata.⁵⁸

U literaturi se navodi da strukturirane aktivnosti adolescentima pružaju mogućnosti stjecanja i prakticiranja niza društvenih, fizičkih i intelektualnih vještina, razvoja osjećaja pripadnosti zajednici, uspostavljanje potporne mreže vršnjaka i odraslih te nošenje s izazovima.⁵⁹ Ove prednosti povećavaju se u prisutnosti odraslih koji ih podržavaju, neproblematičnih vršnjaka, specifičnih ciljeva aktivnosti i jasnih strukturiranih parametara. To adolescentima pruža priliku za unaprjeđenje društvenih kompetencija i raznoraznih vještina, uči ih samokontroli te pruža svojevrsni zaštitni kontekst protiv sudjelovanja u rizičnim ponašanjima.⁶⁰

Iako organizacijski često nisu strogo strukturirane, u strukturirani prostor slobodnog vremena ipak spadaju i općepoznate izvannastavne i izvanškolske aktivnosti. Ujedno su one i najpoznatiji i najrasprostranjeniji način pripreme mladih za aktivno provođenje slobodnog vremena. Prema autoricama Šiljković, Rajić i Bertić, u društvu je prisutna potreba za aktivnostima koje bi učenici pohađali nakon škole te bi na taj način omogućile njihovo zbrinjavanje, *pogotovo za djecu čiji roditelji imaju slabiju platežnu moć.*⁶¹ Izvannastavne aktivnosti se tu pojavljuju kao primjereno rješenje – svaka ih je škola obavezna organizirati (prema interesima i potrebama učenika),⁶² besplatne su, a budući da u školi postoji stručno osoblje i adekvatan prostor, škola je kao ustanova izuzetno pogodna za odgoj za slobodno vrijeme. S druge strane, izvanškolske aktivnosti organiziraju razne agencije i ustanove kojima

---

⁵³ Bartko, W. T., Eccles, J. S. Nav. dj.

⁵⁴ Guest, A., Schneider, B. H. Adolescents' extracurricular participation in context: The mediating effects of schools, communities, and identity. // *Sociology of Education*. 76(2003), str. 89-95.

⁵⁵ Harrison, P. A., Narayan, G. Nav. dj.

⁵⁶ Eccles, J. S., Barber, B. L., Stone, M., & Hunt, J. Extracurricular activities and adolescent development. // *Journal of Social Issues*. 59(2003), str. 865-890.

⁵⁷ Melnick, M. J. i dr. Tobacco use among high school athletes and nonathletes : Results of the 1997 Youth Risk Behavior Survey. // *Adolescence*. 36(2001), str. 727-748.

⁵⁸ Previšić, V. Nav. dj.

⁵⁹ Ibid.

⁶⁰ Mahoney, J. L., Stattin, H. Nav. dj.

⁶¹ Šiljković, Ž., Rajić, V., Bertić, D. Izvannastavne i izvanškolske aktivnosti. // *Odgojne znanosti*. 9, 2(2007), str. 134.

⁶² Valjan Vukić, V. Izvannastavne i izvanškolske aktivnosti učenika: višestruke perspektive. // *Školski vjesnik: časopis za pedagojsku teoriju i praksu*. 65, 1(2016), str. 33-57.

odgojna zadaća nije na prvom mjestu. Uz to se vrlo često i skupo plaćaju.⁶³ Osim već prethodno navedenih karakteristika i prednosti strukturiranih aktivnosti, izvanškolske i izvannastavne aktivnosti rezultiraju izbjegavanjem neželjenog ponašanja i negativnog utjecaja vršnjaka (koji vodi prema zlouporabi alkohola i droga), otkrivanju i njegovanju interesa i talenata, razvoju karaktera i raznovrsnih kompetencija, poboljšanjem uspjeha u školi, boljim razlučivanjem i iskazivanjem osjećaja i stavova itd.⁶⁴ Jedna od temeljnih specifičnosti koja karakterizira oba oblika aktivnosti je visok stupanj motivacije polaznika koji ih biraju u skladu s vlastitim interesima i potrebama.

Vežano uz odgojnu zadaću i odgoj putem slobodnog vremena i za slobodno vrijeme, škola se smatra jednim od rijetkih prostora pogodnih za njeno obavljanje. U kontekstu ovoga rada važno je istaknuti da i narodna knjižnica ima potencijala djelovati u skladu s tom ulogom, tj. mnoge od njih ju uglavnom i obavljaju. Za razliku od uobičajenih izvanškolskih aktivnosti, knjižnične aktivnosti su besplatne – jedino što je potrebno jest da učenik bude član knjižnice (iako čak ni to nije uvjet, što će potvrditi drugi dio istraživanja u ovome radu). Osim toga, vodi ih i koordinira stručno osoblje koje se za rad s korisničkom populacijom kontinuirano usavršava i senzibilizirano je za njihove potrebe i interese. Zbog svega navedenog, knjižnične aktivnosti predstavljaju adekvatnu zamjenu raznim oblicima izvanškolskih aktivnosti u kojima mnogi učenici ne bi imali priliku sudjelovati zbog raznih činitelja i uvjeta u kojima odrastaju – primarno vezano uz financijska sredstva i platežnu moć roditelja.

2.2.2 Nestrukturirane aktivnosti

Slobodno vrijeme mnoštva adolescenata odvija se bez formalnih pravila ili smjernica od strane odraslih te se odvija spontano (npr. gledanje TV-a, druženje s prijateljima). Svi se adolescenti uključuju u ovaj oblik aktivnosti do neke mjere. U stvari, druženje s prijateljima javlja se kao preferirani oblik slobodnovremenske aktivnosti. To pokazuju i rezultati istraživanja koje je provela Ilišin, a u kojem ispitanici upravo tu aktivnost stavljaju na prvo mjesto po učestalosti sudjelovanja (1. mjesto – 75,7% ispitanika).⁶⁵ Međutim, brojna istraživanja ukazuju i na to da je vrijeme provedeno u druženju s vršnjacima i izostanak sudjelovanja u strukturiranim

---

⁶³ Martinčević, J. Provođenje slobodnog vremena i uključenost učenika u izvannastavne aktivnosti unutar škole. // Život i škola. 56, 24 (2/2010), str. 19-34.

⁶⁴ Šiljković, Ž., Rajić, V., Bertić, D. Nav. dj.

⁶⁵ Ilišin, V. Neke dimenzije slobodnog vremena mladih. // Generacija osujećenih: mladi u Hrvatskoj na početku 21. stoljeća. Biblioteka Znanost i društvo (40). Institut za društvena istraživanja, Zagreb, 2017. Str. 293-317.

aktivnostima prediktivno za delinkvenciju,⁶⁶ izazivanje problema, simptome depresije, lošije ocjene,⁶⁷ zloupotrebu supstanci⁶⁸ i kockanje/klađenje.⁶⁹ Mahoney i Stattin predlažu da će antisocijalna ponašanja vjerojatnije pojaviti tijekom nestrukturiranih slobodnovremenskih aktivnosti jer adolescenti imaju više prilika da se u njih uključe.⁷⁰ Međutim, nestrukturirane društvene aktivnosti čine veliku komponentu života adolescenata. Socijalna interakcija koja je prisutna u mnogim aktivnostima služi kao važna komponenta u razvoju *prijateljske mreže* putem koje razvijaju društvene kompetencije, primaju podršku i potporu za svoje interese te se osjećaju sigurnima i sretnima.

Nadalje, pasivni obrazac nestrukturiranih aktivnosti, tj. sjedilačke slobodnovremenske aktivnosti sve su češće u zapadnim društvima, a adolescenti statistički provode više vremena uključeni u njih nego u neke druge aktivne slobodnovremenske aktivnosti.⁷¹ Iako Ilišin uspoređujući rezultate svojih istraživanja iz 1999., 2004. i 2013. godine navodi da se gledanje televizije prorijedilo, postotak od 53,2% ispitanika (iz posljednjeg istraživanja) pozicionira tu aktivnost na vrlo visoko 4. mjesto na rang ljestvici po učestalosti sudjelovanja mladih u slobodnovremenskim aktivnostima. Na 3. mjestu nalazi se još jedna aktivnost koja spada u pasivni obrazac – provođenje vremena za računalom (53,3% ispitanika). Uz spavanje i izležavanje (34,9% ispitanika), navedene aktivnosti (tj. postoci ispitanika koji se u njih uključuju u svome slobodnom vremenu) potvrđuju pretpostavku kako su pasivne aktivnosti vrlo raširene među mladima.⁷² Istraživanja navode da je vrijeme provedeno gledajući televiziju negativno vezano uz akademsko postignuće te da se nakon gledanja TV-a ispitanici osjećaju manje opušteno, manje sretno i dekoncentrirano u odnosu na to kako se osjećaju nakon sudjelovanja u sportskim ili neki drugim slobodnovremenskim aktivnostima.⁷³

Iako se sudjelovanje u pasivnim aktivnostima često doživljava dosta negativno, nisu rijetki ni slučajevi u kojima se na takav tip aktivnosti gleda iz alternativne, pozitivnije perspektive. Naime, adolescencija je za mnoge pojedince vrijeme stresa i čestih problema s mentalnim

---

⁶⁶ Yin, Z., Katims, D. S., Zapata, J. T. Participation in leisure activities and involvement in delinquency by Mexican American adolescents. // *Hispanic Journal of Behavioral Sciences*. 21(1999), str. 170-185.

⁶⁷ Bartko, W. T., Eccles, J. S. Nav. dj.

⁶⁸ Caldwell, L. L., Darling, N. Leisure context, parental control and resistance to peer pressure as predictors of adolescent partying and substance use : An ecological perspective. // *Journal of Leisure Research*. 31(1999), str. 57-68.

⁶⁹ Moore, S., Ohtsuka, K. The structure of young people's leisure and their gambling behaviour. // *Behavior Change*. 17(2000), str. 167-177.

⁷⁰ Mahoney, J. L., Stattin, H. Nav. dj.

⁷¹ Gordon, W. R., Caltabiano, M. L. Nav. dj.

⁷² Ilišin, V. (2017) Nav. dj.

⁷³ Leitner, M., Leitner, S. F. *Leisure enhancement* (2nd ed.). New York: Haworth Press, 1996.

zdravljem. Ne samo da se moraju nositi s pitanjima identiteta, samopoštovanja, fiziološkim promjenama i seksualnosti, njihovim životima često diktiraju škola, zadaće, izvanškolske aktivnosti, obiteljske obaveze i slično. Pasivno provedeno slobodno vrijeme može omogućiti oporavak i osigurati načine rješavanja stresa koji nisu prisutni u ostalim aktivnostima.⁷⁴ To sugerira da pasivne aktivnosti imaju važnu, komplementarnu ulogu u životu adolescenata, pružajući im vrijeme za odmor i refleksiju.

---

⁷⁴ Trenberth, L., Dewe, P., Walkey, F. Leisure and its role as a strategy for coping with work stress. // International Journal of Stress Management. 6(1999), str. 89-103.

3. Narodne knjižnice

Definicija koja se pojavljuje u svim smjernicama, ona sa samog početka IFLA-inog i UNESCO-vog Manifesta za narodne knjižnice, opisuje ih kao mjesni prilaz znanju koji osigurava osnovne uvjete za cjeloživotno učenje, neovisno odlučivanje i kulturni razvitak pojedinca i društvenih skupina.⁷⁵ Za potrebe ovoga rada, važno je naglasiti upravo kulturni razvitak, tj. kulturnu zadaću koju knjižnice obnašaju. Osim što promiču svijest o kulturnoj baštini i svjedoče o povijesti i razvitku svojega mjesta, narodne knjižnice zadovoljavaju potrebu za osobnim razvojem i pomažu u kreativnom razvitku pojedinca – samim time, pružaju mogućnosti za razonodu te pristup informacijama o hobijima i provođenju slobodnog vremena.

Važno je navesti i IFLA-inu definiciju u kojoj se pojam narodnih knjižnica sveobuhvatno određuje:

*Narodna knjižnica je organizacija koju osniva, podržava i financira određena zajednica putem lokalne, regionalne ili nacionalne vlasti ili putem nekog drugog oblika organizacije. Ona osigurava pristup znanju, informacijama i djelima mašte pomoću niza izvora i službi, a na raspolaganju je svim članovima zajednice bez obzira na njihovu rasu, nacionalnost, dob, spol, religiju, jezik, invaliditet, ekonomski i radni status te obrazovanje.*⁷⁶

Kao glavne djelatnosti narodnih knjižnica, Smjernice navode *pružanje usluga i osiguravanje građe na različitim medijima, u svrhu zadovoljavanja obrazovnih i informacijskih potreba kao i potreba za osobnim razvojem, razonodom i potreba vezanih uz slobodno vrijeme, kako pojedinaca tako i grupa.*⁷⁷ S druge strane, *Standardi za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj* kao djelatnost narodne knjižnice sažeto navode nabavu, stručnu obradu, čuvanje i zaštitu građe, izradu biltena, kataloga, bibliografija i drugih pomagala, sudjelovanje u izradi skupnih kataloga i baza podataka, pružanje informacije i pristupa građi, posuđivanje građe, pomoć korisnicima u izboru građe i korištenju građe i informacijskih pomagala, vođenje dokumentacije i statistike o građi i korisnicima te poticanje korištenja knjižnice i građe.⁷⁸

---

⁷⁵ IFLA-in i UNESCO-ov Manifest za narodne knjižnice. // IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice / uredile Christie Koontz i Barbara Gubbin. 2. hrvatsko izd., (prema 2. izmijenjenom izd. Izvornika). Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2011. Str. 106.

⁷⁶ IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice / uredile Christie Koontz i Barbara Gubbin. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2011. Str. 15.

⁷⁷ Isto.

⁷⁸ Standardi za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj. // Narodne novine, 58, 9(1999), str. 2056-2063. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1999_06_58_1071.html

U IFLA-inom i UNESCO-ovom Manifestu za narodne knjižnice navedene su zadaće koje čine samu srž službe narodne knjižnice. Vidljivo je da ne postavljaju ograničenja u pružanju svojih usluga i žele obuhvatiti sve korisnike u zajednici. Iako nisu navedene skupine korisnika, posebno se naglašava važnost usluga za djecu i mlade, pri čemu se stvaranju čitalačkih navika pridaje posebna pozornost.

To su:

- stvaranje i jačanje čitalačkih navika kod djece od rane dobi,
- podupiranje osobnog obrazovanja za koje se odlučuje pojedinac, kao i formalnog obrazovanja na svim razinama,
- stvaranje mogućnosti za osobni kreativni razvoj,
- poticanje mašte i kreativnosti djece i mladih ljudi,
- promicanje svijesti o kulturnom nasljeđu, uvažavanju umjetnosti, znanstvenih postignuća i inovacija,
- osiguranje pristupa kulturnim izvedbama svih izvođačkih umjetnosti,
- gajenje dijaloga među kulturama i zastupanje kulturnih različitosti,
- podupiranje usmene tradicije,
- osiguranje pristupa građana svim vrstama obavijesti o svojoj zajednici,
- pružanje primjerenih obavijesnih službi mjesnim poduzećima, udrugama i interesnim skupinama,
- olakšavanje razvitka obavijesnih vještina i kompjuterske pismenosti te
- podupiranje i sudjelovanje u programima razvijanja pismenosti namijenjenima svim dobnim skupinama i iniciranje takvih programa, kad je potrebno.⁷⁹

Iz određenja pojma i djelatnosti, kao i temeljnih zadaća narodnih knjižnica, sasvim je jasno da one imaju potencijala postati i biti važan čimbenik u razvoju mladih, ali i zajednice u kojoj djeluju, stvaranjem pozitivnog i poticajnog ozračja.

3.1 Razvoj narodnih knjižnica

Narodne knjižnice imaju dugu tradiciju. Dok se prvi oblici narodnih knjižnica – one posudbene – osnivaju još u 17. stoljeću u Engleskoj (Coventry – 1601. godine, Bristol – 1615. godine, Manchester – 1653. godine), značajan razvoj narodnih knjižnica slijedi tek u 19. stoljeću.⁸⁰

---

⁷⁹ IFLA-in i UNESCO-ov Manifest za narodne knjižnice. Nav. dj.

⁸⁰ Hebrang Grgić, I. Kratka povijest knjižnica i nakladnika: s kodovima i aplikacijom. Zagreb : Ljevak, 2018.

Prije nego što su nastale prve prave narodne knjižnice, u zemljama diljem Europe osnivani su razni klubovi, društva i čitaoničke udruge s ciljem promicanja čitanja koje su članovima omogućavale upravo to – čitanje časopisa i novina. Od njihove pojave u 17. stoljeću u Engleskoj, širile su se i drugim naprednim europskim zemljama. Iako su u početku bile namijenjene samo obrazovanima, s vremenom su postajale otvorenije svim slojevima društva. Razvojem tiskarstva, ali i osvješćivanjem važnosti demokratizacije pisane riječi, pojavljuju se novi oblici knjižnica – već navedene posudbene, a nakon njih i pučke knjižnice – besplatne i otvorene svima.⁸¹ Do tada se kao njihov najveći problem javljalo financiranje. U Engleskoj je to rezultiralo donošenjem posebnog zakona 1850. godine pod nazivom *Public Libraries Act* kojim je trajno financiranje osigurano iz sredstava gradskih uprava.⁸² Slijedom toga, polovicom se 19. stoljeća otvaraju pučke, tj. narodne knjižnice u sličnom smislu u kojem ih i mi danas poznajemo.

Što se tiče razvoja narodnog knjižničarstva na području Hrvatske, tekao je nešto usporenijim tempom nego što je to bilo u razvijenim zemljama. I kod nas je sve započelo čitaoničkim pokretom kada su u prvoj polovici 19. stoljeća osnovane prve ilirske čitaonice u kojima po prvi put svi slojevi društva imaju priliku čitati novine na hrvatskom jeziku.⁸³ Međutim, već krajem stoljeća raste i broj narodnih knjižnica, a nastajanjem *Društva za pučku prosvjetu* i *Društva hrvatskih književnika* (koje pokreće pokret osnivanja narodnih knjižnica te izrađuje naputke i pravilnike)⁸⁴ početkom 20. stoljeća, otvara se put osnivanju mnogih narodnih knjižnica. Neke od njih (kao što su Splitska gradska knjižnica (1903.),⁸⁵ Gradska knjižnica u Zagrebu (1907.), Gradska biblioteka u Šibeniku (1922.), Dubrovačka biblioteka (1936.) itd.) još uvijek postoje i neprekidno djeluju od svoga osnivanja.⁸⁶

---

⁸¹ Stipčević, A. Povijest knjige. 2. prošireno i dopunjeno izd. Zagreb : Matica hrvatska, 2006.

⁸² Hebrang Grgić, I. Nav. dj.

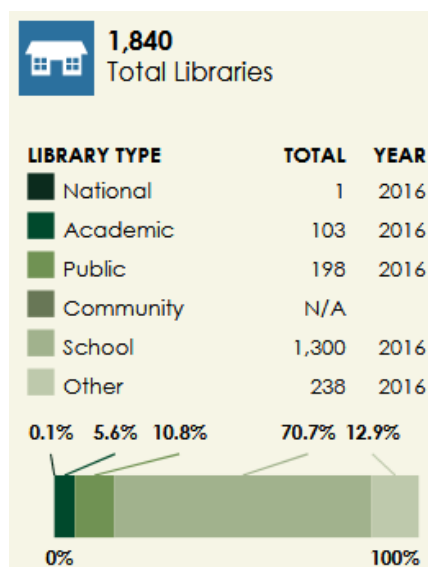
⁸³ Čitatelji i čitanje. // Socijalna povijest knjige u Hrvata : knjiga III. Od početka hrvatskoga narodnog preporoda (1835.) do danas / Aleksandar Stipčević. Zagreb : Školska knjiga, 2008. Str. 314.

⁸⁴ Hebrang Grgić, I. Nav. dj.

⁸⁵ Isto..

⁸⁶ Knjižnica. // Enciklopedija.hr. Dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=32130>

A kakvo je stanje danas? Prema Zakonu o knjižnicama (1997.) osnivanje narodnih knjižnica (kao javnih ustanova) i njihovo financiranje, dužnost je općina i gradova.⁸⁷ Mogu biti općinske, gradske ili županijske, a prema podacima za 2016. godinu, kao što Slika 4. prikazuje, od sveukupno 1840 knjižnica u Hrvatskoj, narodne knjižnice čine 10.8% (N=198)⁸⁸ i djeluju kao kulturna i informacijska središta kroz organiziranu mrežu središnjih knjižnica (županijske matične narodne knjižnice – N=20) i ogranaka te pokretnih knjižnica⁸⁹ (bibliobusi i sl.) na više od 300-tinjak lokacija.⁹⁰

Slika 4. Knjižnice u Hrvatskoj. Izvor: <https://bit.ly/2CZLIvW>

Djeluju kao javne ustanove zasnovane na načelima društvene jednakosti što znači da su, za razliku od prvih čitaonica s početka priče, njihove zbirke i usluge namijenjene svima. Upravo je to ono što povezuje narodne knjižnice diljem svijeta. Demokracija, jednakost, širenje kulture i znanja, slobodan pristup izvorima informacija i znanja, samo su neke od vrijednosti koje čine narodnu knjižnicu. Iako slične po svome poslanju, sve su knjižnice pod utjecajem širih društvenih promjena – htjele one to ili ne. Evjen i Audunson ukazuju na tri vrste takvih promjena: političke i ideološke promjene, globalizacija i rast multikulturalnog društva te digitalni razvoj.⁹¹ Slijedom toga, knjižnice se konstantno nalaze u situaciji u kojoj postoji potreba za obnavljanjem i praćenjem vremena u kojem se nalaze – prije svega zbog stalno mijenjajućih potreba korisnika i razvoja medija i informacijske tehnologije. Knjižnice se odlučuju prilagođavati tim promjenama kako bi ostale relevantne.

⁸⁷ Zakon o knjižnicama. // Narodne novine 105(1997), članak 9.

⁸⁸ Library Map of the World. (2016). Dostupno na: <https://bit.ly/2CZLIvW>

⁸⁹ Isto.

⁹⁰ Isto.

⁹¹ Evjen, S., Audunson, R. The complex library : Do the public's attitudes represent a barrier to institutional change in public libraries? //New Library World. 110, 3/4(2009), str. 161-174.

3.2 Mladi kao posebna skupina korisnika narodne knjižnice

Zanimanje za mlade kao posebnu populaciju korisnika u narodnim knjižnicama javlja se relativno kasno, a kao jedan od razloga za to u literaturi se navodi tradicionalna podjela knjižnica na odjele za odrasle i odjele za djecu. Gotovo bez iznimke, aktivnosti i programi namijenjeni mladima vezivali su se prije svega uz odjele za djecu i dječje knjižnice.⁹² Ipak, unatoč činjenici da četvrtinu korisnika narodne knjižnice čine upravo mladi, Stričević i Jelušić navode da knjižnice i dalje tradicionalno namjenjuju manje prostora, osoblja i financijskih sredstava uslugama i programima za mlade, nego bilo kojoj drugoj dobnoj skupini korisnika.⁹³

Kao što je već napomenuto i potvrđeno IFLA-inim smjernicama, knjižnice nisu samo mjesto za posudbu knjiga, nego i mjesta pružanja raznih mogućnosti kojima svi korisnici, pa tako i mladi, mogu zadovoljiti svoje interese i potrebe za obrazovanjem i informiranjem, ali i razonodom i kulturom. Mladi, kao skupina korisnika na prijelazu između djetinjstva i odraslosti, zahtijevaju posebnu pozornost što do izražaja dolazi osobito u kontekstu aktivnog korištenja slobodnog vremena.

U knjižničkoj praksi dob mladih korisnika ponekad se nejednako određuje (uglavnom između 12 i 19 godina) pri čemu se vrlo često koristi i različito nazivlje (tinejdžeri, mladi, adolescenti, mladež).⁹⁴ Međutim, kao ujednačeno mišljenje javlja se činjenica da mladi čine grupu korisnika sa specifičnim potrebama i interesima – drugačijima od djece i odraslih, zbog čega ih je važno definirati kao posebnu skupinu korisnika narodne knjižnice. Sukladno tome, formalne dobne granice postaju irelevantne u odnosu na interese, sposobnosti i potrebe mladih. U Smjernicama za knjižnične usluge za mladež navodi se sljedeće: *Ciljna skupina (mladi) može se definirati kao skupina ljudi na razmeđu djetinjstva i odrasle dobi. Svaka knjižnica može samostalno odrediti dobni raspon za koji smatra da obuhvaća mladenačku dob, a koji se može razlikovati ovisno o kulturi i zemlji. Općenito govoreći, dob između dvanaeste i osamnaeste godine obično se uzima kao dobni raspon za knjižnične usluge namijenjene mladima.*⁹⁵

---

⁹² Kasap, M., Aparac Jelušić, T. Izazovi knjižnične arhitekture za mlade. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske. 60, 2/3(2017).

⁹³ Stričević, I. Jelušić, S. Knjižnične usluge za mlade : modeli i koncepti. // Vjesnik bibliotekara hrvatske. 53, 1(2010), str. 1-34.

⁹⁴ Kasap, M., Aparac Jelušić, T. Nav.dj.

⁹⁵ Smjernice za knjižnične usluge za mladež : prerađeno izdanje Smjernica koje je 1996. objavio Stalni odbor Sekcije knjižnica za djecu i mladež. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2009.

3.2.1 Usluge i programi za mlade

Potreba za knjižničnim uslugama za mlade javila se kao posljedica Prvog svjetskog rata. Poslijeratne tehnološke promjene znatno su smanjile potrebu za velikom radnom snagom, zbog čega se dobna granica tranzicije iz škole na tržište rada (12-14 godina) povećala – mnogo više djece je nakon osnovne, pohađalo i srednje škole. Porastao je broj mladih koji su koristili knjižnice, a samim time povećala se i potražnja za referentnim uslugama – prethodno namijenjenih primarno odraslim korisnicima. Postupno dolazi do prepoznavanja potreba korisnika koji su bili prestari za dječji odjel, ali ne sasvim dovoljno stari da bi lutali kroz police za odrasle.⁹⁶

U početku se filozofija koja je prožimala usluge za mlade temeljila na zadovoljenju njihovih potreba bez nametanja ideala knjižnice. Ipak, pod velikim utjecajem tradicionalne *ideologije čitanja* na osnovi koje su, između ostalog, i osnovane narodne knjižnice, raznorazni čitalački programi postaju temelj usluga i programa za mlade. Do promjene dolazi u tridesetim i četrdesetim godinama 20. stoljeća kada se fokus s čitanja premjestio na usluge usmjerene na boljitak zajednice i obrazovanje. Iako kratkotrajno, ta je promjena rezultirala povećanjem broja korisnika tinejdžerske dobi. Do novih, većih promjena dolazi sedamdesetih i osamdesetih godina, kada se fokus usmjerava na javnu odgovornost, pri čemu knjižnice usvajaju modele poslovnog upravljanja čime postavljaju temelje *zlatnog doba* usluga za mlade. Devedesetih godina prihvaća se pojam *ponude i potražnje* pri čemu knjižnice mladima pružaju ono što oni žele. Ipak, čitanje ponovno dolazi u središnjicu događanja – i to zbog knjižničara koji, naoružani novim marketinškim trikovima, pokušavaju još jednom mlade privući knjigama.⁹⁷ Vidljivo je i u ovome slučaju da su usluge za mlade utemeljene na dugogodišnjoj svrsi narodne knjižnice – čitanju.

Za razliku od dugogodišnjeg fokusiranja na čitanje i čitalačke programe, mladi proteklih nekoliko desetljeća, a i danas, od knjižnice žele pristup računalima i internetu, pomoć s domaćim zadaćama, mogućnost volontiranja, prostore gdje mogu učiti i družiti se, korisne web stranice namijenjene njihovom uzrastu, pristup tehnologijama koje smatraju korisnima. Kada i spominju knjige, to je da se naglasi da zbirke za mlade često sadržavaju građu koju knjižničari smatraju prikladnom, ali ne i onu koju mladi žele i trebaju. Ostale kritike odnose se na

---

⁹⁶ Holly G. Willett, *Public Library Youth Services: A Public Policy Approach*. Englewood : Alex, 1995, str. 90-91.

⁹⁷ Walter, V. A., Meyers, E. *Teens & Libraries: Getting It Right*. Chicago: American Library Association, 2003. Str. 17-19.

neprijateljski raspoložene knjižničare, ali i neprimjerene prostore. Upravo su to neke od najčešćih prepreka koje mlade jednostavno odbijaju od knjižnice, samim time i od usluga koje nude.⁹⁸

Tijekom proteklih nekoliko godina, sve veći broj knjižnica razvio je inovativne prostore i usluge za mlade namijenjene olakšavanju neformalnog učenja, kreativnosti, socijalizaciji i uključenosti u zajednicu. Svaki prostor i program vjerojatno imaju i drugačiju viziju i fokus na temelju potreba i resursa zajednice u kojoj djeluju. Svi oni, međutim, dijele zajedničke elemente, stavljajući mlade u središte svojih programa. Mladi se pozivaju da otkriju vlastitu strast i interese, uz interakciju s mentorima i vršnjacima, niz tehnologija i digitalnih medija te kreativne praktične programe.

Sukladno tome, misija i temeljne vrijednosti knjižničnih usluga za mlade odražavaju sve veće odgovornosti narodnih (ali i školskih) knjižnica. Misija knjižničnih usluga za mlade je poticanje učenja, osobnog razvoja i građanske uključenosti kod mladih u informacijski i tehnološki naprednom okruženju koje obuhvaća prostore fizičke, ali i virtualne knjižnice – a sve kako bi mlade pripremili za produktivan i ispunjavajući život odraslih. S druge strane, vrijednosti koje posjeduju djelatnici knjižnice služe kao smjernice za djelovanje i opisuju na koji način oni zadovoljavaju potrebe mladih.⁹⁹ Temeljne su vrijednosti prikazane i sažeto opisane u Tablici 2.

---

⁹⁸ Lee, S. A. Beyond books, nooks, and dirty looks: The history of evolution of library services to teens in the United States. // The Journal of Research on Libraries and Young Adults. 2014. Dostupno na: <https://bit.ly/2Nbd5r>

⁹⁹ Braun, L. W. i dr. The Future of Library Services for and with Teens: A call to action. // YALSA, 2014. Dostupno na: <https://bit.ly/1cP5Vut>.

Tablica 2. Temeljne vrijednosti knjižničnih usluga za mlade¹⁰⁰

koncept povezanog učenja	pismenosti	obrazovanje	prilagodljivost	poštovanje
povezivanje različitih sfera učenja mladih (vršnjaci, interesi i škola) kroz inovativne programe i usluge u koje su uključeni svi dijelovi knjižnice i zajednice	promicanje pismenosti i obrazovanja u svim oblicima i značenjima informatijska, informatička, digitalna, medijska, internetska i drugi oblici pismenosti	knjižničari se afirmiraju u ulozi edukatora (bibliopedagogija) podupiranje učenja u formalnim i neformalnim okruženjima	proaktivno reagiranje na stalne promjene (tehnološke, društvene, globalne i dr.) koje oblikuju svakodnevni život mladih	tretiranje mladih s dostojanstvom suradnja i savjetovanje kada su u pitanju odluke koje se odnose na njih
suradnja	raznolikost	inkluzija	jednakost	intelektualna sloboda
iskorištavanje resursa i talenata iz svih knjižničnih odjela kao i ostalih institucija stvaranje partnerstva u užoj i široj zajednici s ciljem što učinkovitijeg zadovoljavanja interesa i potreba mladih	podržavanje neprestano mijenjajućih identiteta mladih implementacija inkluzivne politike, prakse, stavova i dispozicija	usvajanje inkluzivne paradigme koja prihvaća talente, vještine i sposobnosti svih tinejdžera, uključujući i one čija iskustva spadaju izvan <i>mainstreama</i> .	rušenje barijera u pristupu (fizičkom, digitalnom, intelektualnom) oblikovanje promjene u pogledu različitih vrsta opresije (rasa, društveni status, rod, seksualna orijentacija i dr.) u knjižničnim politikama i praksi	pridržavanje načela intelektualne slobode, neometanog pristupa informacijama i slobode izražavanja poštivanje privatnosti korisnika knjižnice

Osim navedenih vrijednosti, preporučuju se i razne aktivnosti. Usluge i programi koje *Smjernice za knjižnične usluge za mladež* preporučuju trebale bi služiti kao orijentir u planiranju rada s mladima, dok se kao odlučujući čimbenici pri planiranju programa trebaju uzeti interesi mladih u zajednici u kojoj knjižnica djeluje. Preporučuju se usluge poput slobodnog pristupa internetu, organiziranih obilazaka knjižnice, poučavanja pismenosti i vještina traženja informacija, osiguravanja međuknjižnične posudbe i još mnoge druge. Navode se programi poput razgovora o knjigama i predstavljanje knjiga, debatne skupine i klubovi za raspravu, informativni programe s temama zanimljivim mladima, priredbe i programi koji se ostvaruju u suradnji s ustanovama u zajednici, posjeti slavnih osoba, razne kreativne i ostale radionice i tome slično.¹⁰¹ Mlinarević i Gajger pritom naglašavaju da je važno voditi brigu o stvarnim potrebama u interesima mladih za zabavom, druženjem, ali i za aktivnostima koje sadržavaju

¹⁰⁰ Braun, L. W. i dr. The Future of Library Services for and with Teens: A call to action. // YALSA, 2014.

Dostupno na: <https://bit.ly/1cP5Vut>.

¹⁰¹ Smjernice za knjižnične usluge za mladež. Nav. dj.

izazove i istraživanje te iziskuju fizički i mentalni napor. Nadalje, za njihovo provođenje važna je raspoloživost osoblja, prostor primjeren potrebama mladih i razni materijali.

Kao važan aspekt programa, u literaturi se naglašava i činjenica da su mladi za svoju kulturu stručnjaci, zbog čega bi knjižnica svakako trebala iskoristiti njihovo znanje o aktualnim područjima za koja kod njih postoji interes. Pri planiranju usluga i programa treba uključiti mlade i pokušati uvažiti njihove želje te u suradnji s njima osmisliti program usluga koje najbolje zadovoljavaju potrebe za zabavom, ali i razvojem.¹⁰² Primjeri programa i aktivnosti koje se provode u knjižnicama diljem Hrvatske često su kvizovi, radionice vezane uz događanja u knjižnici, upoznavanje s novim filmovima i knjigama za mlade u knjižničnom fondu putem radionica, organiziranje natjecanja u igranju video igrice, razna događanja u suradnji sa školama i udrugama u kojima sudjeluju mladi kao izvođači, predavanja putopisaca, radionice s microbitom, čitateljski klubovi, upoznavanje s tehnologijom, edukacije o financijskoj pismenosti itd. Osim toga, povremeno se provode radionice i predavanja na teme koje su aktualne u adolescentskoj dobi (npr. opasnosti interneta, razne teme zdravstvenog odgoja, kako organizirati i korisno ispuniti slobodno vrijeme i sl.).

Kada se spominje budućnost knjižničnih usluga za mlade, Koh i Abbas naglašavaju da se pozornost treba usmjeriti i na znanja stečena na studiju, tj. da se kurikulumi na studijima informacijskih znanosti/bibliotekarstva trebaju prilagoditi pripremi knjižničara za mlade. Pritom se ističe nekoliko ključnih područja: poticanje pristupa usmjerenog na korisnike (umjesto usredotočenosti na građu), osiguravanje raznolikih resursa (ne samo knjiga i digitalnih medija), različitost i inkluzija, interdisciplinarnost i uključivanje stručnjaka iz drugih područja, implementiranje na dokazima temeljenih praksi i istraživanja, poticanje neformalnog učenja.¹⁰³

U YALSA-inom (Young Adult Library Services Association – Sekcija za usluge za mlade Američkog knjižničarskog društva) izvješću o budućnosti knjižničnih usluga *za i s* tinejdžerima, govori se o promjeni paradigme koja stoji iza knjižnice i usluga za mlade, uključujući vidljiv pomak u korištenju tehnologije, novim vrstama pismenosti, tzv. povezanom učenju (*engl. connected learning*) te socijalnim i ekonomskim čimbenicima koji utječu na tinejdžere. Osim toga, govori se i o osoblju. Dok je praksa kroz prošlost bila ta da su za interakciju s mladima gotovo ekskluzivno odgovorni samo knjižničari za mlade (ukoliko ih je knjižnica imala), u

---

¹⁰² Mlinarević, V., Gajger, V. Nav. dj.

¹⁰³ Koh, K., Abbas, J. Competencies needed to provide teen library services of the future : Survey of professionals in Learning Labs and Makerspaces. // Journal of Research on Libraries and Young Adults. 7, 2(2016).

izvještaju se predviđa budućnost usluga za mlade koje uključuju svojevrzne *hibride* knjižničara, odgajatelja i kvalificiranih volontera koji će djelovati kao mentori i svojevrzne poveznice između informacija/resursa i mladih – a sve s ciljem podupiranja njihovog obrazovanja, karijere te cjelokupnog rasta i razvoja. Nadalje, kao što i sam naslov govori, zahtijeva se transformacija knjižnica i usluga za mlade – i to u obliku pristupa usmjerenog upravo na njih i na razvoj ishoda u ključnim područjima njihova života. U novo osmišljenim knjižnicama, narodne knjižnice centar su zajednice, a mladi se na njih mogu osloniti kako bi im pružile potporu u širenju mogućnosti za osobni razvoj i razvoj vještina koje će im pomoći u budućnosti. To su mjesta za mlade koji žele provoditi vrijeme s prijateljima i mentorima ili se povezati sa stručnjacima kako bi istraživali i postali bolji u onome što ih interesira. Kroz razvoj šest ciljnih područja – učenja, zajednice, kreativnosti, digitalnog građanstva, pismenosti i vodstva, YALSA predviđa upravo takvu budućnost usluga za mlade.¹⁰⁴

3.2.2 Strukturirane i nestrukturirane aktivnosti u kontekstu knjižnice

Teen CoffeeHouse u knjižnicama diljem svijeta, *Svaštarnica u hladu* u zadarskoj knjižnici, *Hang with Jake* (druženje tinejdžera i terapijskog psa) u Saratoga Springs Public Library, +14 radionica u pazinskoj knjižnici, samo su neki od programa neformalnog tipa koji mlade pozivaju u knjižnicu da bi se, jednostavno rečeno – družili. To su nestrukturirani oblici programa u kojima mladi svoje vrijeme provode u knjižnici, ali pritom sami određuju što će raditi, tj. kako će provesti svoje slobodno vrijeme. Knjižničari ih prate tijekom rada/druženja, ali im se nastoji pružiti potpuna sloboda.

Većina knjižničnih programa ima tendenciju biti visoko organizirana i strukturirana, zbog čega se vrlo često javljaju aktivnosti koje variraju od raznoraznih likovnih radionica, preko čitateljskih klubova i grupa za raspravu, do Harry Potter tematskih tjedana. Mnogi knjižničari vole takve vrste programa jer posjeduju formu i određenu strukturu zbivanja, a osim toga – za njih se mogu pripremiti jer znaju što ih očekuje. Međutim, važno je naglasiti da prilikom odabira vrste i teme programa, automatski se ograničava broj korisnika koji bi se mogli odazvati jer, vjerovali ili ne – ne sviđa se svima Harry Potter i nisu svi vješti u *uradi sam* (engl. *do it yourself; DIY*) projektima. Iako su strukturirane aktivnosti i programi važni za knjižnicu i korisnike, mnoge dobrobiti dolaze i od nestrukturiranih aktivnosti – bilo da u to vrijeme igraju video igrice, zajedno rješavaju zadaću, kartaju se ili se jednostavno druže i pričaju.

---

¹⁰⁴ Braun, L. W. i dr. Nav. dj.

Autorica Jensen navodi neke od tih prednosti, započinjući od činjenice da su takve aktivnosti razvojno prikladne. Kao što je već naglašeno u prijašnjim poglavljima, u ovome su razdoblju mladi orijentirani na vršnjake, nalaze se na putu samootkrivenja i stvaranja vlastitog identiteta, postupno se odmiču od autoriteta starijih i pokušavaju biti neovisni. Ovakve vrste programa predstavljaju izvrsno okruženje za sve navedeno. Osim što se nalaze u društvu vršnjaka, mladi se socijaliziraju u sigurnom okruženju, pri čemu samostalno mogu odabrati na koji će način provesti svoje vrijeme zbog čega raste osjećaj slobode i neovisnosti.

Nadalje, autorica naglašava da nestrukturirane aktivnosti u knjižnici omogućuju više kvalitetnije interakcije između knjižničara i mladih, stvaranje svojevrstnog partnerstva te priliku za poboljšanje usluga u knjižnici. Iako nenamjerno, mladi koji prisustvuju takvim aktivnostima mogu poslužiti kao fokus grupa u kojoj knjižničar dobiva povratne informacije i razne ideje vezane uz razvoj fonda i nabavu novih jedinica građe, kao i prijedloge za nove usluge, programe i aktivnosti.¹⁰⁵ To s druge strane dovodi i do prednosti za mlade koji imaju priliku sudjelovati u aktivnostima koje su sami osmislili, odnosno imaju priliku čitati ono što su sami zatražili i slično.

Iduća prednost koju navodi Jensen definitivno predstavlja veću dobrobit za knjižnicu, a govori o tome da su nestrukturirani programi odličan izvor pozitivnog marketinga (izvorno engl. *PR Goldmine*). Ukoliko je tinejdžerski program uspješan, zadovoljava njihove razvojne potrebe i koristi zajednici, autorica smatra da je važno to podijeliti sa širom zajednicom putem raznih promotivnih materijala i izvještaja s uključenom statistikom posjeta i slično.¹⁰⁶ Roditelji i ostali članovi zajednice vole vidjeti ovu vrstu pozitivnih programa za mlade, što ih u biti čini odličnim marketingom za knjižnice. Međutim, važno je osvijestiti ideju da knjižnice ne bi trebale razvijati usluge i programe za mlade jer je to *dobro za knjižnicu*, nego zato što rezultiraju pozitivnim ishodima za mlade. Te usluge trebaju služiti njima, biti njima zanimljive i prema njihovim interesima organizirane.

I posljednja navedena prednost odnosi se na razvoj ljubavi prema knjižnici. Općenito govoreći, u osnovi svih knjižničnih programa kao cilj se javlja stvaranje pozitivnog stava prema knjižnici – a to se radi stvaranjem pozitivnih iskustava. Nestrukturirani programi imaju potencijala zadovoljiti najrazličitije potrebe i interese te privlače različite sudionike. Kroz svoje djelovanje,

---

¹⁰⁵ Jensen, K. Don't Underestimate the Value of „Hanging Out”. // Teen Librarian Toolbox, 2011. Dostupno na: <http://www.teenlibrariantoolbox.com/2011/09/dont-underestimate-the-value-of-hanging-out/>

¹⁰⁶ Isto.

komuniciraju poštovanje i povjerenje u mlade što rezultira time da i oni posjeduju određenu razinu povjerenja prema knjižnici, tj. knjižničarima.¹⁰⁷

3.2.3 Modeli rada s mladima u narodnim knjižnicama u Hrvatskoj

Dok su se u SAD-u inicijative za stvaranje posebnih programa za mlade javljale još početkom 20. stoljeća, slični koncepti u hrvatskim narodnim knjižnicama nemaju dugu povijest. Kao što je već rečeno, više se pozornosti pridavalo razvoju odjela za djecu i usluga za predškolce i mlađe osnovnoškolce.

Ipak, do promjene ustaljene prakse dolazi krajem prošlog i početkom novog tisućljeća, točnije 1998. godine s programom Gradske knjižnice Rijeka *Mladi za mlade* te 2000. godine kada se u zagrebačkoj Knjižnici Medveščak otvorio prvi odjel za mlade. Od tada u Hrvatskoj, pod utjecajem IFLA-inih Smjernica za knjižnične usluge za mlade (izvorno izdanje iz 1996., hrvatski prijevod iz 2001. godine), ali i primjera dobre prakse iz drugih zemalja, dolazi do pomaka u razvoju usluga i programa, kao i prostora, medija i kompetencija osoblja zaduženih za ovu specifičnu populaciju. Razvijaju se i različiti koncepti, tj. modeli, a u literaturi se najčešće spominju knjižnica za mlade, odjel za mlade te program za mlade.¹⁰⁸ Svi oni prepoznaju mlade kao posebnu korisničku skupinu s karakterističnim informacijskim potrebama i potrebama u provođenju slobodnog vremena.

Knjižnicu za mlade karakterizira poseban prostor odvojen od narodne knjižnice, a funkcionira kao njen ogranak – dakle, ima potencijala djelovati kao punopravna knjižnica s vlastitom zbirkom, prostorima, osobljem i slično. Taj koncept nije raširen u Hrvatskoj, a jedini primjer je već spomenuta Knjižnica za mlade u Karlovcu. Nešto poznatiji su *odjeli za mlade* smješteni unutar narodnih knjižnica – čine ga poseban prostor, posebne zbirke građe i knjižničari koji rade s mladima. Primjerice, to su *Idi pa vidi* u Knjižnici Medveščak i vukovarska *Spajalica*. Posljednji koncept – *program za mlade*, najrašireniji je na našem području, a odnosi se na provođenje posebnih programa i s njima povezanih aktivnosti u sklopu postojećih odjela u knjižnici (bez obzira radi li se o odjelu za djecu ili odrasle, odnosno suradnji između oba). To su *Mladi za mlade* Gradske knjižnice Rijeka, *Book Fun Club* Narodne knjižnice Petar Preradović, osječki *Klub za mlade* itd.

---

¹⁰⁷ Isto.

¹⁰⁸ Stričević, I. Jelušić, S. Nav. dj.

Ti se koncepti u mnogočemu razlikuju, a osnovne prednosti i nedostaci sažeto su navedeni u Tablici 3. Pritom je važno naglasiti da se koncept odjela za mlade može smatrati optimalnim izborom jer zbog svojih karakteristika ima najviše potencijala za uspjeh unutar već postojeće strukture knjižnice.

Tablica 3. Prednosti i nedostaci koncepata rada s mladima¹⁰⁹

koncept	prednosti	nedostaci
knjižnica za mlade	naglašena važnost usluga za mlade; vidljivost u zajednici, razvoj osjećaja pripadnosti kod mladih; specijalizirano osoblje; radno vrijeme prilagođeno stilovima i obvezama mladih (večernji sati)	nedovoljna povezanost s narodnom knjižnicom (uslugama i izvorima)
odjel za mlade	izdvojen prostor istovremeno omogućeno korištenje i drugih prostora/usluga u knjižnici javna vidljivost i prepoznatljivost odjela	nedostatak prostora za veće aktivnosti radno vrijeme odjela vezano uz radno vrijeme knjižnice
program za mlade	laka primjena i izvedivost zahtijeva najmanje resursa	povremenost aktivnosti, nisu kontinuirane, nema zasebnog prostora i cjelovite knjižnične usluge

3.2.4 Knjižničar za mlade

Američka knjižničarska udruga (ALA) razvila je ključne kompetencije knjižničarstva 2009. godine, a njihova izjava o temeljnim kompetencijama definira različita područja znanja koje bi stručnjaci iz područja knjižničarstva i informacijskih znanosti (na knjižničarskim i informacijskim studijima koje ALA akreditira) trebali posjedovati. To su: temelji struke, građa, organizacija zabilježenog znanja i informacija, tehnološka znanja i vještine, informacijska služba, istraživanje, stalno stručno usavršavanje i cjeloživotno učenje te administracija i upravljanje.¹¹⁰ Vidljivo je da se tu radi o generičkim kompetencijama zbog čega je važno napomenuti da knjižničari koji rade u narodnim knjižnicama moraju imati specijalizirano znanje relevantno njihovom području. Osim ovih, postoje i drugi popisi kompetencija koje su

¹⁰⁹ Isto.

¹¹⁰ Barbarić A. Knjižničarske kompetencije. // Cjeloživotno učenje knjižničara. / Ur. A. Horvat, D. Machala. 2009. Str. 64. Dostupno na: https://bib.irb.hr/datoteka/433896.Knjiniarske_kompetencije_Barbari.pdf

razvile strukovne organizacije, a one najrelevantnije području knjižničnih usluga za mlade odnose se na YALSA-ine *Competencies for Librarians Serving Youth* te dodatak *Core Professional Values for the Teen Services Profession*. Prvi dokument navodi sljedeća znanja i vještine: vodstvo i profesionalizam, poznavanje skupine korisnika, komunikacija, marketing i informiranje, administracija, poznavanje građe, pristup informacijama i usluge. Idući dokument navodi devet temeljnih vrijednosti za knjižničare i ostalo knjižnično osoblje koje radi s mladima i za mlade. To su: odgovornost, suradnja, suosjećanje, izvrsnost, inkluzija, inovativnost, integritet, profesionalna dužnost i društvena odgovornost.¹¹¹

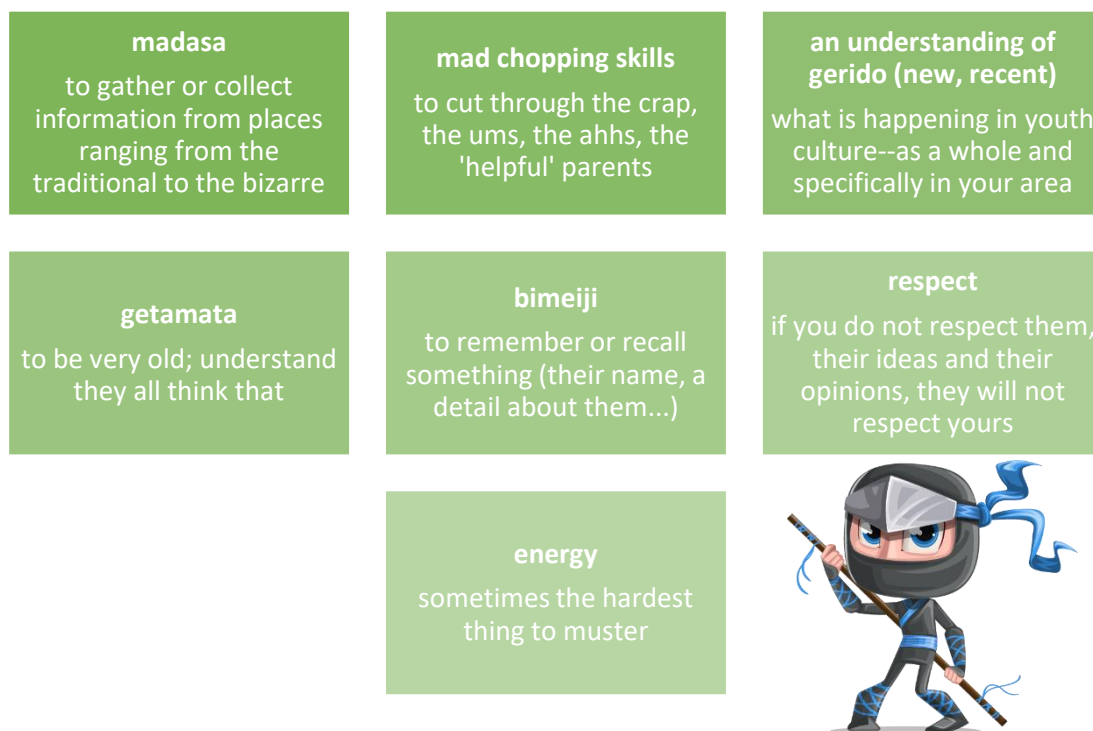
Još relevantniji području knjižničarstva za mlade bio je autor Joseph. Govoreći o posebnim sposobnostima i vještinama knjižničara, naziva ih *ninja skills*, referirajući se na knjižničarku Stacey Bale i njenu listu vještina koja na slikovit način opisuje sve ono potrebno jednom knjižničaru koji radi s mladima. Lista u izvornom obliku prikazana je na Slici 5., a objašnjenje slijedi u nastavku.¹¹² Ukratko se tu radi o sveukupno sedam vještina:

- *madasa* se odnosi na prikupljanje informacija iz raznoraznih izvora – od onih tradicionalnih do sasvim bizarnih;
- *mad chopping skills* ili u doslovnom prijevodu *lude vještine sjeckanja* bit će potrebne za rezanje kroz sve *the umms, the ahhs*;
- razumijevanje *gerida* tj. svega novog i recentnog što se događa u svijetu mladih;
- *gatemata* znači *biti star* i razumjeti da svi mladi to misle bez obzira na stvarne godine;
- *bimeji* se odnosi na vještinu prisjećanja ili pamćenja nekog detalja o korisniku – ime je uvijek poželjno;
- vještina *poštivanja* odnosi se na činjenicu da ga mladi neće uzvratiti, ukoliko ga ne dobiju od knjižničara;
- kao posljednja vještina navodi se *energija* koju je, kako kaže autor, ponekad najteže skupiti.

---

¹¹¹ Koh, K., & Abbas, J. (2016). Competencies needed to provide teen library services of the future: Survey of professionals in Learning Labs and Makerspaces. *Journal of Research on Libraries and Young Adults*, 7(2).

¹¹² Joseph, M. An exquisite paradox: Making teens and young adults welcome in public libraries. // *Australasian Public Libraries and Information Services*. 23, 3(2010), str. 107.

Slika 5. Ninja Youth Skills.

Izvor: Joseph, M. An exquisite paradox: Making teens and young adults welcome in public libraries. // Australasian Public Libraries and Information Services. 23, 3(2010), str. 107.

Iako prikazano na sasvim drugačiji način – način struke, *Smjernice za knjižnične usluge za mladež* navode kompetencije koje imaju dodirne točke s prethodnima. To su:

- *razumijevanje jedinstvenih razvojnih potreba mladeži*
- *poštivanje mladih ljudi kao osoba*
- *poznavanje mladenačke kulture i interesa*
- *sposobnost uspostavljanja suradnje s drugim društvenim skupinama koje se bave potrebama mladeži*
- *prilagodljivost u praćenju promjenjivih potreba i interesa mladeži*
- *sposobnost zagovaranja mladih ljudi u knjižnici i široj zajednici*
- *sposobnost uspostavljanja partnerstva s mladim ljudima*
- *poznavanje svih medija, uključujući knjige i građu u svim formatima*
- *vještine kreativnog mišljenja*¹¹³

Uz posjedovanje navedenih vještina, knjižničari za mlade obavljaju čitav niz zadatak – od razvoja zbirke i osmišljavanja programa i aktivnosti, preko administrativnih poslova, do informiranja, savjetovanja i poučavanja korisnika. Osim što je njihova uloga biti zagovornik

¹¹³ Smjernice za knjižnične usluge za mladež. Nav. dj.

mladih u zajednici i u knjižnici, oni su ti koji najčešće pomažu kolegama u razvoju znanja, vještina i stavova koji će im pomoći da učinkovitije rade s mladima.

Kao nužna stavka rada svakog knjižničara, pa tako i knjižničara za mlade, javlja se potreba za kontinuiranim usavršavanjem i prilagođavanjem promjenama. To se najčešće provodi sudjelovanjem na raznim konferencijama, seminarima i stručnim skupovima, ali i proučavanjem stručne literature i propisa iz područja knjižničarstva, kao i literature iz područja psihologije, pedagogije i metodike. Ključnu ulogu u napredovanju u Hrvatskoj obnaša nacionalni *Centar za stalno stručno usavršavanje knjižničara* koji provodi program cjeloživotnog učenja i stalnog stručnog usavršavanja knjižničara i informacijskih stručnjaka, a djeluje pri Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu. Osim što nastoje stalno pratiti potrebu za stalnim stručnim usavršavanjem i potiču usvajanje novih znanja i vještina, također daju potporu informatičkom opismenjavanju knjižničara i razvijaju interdisciplinarno usavršavanje. Iz sveukupno jedanaest modula koje nude, knjižničarima koji se bave mladima korisni će biti tečajevi iz drugog modula (*Knjižnične službe i usluge*) u sklopu kojeg se trenutno nude tečajevi poput *Rad s djecom i mladima u školskim i narodnim knjižnicama*, *Poticanje čitanja kod djece i mladeži*, *Poticanje čitanja među djecom i mladeži u digitalnom okruženju*, *Nove tehnologije u radu s djecom i mladima*, *Čitateljski klubovi: povijest, osnivanje, organizacija, provođenje*, ali i mnogi drugi.¹¹⁴

Općenito govoreći, aktivnosti i programi, a samim time i slobodno vrijeme, bit će dobro i kvalitetno osmišljeni ukoliko ih organizira obrazovana osoba koja ih je voljna organizirati na način prilagođen ciljanoj skupini. Knjižničar, pedagog – ili netko treći, mora biti spreman stvoriti uvjete, sadržaj, materijale i aktivnosti kako bi slobodno vrijeme bilo iskorišteno na kvalitetan način. Mnogo toga ovisi o nositelju aktivnosti slobodnog vremena. Osim stjecanja stručnih kompetencija, poželjno je posjedovati i one iz područja psihologije, komunikologije, pa i pedagogije – i to zbog specifičnosti skupine s kojom rade. Relevantnom u ovome području smatra se *pedagogija slobodnog vremena* kao posebna pedagoška disciplina koja djeluje u smjeru savjetovanja, pomaganja i poticanja te realizacije korištenja slobodnog vremena. U skladu s time, Livazović smatra da je *za učinkovito osmišljavanje, planiranje i programiranje aktivnosti slobodnog vremena potreban stručan i pedagoški osposobljen kadar koji će znati*

---

¹¹⁴ Centar za stalno stručno usavršavanje. Dostupno na: <http://cssu.nsk.hr/>

*uspješno popularizirati, usmjeravati, teorijski proučavati i znanstveno-stručno istraživati, organizirati te voditi raznovrsne aktivnosti slobodnog vremena.*¹¹⁵

Dakle, važno je zaključiti da osoba prikladna za rad s mladima mora iskazivati otvorenost i znatiželju prema području njihova razvoja i učenja, ali i kulture i interesa. Budući da se prethodno navedeno gotovo konstantno mijenja, knjižničar bi kontinuirano trebao poboljšavati svoje znanje i vještine kako bi bio učinkovitiji u radu s mladima. Korištenjem tih znanja u planiranju, pružanju i evaluaciji knjižničnih resursa, programa i usluga zadovoljavaju se višestruke potrebe mladih.¹¹⁶

---

¹¹⁵ Livazović, G. Uvod u pedagogiju slobodnog vremena. Osijek: Filozofski fakultet, Hrvatska sveučilišna naklada, 2018. Str. 250.

¹¹⁶ Teen Services Competencies for Library Staff. // American Library Association, 2010. Dostupno na: <http://www.ala.org/yalsa/guidelines/yacompetencies>

4. Prema određenju uloga knjižnice u slobodnom vremenu adolescenata

Osim načela korištenja slobodnog vremena (navedenih u 2. poglavlju) koja predstavljaju svojevrsne smjernice u planiranju slobodnovremenskih aktivnosti, postoji i niz faktora koji potencijalno mogu utjecati na provođenje slobodnog vremena kod mladih. Janković ih dijeli u pet skupina – prvu čine odgojno-obrazovne ustanove, drugu obitelj i društvene organizacije, treću raznovrsni objekti i uređaji (poput igrališta, izletišta, centri kulture...), a petu faktori iz područja funkcionalnog odgoja. Uz muzeje, kazališta, radijske i televizijske kuće i slično, knjižnice spadaju u četvrtu skupinu faktora provođenja i organiziranja slobodnog vremena, tj. u skupinu ustanova općekulturnog, obrazovnog, informativnog i zabavnog karaktera. Kao takve, njihove se djelatnosti mogu korisno primjenjivati i uključivati u sadržaje slobodnog vremena, pri čemu je najzastupljeniji radionički tip aktivnosti.¹¹⁷

U *Smjernicama za narodne knjižnice*, slobodnom vremenu posvećen je poseban odlomak. Međutim, primarno se javlja u kontekstu obveze pružanja informacija i niza izvora vezanih uz slobodno vrijeme i hobije te ohrabrivanje kulturnog i umjetničkog razvoja korisnika. Osim toga, naglašava se uloga knjižnice kao društvenog centra formalnog i neformalnog okupljanja pojedinaca i skupina.¹¹⁸ IFLA-ine Smjernice za knjižnične usluge za mladež navode da *knjižnice mogu biti jako važan čimbenik u uspješnom razvoju osobe i prijelazu iz djetinjstva u odraslu dob*, i to na način da stvaraju okruženje koje potiče intelektualni, emocionalni i socijalni razvoj, te istodobno nudi pozitivne snage kao alternativu društvenim problemima.¹¹⁹

Dok su se uloge poput one obrazovne i uloge pružanja informacija oduvijek smatrale svrhovitima i vrijednima, to nije slučaj sa slobodnovremenskom ulogom unutar knjižničarske profesije – iako je to jedan od važnijih razloga zašto se uopće javnost koristi uslugama koje knjižnica pruža. Brojni su načini organiziranja slobodnog vremena mladih, a knjižnice u toj ulozi itekako imaju potencijala. Međutim, pokazalo se da se za njih godinama uglavnom osiguravala samo literatura, dok je uloga knjižnice u slobodnom vremenu bila takoreći gotovo zanemarena – o čemu svjedoči relativno malen broj posebnih usluga i programa namijenjenih njima. Slobodnim vremenom mladih bave se mnoga istraživanja – prije svega ona sociološki usmjerena, međutim uloga knjižnice u tome se kontekstu ne spominje. Jedino što se s

---

¹¹⁷ Janković, V. Nav. dj.

¹¹⁸ IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice. Nav. dj.

¹¹⁹ Smjernice za knjižnične usluge za mladež. Nav. dj. Str. 12.

knjižnicom i njenim uslugama djelomično može povezati jesu knjiga i čitanje u slobodnom vremenu, što je ujedno i samo djelić svega onoga što knjižnica može ponuditi.

Uobičajeno je uvjerenje da narodne knjižnice mlade smatraju svojom najviše nezainteresiranom skupinom korisnika – oni su populacija čiji je interes teško privući i jednako teško zadržati. Općenito govoreći, slobodno vrijeme današnjih adolescenata je vrijeme medija. Da bi im knjižnice približile svoje usluge i programe, važno je da iskoriste sve prednosti novih komunikacijskih i informacijskih tehnologija i ako je to potrebno, preobrazu svoje usluge za mlade. Važno je usluge i programe učiniti inovativnima i zanimljivima kako bi odražavale interese i kulturu mladih, ali i zadovoljile potrebe za provođenjem slobodnog vremena na interesantan i kvalitetan način.

Istraživanja o korištenju narodnih knjižnica upućuju na to da ih mladi koriste iz različitih razloga. Primjerice, srednjoškolci u dobi od 14 do 18 godina u SAD-u rijetko su koristili narodnu knjižnicu i nisu znali što im sve može ponuditi u vidu resursa i usluga, a kada bi ju koristili to je bilo s ciljem društvene interakcije, a ne radi pristupa informacijama kao što je to uobičajeno. Nadalje, rezultati istraživanja latinoameričkih srednjoškolaca u istočnom Los Angelesu pokazali su da su ispitanici umjereno koristili narodne knjižnice za posudbu knjiga i filmova, rad na grupnim projektima, pregledavanje web-a i provjeravanje e-pošte te za druženje s prijateljima. S druge strane, ispitanici (učenici u dobi od 8 do 16 godina) jednog engleskog istraživanja kao najčešće razloge korištenja knjižnica naveli su postojanje zanimljivih materijala i računala te prijateljskog prostora i ozračja.¹²⁰

Govoreći o istraživanjima koja se bave konceptima i organizacijskim oblicima knjižničnih usluga za mlade, autori Stričević i Jelušić napominju da su takva istraživanja (koja bi ujedno bila i sveobuhvatna) u Hrvatskoj vrlo rijetka, unatoč tome što se u posljednjih dvadesetak godina u narodnim knjižnicama pojavljuju razni oblici rada s ovom populacijom.¹²¹ Ipak, postoje razna istraživanja o interesima i potrebama mladih i to najčešće u narodnim knjižnicama pri čemu se dobiveni rezultati koriste prije svega kao informacije za poboljšanje usluga i programa namijenjenih ovoj populaciji korisnika.

Istraživanje Komisije za dječje knjižnice HKD-a iz 2003. godine, pokazalo je da 36,4% narodnih knjižnica provodi neke od aktivnosti za mlade, međutim te se aktivnosti najčešće

---

¹²⁰ Tabatabaei S. Z., Tajafari, M., Sanatjoo, A. Iranian Young Adults' Perceptions and Use of Public Library Services. // *Library Philosophy and Practice* (e-journal). 1417(2016).

¹²¹ Stričević, I., Jelušić, S. Nav. dj.

odvijaju u sklopu dječjeg odjela (25%), ili pak suradnjom dječjeg i odjela za odrasle (55,9%), dok samo 11,8 % knjižnica ima posebni odjel za mlade.¹²² Poražavajuće brojke navodi i istraživanje narodnih knjižnica u Španjolskoj (iz 2002. godine) kojim je utvrđeno da je udio mladih u ukupnom broju korisnika pao s 50% na 14%, pri čemu se kao uzrok gubitka interesa za knjižnicu navodi značajan utjecaj medija.¹²³

Međutim, da nije sve do korisnika, pokazalo je i novozelandsko istraživanje koje se bavilo lokalnim knjižničnim službama za mlade i percepcijom korisnika i pružatelja usluga. Istraživanje je pokazalo da se upravo osoblje istaknulo kao problematično područje – mladi su ih percipirali kao svojevrsne izvršitelje pravila, a njihova iskustva s njima bila su neugodna – zbog čega je i sama posjećenost knjižnica u padu.¹²⁴ Ovo gledište upotpunjuje ideju da je percepcija knjižnice blisko povezana sa školom, pa ju vjerojatno stoga mladi ne žele posjećivati u svoje slobodno vrijeme. Radi li se u novozelandskom istraživanju o knjižničarima specijaliziranim za mlade i njihove potrebe ili pak uobičajenom knjižničnom osoblju – nije navedeno. Međutim, istraživanje koje je provela YALSA pokazalo je da postojanje knjižničara za mlade veoma pozitivno utječe na raznolikost i količinu programa za mlade, što u krajnjem slučaju rezultira i porastom broja korisnika ove populacije kao i boljom suradnjom knjižnice s ustanovama i pojedincima u zajednici.¹²⁵

Što zaključiti o ulozi knjižnice u slobodnom vremenu adolescenata? Općenito govoreći, a pogotovo u slučaju mladih, komercijalna ponuda slobodnovremenskih aktivnosti je golema, što je jedan od razloga nemogućnosti pozicioniranja knjižnice i njene distinktivne uloge u ovome području. Iako se mladi knjižnicama uglavnom okreću u svrhu informiranja i posudbe knjiga, uz tu javljaju se još dvije važne uloge.

Prema Agosto, tijekom posljednjih nekoliko desetljeća narodne su knjižnice tinejdžerima služile na tri temeljna načina:

- (1) kao informacijski punktovi s naglaskom na pružanje pristupa raznim zbirkama, ali i uslugama koje omogućavaju pomoć u pristupu informacijama,
- (2) kao mjesta društvene interakcije i zabave, koja dovodi mlade za aktivne i pasivne knjižnične programe i interakciju s vršnjacima te

---

¹²² Smjernice za knjižnične usluge za mladež. Nav. dj.

¹²³ Stropnik, A. Nav. dj.

¹²⁴ Owen, C. What do teenagers really want? : investigating both sides of young adult services. Wellington : Victoria University, 1998.

¹²⁵ Alessio, A., Buron, N. Measuring the impact of dedicated teen service in the public library : Frances Henne/YALSA/VOYA Award Research Grant Results. // Young Adult Library Services. 4, 3(2006), str. 47-51.

(3) kao blagotvorna fizička sredina koja pruža prostor za osamu, osobno usavršavanje, volontiranje i slično.¹²⁶

Iste uloge naglašavaju i Smjernice koje narodnu knjižnicu karakteriziraju kao javni prostor i mjesto okupljanja, tzv. *dnevnu sobu zajednice*.¹²⁷ Pomoću odgovarajućih strategija, narodne knjižnice mogu biti relevantne mladima, ali je važno da se usredotoče upravo na društvene aspekte njihova života, a ne samo na pomaganje u pronalasku knjiga ili organiziranja predavanja koja ne zahtijevaju višu razinu interakcije. Uključivanje mladih u rad aktivnosti narodne knjižnice zahtijeva razmišljanje izvan tradicionalnih okvira struke i uzimanje u obzir njihovog životnog stila.

Da bi se kreirale usluge i programi koji će zadovoljiti potrebe i poticati interese mladih te ih zadržati u knjižnici kada odrastu (čak i kada ne moraju), potrebno je pronaći efikasne i kvalitetne načine za njihovo uključivanje. Organiziranje tematskih klubova za mlade i programa s naglašenim elementima zabave, pružanje socijalizacijskih materijala za nestrukturirana druženja, osiguravanje posebnog prostora i uključivanje mladih u planiranje svega navedenog, neki su od potencijalnih načina na koje će slobodnovremenska uloga knjižnice ojačati, a sukladno tome i pružiti mladima sve ono što im je potrebno za rast, razvoj i napredovanje u slobodnom vremenu.

---

¹²⁶ Agosto, D. E. Why Do Teens Use Libraries? Results of a Public Library Use Survey. // Public Libraries. 46, 3(2007), str. 55–62.

¹²⁷ IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice. Nav dj.

5. Primjer dobre prakse u Gradskoj knjižnici Vukovar

U empirijskom dijelu rada bit će prikazani primjeri iz županijskih matičnih narodnih knjižnica. Iako Gradska knjižnica Vukovar nije jedna od njih, pa samim time ne zadovoljava kriterije za uvrštavanje u uzorak istraživanja, korisno je barem ukratko prikazati njihov rad s mladima u relativno novom Odjelu za mlade pod nazivom *Spajalica*. Razloga je mnogo – veoma uspješna prva godina postojanja, funkcionalan i moderno uređen prostor, suvremena tehnologija i aktivna prisutnost odjela na društvenim mrežama samo su neki od njih.

Slika 6. Odjel za mlade *Spajalica*. Izvor: Facebook stranica Gradske knjižnice Vukovar. Dostupno na: <https://www.facebook.com/gradskaknjiznicavukovar/>.

Odjel je svečano otvoren prije nešto više od godinu dana, točnije 29. ožujka 2017. godine, a nastao je u suradnji s Narodnom i Univerzitetskom bibliotekom *Derviš Sušić* iz Tuzle u sklopu projekta istog naziva *SPAJALICA – Youth Corner infrastructure and services development within public libraries*.¹²⁸ Kao ciljevi projekta navedeni su doprinosi *socijalnom, ekonomskom, kulturnom i digitalnom uključivanju marginalizirane grupe mladih pružanjem novih usluga u knjižnicama i osnaživanjem mladih, zatim razvoj kapaciteta knjižnica u prekograničnome području za pružanje usluge Odjela za mlade te educiranje i umrežavanje mladih u prekograničnom području potičući ih na međukulturni dijalog*.¹²⁹ Projekt je u najvećem dijelu

¹²⁸ Odjel za mlade „Spajalica” proslavio prvi rođendan. // Gradska knjižnica Vukovar, 2018. Dostupno na: <http://gkvu.hr/odjel-za-mlade-spajalica-proslavio-prvi-rodendan/>

¹²⁹ Otvoren Odjel za mlade Gradske knjižnice Vukovar. // Republika Hrvatska : Ministarstvo kulture, 29. ožujka 2017. Dostupno na: <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=18473>

financiran sredstvima Europske Unije, ali i sredstvima Knjižnice, uz podršku Ministarstva kulture RH, Grada Vukovara i Veleposlanstva SAD-a.

Odjel kao svoju ciljanu skupinu određuje mlade od 15 do 30 godina, po svojim karakteristikama odgovara standardima svjetske knjižničarske struke, a ujedno je prvi takav odjel na području Vukovarsko-srijemske županije (a i šire). U svojoj prvoj godini postojanja zabilježio je više od 80 programskih događanja i više od 2000 sudionika¹³⁰ – prosječno su to jedna do dvije aktivnosti tjedno s oko 25 sudionika. Tematski se događanja i programi razlikuju, a variraju od onih edukativnih (kojih je najviše) i kulturno-promotivnih programa do kreativnih aktivnosti i ležernih druženja *sa svrhom*. Na odjelu djeluje i čitateljski klub za mlade *BOOKeraj* koji okuplja knjigoljupce i potiče na razmjenu mišljenja i dojmova, ali i na neformalno druženje. Neki od mnogobrojnih edukativnih programa i događanja su:

- *Dani informiranja mladih* – VuMI 2018.
- debate (npr. *Mladi trebaju ostati u Hrvatskoj*)
- kvizovi (npr. *Znanjem do pobjede*)
- predavanja vršnjaka i panel diskusije (npr. *European Youth Forum*)
- radionice (npr. *Ne bacaj, doniraj; Kako se ponašamo na mreži; YOUTH A.C.T.I.V.E.; Sve boje emocija – radionica emocionalne pismenosti*)
- instrukcije (npr. *Bez brige na državnu maturu*)
- radionice informacijskog opismenjavanja (npr. ciklusni program *Mladi&Knjižnica – Guglaj, ali ispravno; CTRL+F*),

Osim navedenih aktivnosti, na odjelu se nalazi i kutak s građom za samostalno učenje stranih jezika, kao i kutak rezerviran za državnu maturu i razne priručnike koji služe kao pomoć u učenju.

Od kulturno-promotivnih aktivnosti ističu se razna motivacijska predavanja koja se nalaze u interesnom području mladih (npr. *Industrija igara – što i kako?*), gostovanja poznatih osoba (*Blogosfera* – gostovanje blogera), razne izložbe mladih umjetnika i tematske izložbe poput one postavljene povodom *Dana Ratova zvijezda* te *Knjižnica budućnosti* postavljena povodom Noći knjige 2018. Zatim projekcije dokumentarnih filmova (npr. projekcije u sklopu manifestacije *VUKOVART*) te veoma zanimljiva i inovativna *Online čitaonica regionalnih mladih autora* u suradnji s knjižnicom u Tuzli i njihovim korisnicima. U knjižnici su se jednom

---

¹³⁰ Odjel za mlade „Spajalica” proslavio prvi rođendan. Nav. dj.

tjedno održavale i kreativne radionice pod nazivom *Art&Craft*. Nadalje, u Spajalici se organiziraju i tzv. neformalna druženja sa svrhom kao što su *Kava sa studentima* i *Čajanka sa srednjoškolcima* povodom kojih se maturanti i studenti, odnosno osmaši i srednjoškolci, druže u ugodnoj atmosferi i međusobno razgovaraju o željenim srednjim školama i fakultetima, profesorima, ispitima, stipendijama i ostalim *velikim sitnicama* koje obilježavaju njihove obrazovne puteve. Od rekreativnih i zabavnih aktivnosti tu su: *Treasure hunting* s gostima iz Tuzle, turniri u društvenim igrama, *Dungeons and Dragons* turniri koji su se tijekom ljeta održavali jednom tjedno, *English Coffee* (druženje i konverzijske vježbe na engleskom jeziku), *Fitness u Kremenково doba* itd.

Osim standardnih uloga knjižnice kao što je posudba knjižne i neknjižne građe, u ugodnom i privlačno opremljenom prostoru (Slika 6.) odjel nudi u potpunosti besplatno korištenje računala i interneta, aparate s kavom i slatkišima, mogućnost sudjelovanja u osmišljavanju aktivnosti, informiranje o interesnim temama, a svoj je dom tu pronašao i anatomske kostur koji također može poslužiti tijekom učenja. Kao što je već navedeno, Odjel je aktivan i na društvenim mrežama i to najviše na Instagramu. Osim što objavljuju obavijesti o budućim događanjima i fotografije s onih već održanih, često rade i preporuke za čitanje te objavljuju crtice iz svakodnevnog života Spajalice.¹³¹

Iz svega navedenog, da se zaključiti da su otvaranjem Odjela mladi dobili siguran i funkcionalan prostor za kvalitetno provođenje slobodnog vremena. U opisu projekta na službenoj stranici Europskih strukturnih i investicijskih fondova, sasvim primjereno izdvojeno je sljedeće:

*Odjel za mlade „Spajalica“ moderan je, proaktivan i inkluzivan dio Gradske knjižnice Vukovar, koji s aktivnim, propulzivnim i društveno odgovornim mladim korisnicima, stvara i razvija inovativne društvene, kulturne i znanstvene sadržaje s ciljem razvoja lokalne sredine i poboljšanja položaja mladih u njoj.*¹³²

---

¹³¹ Informacije o uslugama, programima i događanjima preuzete su s Instagram profila Odjela (<https://www.instagram.com/spajalicaodjelzamlade>) i web stranice Knjižnice (gkvu.hr).

¹³² Spajalica – Youth Corner infrastrukture and services development within public libraries. // Europski strukturni i investicijski fondovi, 6. lipnja 2018. Dostupno na: <https://bit.ly/2MBEFsX>

6. Istraživanje zastupljenosti programa za mlade u županijskim matičnim knjižnicama

6.1 Cilj istraživanja i istraživačka pitanja

Hipoteza od koje ovaj dio istraživanja polazi jest da većina županijskih narodnih knjižnica provodi barem neki oblik knjižničnih usluga za mlade, međutim, da je mladima, u usporedbi s drugim kategorijama korisnika, posvećeno manje pažnje te da vrlo mali broj njih ima posebne odjele za mlade. Cilj istraživanja jest utvrditi stanje u županijskim matičnim narodnim knjižnicama s obzirom na provođenje programa za mlade. Sukladno tome, istraživačka pitanja koja se postavljaju su:

- 1) Provode li narodne knjižnice u Hrvatskoj posebne usluge i programe za mlade i pridaju li im jednaku važnost kao i uslugama za ostale populacije korisnika?
- 2) Koji se programi i aktivnosti namijenjene mladima provode u županijskim matičnim knjižnicama?
- 3) Osiguravaju li knjižnice poseban prostor za mlade?

Očekuje se da će rezultati istraživanja pružiti uvid u stanje u istraživanim narodnim knjižnicama te usmjeriti pažnju na one dijelove rada s mladima koje je potrebno unaprijediti.

6.2 Metodologija, uzorak i tijek istraživanja

Istraživanje je bilo usmjereno na pregledavanje službenih web stranica i Facebook profila/ /stranica narodnih knjižnica. Kako bi rezultati što relevantnije predstavili zastupljenost programa širom Hrvatske, odlučeno je da će se uzorak sastojati od županijskih matičnih narodnih knjižnica (N=20). Prilikom odabira uzorka, konzultiran je *Adresar županijskih matičnih narodnih knjižnica*.¹³³ Za svaku su knjižnicu prikupljeni podaci o odjelima te aktivnostima i događanjima koja se organiziraju za mlade.

---

¹³³ Matična služba za narodne knjižnice (2013). Županijske matične narodne knjižnice. Dostupno na: <http://www.nsk.hr/wp-content/uploads/2013/01/Adresar-%C5%BDMK-2013..pdf>

Analizirale su se informacije objavljene u vremenskom periodu od 1. siječnja do 15. rujna 2018. godine, a dobiveni rezultati o događanjima i programima grupirani su u različite kategorije:

- stvaralačke aktivnosti
- obrazovni programi
- kulturno-promotivna događanja
- čitateljski klubovi i klubovi mladih knjižničara
- razonoda, zabava i nestrukturirano druženje

Pod kategoriju stvaralačkih aktivnosti svrstane su radionice kreativnog pisanja, glumačke radionice, *uradi sam* radionice, pričaonice, likovne radionice... Obrazovni programi odnose se na razna predavanja i tečajeve, okrugle stolove, tribine i kvizove znanja. Kategoriju kulturno-promotivnih događanja čine (ne)književni susreti, koncerti, izložbe, gostovanja poznatih osoba, literarni susreti, večeri poezije i književnosti. Čitateljski klubovi i klubovi mladih knjižničara grupirani su pod istu kategoriju. Osim strukturiranih aktivnosti, ispitane su i mogućnosti za relaksaciju i nestrukturirane oblike provođenja slobodnog vremena, zbog čega posljednju kategoriju čine razonoda, razne zabavne aktivnosti i neformalna druženja, filmske projekcije, turniri u video i društvenim igrama itd.

6.3 Županijske matične narodne knjižnice i njihove usluge, programi i aktivnosti za mlade – rezultati istraživanja

U nastavku slijede kratki opisi rezultata istraživanih knjižnica, a nakon toga i Tablica 4. s usporednim prikazom svih aktivnosti koje se odvijaju u njima. Važno je napomenuti da osim navedenih, najvjerojatnije postoje i druge aktivnosti i događanja kojih u trenutku prikupljanja podataka na stranicama knjižnica nije bilo.

6.3.1 Narodna knjižnica *Petar Preradović* Bjelovar

Aktivnosti za mlade organiziraju se u sklopu Dječjeg odjela koji ima posebno uređenu Teen Zonu. Osim toga, u knjižnici od 2003. godine djeluje *BOOK FUN CLUB*, a okuplja tinejdžere od 12 do 16 godina koji žele aktivno sudjelovati u raznim programima. Često volontiraju na knjižničarskim poslovima te rade kao animatori na raznim manifestacijama (npr. *Uberi priču*). Od aktivnosti i usluga namijenjenih populaciji mladih, istaknute su radionice kreativnog pisanja, parlaonice, tribine te *U knjižnici do diplome* – online usluga koja obuhvaća pretraživanje, organizaciju i ponudu stručne i znanstvene literature i informacija potrebnih za izradu radova.

Ove godine organiziran je i *Dan profesionalnog usmjeravanja* za učenike osmih razreda s područja županije, pri čemu je uloga knjižnice bila upoznati ih s programima i uslugama koje im mogu pomoći tijekom obrazovanja. Organiziran je i kviz znanja o knjigama i filmovima koji je najuspješnijima donio besplatnu godišnju članarinu.

6.3.2 Gradska knjižnica Slavonski Brod

U ovoj knjižnici djeluje tzv. *Odjel za odrasle (i mlade)* u sklopu kojeg se za mlade organiziraju književni susreti, predstavljanja novih knjiga te se provode i drugi oblici promidžbe i afirmacije pisane riječi. Dakle, naglasak u aktivnostima prije svega je na knjizi i čitanju ili se pak radi o edukativnim radionicama. Ciklus upravo takvih radionica provodio se pod nazivom *Volim hrvatski*, a bavio se tematikom prekomjerne uporabe anglizama te pogreškama u reklamama.

6.3.3 Dubrovačke knjižnice

Odjel za djecu i mlade, osim u fizičkom, prisutan je i u virtualnom prostori – ima Facebook stranicu pod nazivom *Odjel za djecu i mlade – Dubrovačke knjižnice*. Međutim, objave su uglavnom usmjerene prema mlađoj populaciji, tj. prema aktivnostima za djecu predškolske dobi i mlađe osnovnoškolce, dok se mladi (tj. tinejdžeri i adolescenti) gotovo i ne spominju. Ipak, provode se aktivnosti za srednjoškolce, a već drugu godinu zaredom aktivan je projekt *Kreativno znanje* u suradnji s Udrugom za razvoj civilnog društva Bonsai. U sklopu projekta održavaju se razni tematski kvizovi poput *Ulicama moga Grada, Marin Držić, Ivo Vojnović – život i djelo* i *Tragom Republike*.

6.3.4 Gradska knjižnica i čitaonica Pula

I u pulskoj knjižnici djeluje Odjel za djecu i mlade, a program koji okuplja najviše mladih je *Klub ljubitelja čitanja – Ključ*. Namijenjen je mladima od 15 do 18 godina, a okuplja sve one *kojima je knjiga više od priče*. Na svojim susretima rade usporedbe između filmova i knjiga, govore o novinarstvu i kreativnom pisanju, druže se s autorima... Još jedan zanimljiv projekt je i *Blogaonica* – blog s preporukama koji je nastao kao rezultat događanja pod nazivom *Flash blogaonica: radionica pisanja književnog bloga* i pulskog *Bloomsday* programa. Radionica je bila namijenjena mladima od 15 do 25 godina, koji vole čitati, prate blogove i razmišljaju o tome da ga i sami pokrenu, a osjećaju potrebu za razvojem konkretnih vještina pisanja i pisanog izražavanja.

6.3.5 Gradska knjižnica *Ivan Goran Kovačić* Karlovac

Otvorena 2003. godine, *Knjižnica za mlade* djeluje kao dislocirani odjel Gradske knjižnice u Karlovcu što ju čini jedinstvenom u Hrvatskoj. Namijenjena je mladima od 14 do 27 godina starosti (stariji osnovnoškolci, srednjoškolci i studenti) zbog čega, za razliku od matične knjižnice, produžuje svoje radno vrijeme do 21h, kako bi se prilagodila ciljanoj populaciji korisnika. Osim kontinuiranih programa i aktivnosti, nude pomoć pri izradi svih vrsta radova i pretraživanju literature. Mnoge aktivnosti tematski su vezane uz školske i obrazovne sadržaje, pa se često ostvaruje suradnja s osnovnim i srednjim školama na području županije. Osim edukativnih aktivnosti (primjerice *Besplatni kratki tečaj švedskog jezika*), provode se i mnoge stvaralačke radionice poput *Izrade skulptura od otpisanih knjiga*, *Krpene borše* te *Radionica fototransfera*. U knjižnici kontinuirano djeluje čitateljski klub *Cheetaj*, a svakog ljeta i klub *Ljeti čitam u dvorištu*. Osim toga, već se tradicionalno održavaju turniri u šahu i Nintendo, a već poznati *Spoj na slijepo s knjigom* još su više prilagodili svojim korisnicima te su knjigama pridružili stripove i glazbu (*Stripovi i glazba vole se od srijede do srijede*).

6.3.6 Knjižnica i čitaonica *Fran Galović* Koprivnica

Programi i usluge za mlade u ovoj se knjižnici odvijaju u suradnji Odjela za djecu i Odjela za odrasle. Osim standardnih predavanja i radionica, kao specifičan primjer javlja se *Filozofski café* za srednjoškolce. Provodi se kao vrsta neformalnog druženja i diskusije, pri čemu srednjoškolci sami odabiru teme o kojima će raspravljati. Tematika je raznolika – od filozofskih i znanstvenih, preko umjetničkih i estetskih do osobnih i svjetonazorskih, a kod sudionika potiče slobodu izražavanja te kritičko i kreativno mišljenje. Ovoga ljeta, u knjižnici su se održavale i mnoge kreativne radionice tematski vezane uz svijet Harryja Pottera (npr. *Čudesne zvijeri i gdje ih naći* te *Metloboj*) koje su, osim osnovnoškolcima, bile namijenjene i srednjoškolcima. U knjižnici djeluje čitateljski klub *Između redaka*. Organizira se i neformalno druženje srednjoškolaca i studenata pod nazivom *Studiji i studiranje – kako se snaći?* u sklopu kojeg srednjoškolci imaju priliku u ugodnoj atmosferi saznati sve o željenim studijima.

6.3.7 Gradska knjižnica Krapina

U Krapini djeluje Dječji odjel namijenjen predškolskoj i osnovnoškolskoj djeci, ali i mladima. Od aktivnosti namijenjenih posebno njima ističu se književni susreti koji često uključuju diskusiju i parlaonicu, a imaju i Srednjoškolski čitateljski klub. Osim tih, istraživanje nije polučilo drugih rezultata. Neki od vrlo vjerojatnih razloga su neažurirana web stranica te stranica na Facebook-u na kojoj se uglavnom objavljuju informacije o aktivnostima za djecu.

6.3.8 Samostalna narodna knjižnica Gospić

Stranica knjižnice je pod konstrukcijom, zbog čega je vidljivo samo postojanje Dječjeg odjela namijenjenog predškolicima i osnovnoškolcima. Pregledavanje Facebook stranice rezultiralo je s tek nekoliko primjera mogućih aktivnosti za mlade – od čega se tri odnose na putopisna i edukativna predavanja za srednjoškolce, dvije su vezane uz *Noć muzeja* i nisu izričito namijenjena istraživanoj populaciji (iako postoji vjerojatnost da su sudjelovali) – likovna radionica na temu sporta i projekcija filma sa sportskom tematikom, dok se posljednja odnosi na literarni natječaj *Moje novogodišnje želje*.

6.3.9 Knjižnica Nikola Zrinski Čakovec

I u ovoj knjižnici se programi za mlade ostvaruju unutar Dječjeg odjela u sklopu kojeg se organiziraju tematske izložbe, kvizovi, likovni natječaji, književni susreti, tribine i radionice. Za mlade je posebno razvijen program informacijskog opismenjavanja pod imenom *Guglanje za mudrice* s geslom „guglajte, ali pametno...ili pitajte knjižničare”. Program uključuje pretraživanje online referentnih izvora, pri čemu je naglasak na pronalasku *dobrih* informacija na internetu.

6.3.10 Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek

U osječkoj knjižnici djeluje Odjel za rad s djecom i mladima, a osim njega pokrenut je i *Klub za mlade* (od 12 do 25 godina) čiji je prostor namijenjen pisanju domaćih zadaća, seminarskih i diplomskih radova, ali i organiziranju raznih aktivnosti – od onih edukativnih i kulturno-promotivnih do kreativnih i zabavnih događanja. Provode tečaj španjolskog, ali ne na tradicionalan način već uz stripove (*Naučimo španjolski jezik uz stripove*). U suradnji s TARDIS-om (Studentskom udrugom mladih astronoma) održavaju se *Astronomske večeri*, a kao specifična za knjižnicu, održava se i *Radionica LARP-a za mlade*. Tzv. igranje uloga uživo provodi se u stvarnom vremenu i prostoru, u neposrednoj interakciji s drugim suigračima. Već

treću godinu za redom Knjižnica organizira *GISKO tjedan Harryja Pottera* namijenjen svim čarobnjacima i bezjacima u dobi od 9 do 99 godina. Održale su se mnoge kreativne, likovne i čitateljske radionice i prigodna događanja, a najviše se tinejdžera i mladih odazvalo na *Harry Potter pub kviz*. U suradnji s Udrugom Star Wars Hrvatska, ove će se godine održati i treći po redu *Star Wars tjedan*, također namijenjen svim uzrastima.

6.3.11 Gradska knjižnica i čitaonica Požega

Događanja i aktivnosti namijenjena ciljanoj populaciji, u ovoj se knjižnici kategoriziraju pod programe za mlade i odrasle. Uključuju akcije neprekinutog čitanja, izložbe, predavanja i raznih foto-natječaja. Jedan od njih je *Moja knjižnica* čiji je cilj bio osvijestiti važnost knjižnice kao ustanove u zajednici kao i ulogu koju ima u svakodnevnom životu korisnika kroz razne usluge i programe. Na dječjem odjelu često se održavaju pričaonice za najmlađe koje vode gimnazijalci u okviru aktivnosti *Tulum s(l)ova*.

6.3.12 Gradska knjižnica Rijeka

Na dječjem odjelu Stribor s mladima se ciljano počelo raditi 1997. godine, a godinu kasnije i njih se uključilo u stvaranje programa i planiranje aktivnosti. Po načelu *mladi za mlade* počinju raditi 2001. godine. Danas u prostoru Dječjeg odjela postoji i *Teen korner* namijenjen tinejdžerima (13-19 godina), koji je s godinama postao *meeting point* za mlade, mjesto dogovora i provođenja slobodnog vremena. Provode se razne aktivnosti, rasprave, radionice kreativnog pisanja, *chat* na engleskom, šah, eko radionice, okrugli stolovi, kvizovi, susreti s poznatima i mnogi drugi. Kao stvaralačke aktivnosti ističu se *Stripaonica* (radionica stvaranja stripa) i *Radionica pisanja kratke priče za mlade*. Knjižnica je dom mnogih klubova za mlade, a uz one čitateljske tu je i *Manga & anime klub* za ljubitelje mange i anime stvaralaštva. Aktivni su *Striborov čitateljski klub*, *Studentski čitateljski klub*, *Zvezdani DNA* (fantasy čitateljski klub), *Domski zombiji* (čitateljski klub srednjoškolaca iz Učeničkog doma Podmurvice) te *ČK ČK*. Poznata je i filmska radionica za tinejdžere *Bookville* u sklopu koje se jednom mjesečno gledaju filmske adaptacije književnih djela popraćene raspravama i kvizovima.

6.3.13 Narodna knjižnica i čitaonica *Vlado Gotovac* Sisak

Knjižnica je službeno podijeljena na dva odjela za korisnike – dječji (namijenjen predškolicima i osnovnoškolcima) i onaj za odrasle koji se dalje sastoji od nekoliko odjela. Jedan od njih je i *Teen klub* u sklopu kojeg je mladima omogućen pristup internetu, časopisima (*Teen*, *OK*, *Meridijani*, *Drvo znanja*), beletristici, stripovima i glazbi. U Knjižnici djeluje i čitateljski klub za mlade pod nazivom *Kružok*.

6.3.14 Gradska knjižnica *Marka Marulića* Split

U Knjižnici postoji Odjel za djecu i mlade, a kao poseban program provodi se Klub mladih knjižničara *U redu je!* koji je nastao na ideji da oni sami stvaraju ili usmjeravaju organizaciju prostora i sadržaja prema svojim željama. Klub djeluje na bazi volonterstva pri čemu mladi održavaju informatičke radionice za umirovljenike, malu školu stripa i crtanja, čitaju najmlađima, vode novinarsku grupu i slično. Kao što je već navedeno, sudjeluju i u stvaranju radionica raznih tematika, primjerice radionice psihološkog osnaživanja, filmske i glazbene radionice, radionice fotografije, astronomije itd. Uključeni su i u izradu biltena preporučenih naslova, izradu anketa, organizaciju vlastitih izložbi i izradu web stranice. U Knjižnici djeluje i *Klub čitatelja 14+* na čijim susretima često sudjeluju autori te ostale poznate osobe, održava se i *Forum teatar* koji okuplja mlade u dobi od 13 do 19 godina, a imaju i vlastiti glazbeno vokalni sastav *Marul* koji vodi razne glazbene radionice i multimedijalne projekcije. Također, održavao se i početni tečaj *Škola gitare na bazi sluha*, dramska učionica glume i režije, radionica *One stroke painting* tehnike za mlade i mnoge druge.

6.3.15 Gradska knjižnica *Juraj Šižgorić* Šibenik

Aktivnosti za mlade organiziraju se u sklopu Dječjeg odjela. U knjižnici djeluje *Čitateljski klub za mlade!* (od 13 do 16 godina), a vrlo su česti i kvizovi za mlade različitih tematika – uglavnom nevezano za školu i školsko znanje (npr. o ekraniziranim romanima, Harryju Potteru itd.). Za srednjoškolce se organizirala *Filmska radionica* koja uključuje intenzivni program podučavanja osnovama filmskog i medijskog stvaralaštva. Održavaju se i izložbe, primjerice – stripova učenika srednjih škola Šibensko-kninske županije.

6.3.16 Gradska knjižnica i čitaonica *Metel Ožegović* Varaždin

Knjižnica ima Odjel za mlade koji je, osim u fizičkom, prisutan i u virtualnom svijetu – ima posebnu stranicu na Facebook-u na kojoj se nalaze obavijesti vezane uz rad knjižnice, nadolazeće događaje itd. Na Odjelu se organizira mnoštvo događanja iz kulture – primjerice ciklus humanitarnih i putopisnih predavanja *Putuj i čini dobro*, zatim književne večeri (*Književnost bez dlake na jeziku*) i tribine (*Knjiga, komp, mob* – rasprave o književnosti, novim medijima i srodnim temama). Osim toga, organiziraju se i ležerna, multimedijalna predavanja poput onog o J. R. R. Tolkienu pri čemu se njegov 125. rođendan proslavio imitiranjem geste iz Gospodara prstenova – dizanjem zdravice. Od edukativnih programa tu je tečaj esperanta uz koji se prigodno održala i izložba početnica (*Mia unua alfabetlibro*) na brojnim svjetskim jezicima.

6.3.17 Gradska knjižnica i čitaonica Virovitica

Knjižnica nema ažuriranu web stranicu, tj. nalazi se pod rekonstrukcijom, a arhivirana verzija ne pruža recentne informacije o aktivnostima. Facebook stranica također ne pruža uvid u sve aktivnosti jer se uglavnom dijele događanja za djecu. Jedini primjer je predavanje i radionica *Utjecaj medija na percepciju tijela kod tinejdžera*.

6.3.18 Gradska knjižnica i čitaonica Vinkovci

Tzv. *Dječja knjižnica mira* dječji je odjel Knjižnice u Vinkovcima, a iako je primarno namijenjen djeci, u sklopu njega održavaju se i neke aktivnosti za mlade. Neke od njih su predstave, književni susreti, izložbe, večeri poezije, kvizovi itd. Tu je i *Book Zone*, čitateljski klub namijenjen mladima i svima onima koji se tako osjećaju. Osim njih, do prije nekoliko godina bili su aktivni i *Knjiški frikovi* okupljeni na blogu za mlade Facebook stranici, a nastali u suradnji s knjižnicama u Zadru, Bjelovaru i Rijeci. U knjižnici se održava i *InBook*, kulturni i književni događaj namijenjen mladima i ostaloj populaciji s ciljem promicanja kulture čitanja i pisane riječi.

6.3.19 Gradska knjižnica Zadar

U Knjižnici djeluje *Čitateljski klub za tinejdžere* od 14 do 17 godina, čiji sastanci prolaze u ugodnoj atmosferi razgovarajući o knjigama i životnim pitanjima koja se kroz njih provlače. Kao oblik neformalnog druženja mladih, organizira se *Svaštarnica* jednom mjesečno po dogovoru. Zasnovana je na *open mike* ideji što znači da, osim što sudjeluju u kreiranju vlastitog prostora i sadržaja, tinejdžeri imaju priliku predstaviti svoja umijeća i stvaralačke sposobnosti u pjevanju, plesu, glumi, likovnoj umjetnosti, kreativnom pisanju ili nečemu drugom. Kao ljetna verzija, organizirana je i *Svaštarnica u hladu* kod koje je aspekt *druženja* još više naglašen. Nadalje, održavaju se kvizovi, pantomima, igre pogađanja i druge natjecateljske igre. Aktualna je i *Mediateka: Glazba, film i strip*, a odnosi se na radionice bazirane na temama glazbe, filma i stripa pri čemu se analiziraju različiti elementi onoga što je taj put tema. *Blogosfera za knjigoljupce* namijenjena je mladima u dobi od 12 do 16 godina, a osim što razgovaraju o knjigama – surfaju blogovima. Od kulturno-promotivnih programa, provodi se *Baština u putnoj torbi*, događanje na kojima se predstavljaju hrvatski običaji i običaji ERASMUS-ovaca. I u ovoj je knjižnici prisutno uključivanje na bazi volonterstva kroz mnogo programa. Neki od njih u kojima sudjeluju mladi su *How Yes No (Kako da učenje ne bude mučenje)* putem kojeg se nudi besplatna pomoć u učenju te *Mladi čitaju* u sklopu kojeg mladi volonteri čitaju djeci (kampanja *Čitaj mi!*).

6.3.20 Knjižnice grada Zagreba

U Knjižnicama grada Zagreba provodi se mnoštvo događanja i aktivnosti namijenjenih mladima, međutim sve ovisi o svakoj pojedinoj knjižnici. Programi za mlade koji se navode na službenoj stranici KGZ-a su razni: teen radionice, novinarska radionica, debatni klub, parlaonica/brbljaonica (kreativno izražavanje u formi rasprave, glume ili pisanja), glazbena slušaonica, klub za tinejdžere, kompjutorska učionica, predavanja, kvizovi, (ne)književni susreti i izložbe. Odjel za mlade IDI PA VIDI Knjižnice Medveščak, djeluje kao zasebna cjelina uz Odjel za djecu i Odjel za odrasle, a namijenjen je srednjoškolcima, studentima, zaposlenima i nezaposlenim mladim ljudi do 24. godine. Osim kontinuiranih svakodnevnih aktivnosti (besplatan pristup internetu, pisanje školskih radova, korištenje računala,...), na odjelu se organiziraju povremene aktivnosti i programi (susreti s autorima, predavanja i radionice, uređivanje izloga i prostora odjela, natjecanja, kvizovi, turniri, web portal za mlade, volontiranje u radu s predškolicima, zajedničke posjete izvan knjižnice).

Tablica 4. Usporedni prikaz rezultata – odjeli / programi i aktivnosti

ŽUPANIJA	KNJIŽNICA	ODJELI (u sklopu kojeg se organiziraju aktivnosti za mlade)	PROGRAMI I AKTIVNOSTI				
			stvaralačke aktivnosti	edukacijski programi	kulturno-promotivna događanja	čitateljski klubovi i klubovi mladih knjižničara	razonoda, zabava i nestrukturirano druženje
Bjelovarsko-bilogorska županija	Narodna knjižnica <i>Petar Preradović</i>	Dječji odjel – TEEN ZONA (poseban prostor)	radionice kreativnog pisanja	<i>U knjižnici do diplome</i> parlaonice, tribine za mlade		<i>BOOK FUN CLUB</i>	
Brodsko-posavska županija	Gradska knjižnica Slavonski Brod	Odjel za odrasle i mlade		<i>Volim hrvatski</i>	književni susreti, predstavljanje novih knjiga, prikazi novih knjiga u medijima, te provođenje drugih oblika promidžbe i afirmacije pisane riječi		
Dubrovačko-neretvanska županija	Dubrovačke knjižnice	Odjel za djecu i mlade		<i>Kreativno znanje</i> kvizovi			
Istarska županija	Gradska knjižnica i čitaonica Pula	Odjel za djecu i mlade	Flash blogaonica: radionica pisanja književnog bloga			Klub ljubitelja čitanja – Ključ.	

Karlovačka županija	Gradska knjižnica <i>Ivan Goran Kovačić</i>	knjižnica za mlade	izrada skulptura od otpisanih knjiga radionica <i>krpene borše</i> radionica fototransfera	<i>Mobitel nije samo selfie</i> besplatni kratki tečaj švedskog jezika Poslovna knjižnica: crowdfunding <i>Bitcoin, blockchain i kriptovalute</i>	Izložba Slavka Bionde <i>Od špilja do zvijezda</i> Književna večer: gost Blogger Krule Chinese Language Day	čitateljski klub Cheeta(j) ljetni čitateljski klub: Ljeti čitam u dvorištu	turnir <i>Nintendo</i> šahovski turniri
Koprivničko-križevačka županija	Knjižnica i čitaonica <i>Fran Galović</i>	Odjel za odrasle				čitateljski klub <i>Između redaka</i>	Kreativne radionice „Harry Potter“ za osnovnoškolce i srednjoškolce Konzultacije srednjoškolaca sa studentima Studiji i studiranje – kako se snaći? <i>Filozofski café</i>
Krapinsko-zagorska županija	Gradska knjižnica Krapina	Dječji odjel			književni susreti u sklopu kojih se održavaju diskusije i parlaonice	srednjoškolski čitateljski klub	
Ličko-senjska županija	Samostalna narodna knjižnica Gospić	?	likovna radionica, literarni natječaj na temu „Moje novogodišnje želje“	predavanje i radionica u sklopu Dana medijske pismenosti (srednjoškolci)	putopisna predavanja		projekcija filma sa sportskom tematikom

Međimurska županija	Knjižnica i čitaonica Čakovec	Dječji odjel	likovni natječaji	<i>GUGLANJE ZA MUDRICE</i> : program informacijskog opismenjavanja tinejdžera kvizovi tribine i radionice	tematske izložbe književni susreti		
Osječko-baranjska županija	Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek	Odjel za rad s djecom i mladima + KLUB ZA MLADE (12-25 godina)	hobi & art radionice glumačke radionice	Tečaj <i>Naučimo španjolski jezik uz stripove</i>	American Corner Osijek u suradnji s TARDIS-om: „Astronomske večeri“ koncerti, izložbe, večeri poezije	Klub za mlade	Radionica LARP-a za mlade GISKO tjedan Harryja Pottera Star Wars tjedan
Požeško-slavonska županija	Gradska knjižnica i čitaonica Požega	Odjel za (mlade i) odrasle	foto natječaj „Moja knjižnica“	predavanja	akcije neprekinutog čitanja, izložbe	Tulum slova	
Primorsko-goranska županija	Gradska knjižnica Rijeka	Dječji odjel	Stripaonica	<i>Inkubator 3D printanja</i> Filmska radionica za tinejdžere Bookville		Striborov čitateljski klub Studentski čitateljski klub. Zvezdani DNA Domski zombiji ČK ČK Manga & anime klub	

Sisačko-moslavačka županija	Narodna knjižnica i čitaonica <i>Vlado Gotovac</i> Sisak	Odjel za odrasle u sklopu kojeg se nalazi Teen odjel				Čitateljski klub za mlade Kružok	
Splitsko-dalmatinska županija	Gradska knjižnica <i>Marka Marulića</i>	Odjel za djecu i mlade	glazbene radionice i multimedijalne projekcije filmska radionica radionica fotografije glazbeni bend Marul forum teatar za tinejdžere dramska učionica glume i režije Likovne radionice <i>One stroke painting</i> tehnike za tinejdžere	radionice psihološkog osnaživanja radionica astronomije radionica talijanskog jezika škola gitare na bazi sluha – početni tečaj	izložbe slika i fotografija nastalih u radu Kluba mladih knjižničara	Klub mladih knjižničara “U redu je!” Klub čitatelja 14	
Šibensko-kninska županija	Gradska knjižnica <i>Juraj Šižgorić</i> Šibenik	Dječji odjel		filmska radionica za srednjoškolce (teorijske radionice)	izložbe stripova učenika srednjih škola Šibensko-kninske županije i dodjela nagrada najboljim stripovima	Čitateljski klub za mlade! (13-16 godina)	Teen kvizovi različitih tematika (npr. ekranizirani romani) Harry Potter kviz za tinejdžere (13-18 godina)

Varaždinska županija	Gradska knjižnica i čitaonica <i>Metel Ožegović</i>	Odjel za mlade		tečaj esperanta za mlade ciklus <i>Knjiga, komp i mob</i> – rasprava o književnosti, novim medijima i srodnim temama	Putuj i čini dobro – ciklus humanitarnih, putopisnih predavanja. Književnost bez dlake na jeziku – pankerska književna večer Mia unua alfabetlibro		ležerno multimedijalno predavanje o J. R. R. Tolkienu i zdravica za 125. rođendan pisca
Virovitičko-podravska županija	Gradska knjižnica i čitaonica Virovitica	Odjel za odrasle		RADIONICA: Utjecaj medija na percepciju tijela kod tinejdžera			
Vukovarsko-srijemska županija	Gradska knjižnica i čitaonica Vinkovci	Dječja knjižnica mira		Predavanje o prevenciji ovisnosti o drogama	InBook predstave, književna večer, izložbe, večer poezije, glazbeni gosti, susret sa strip-autorima, književni kviz	Knjiški frikovi (trenutno neaktivni) Book Zone	
Zadarska županija	Gradska knjižnica Zadar	Dječji odjel		How Yes No (Kako da učenje ne bude mučenje) Okrugli stol <i>Mladi u riziku – pojavnost, oblici podrške i pomoći u zajednici.</i> Mediateka – Glazba, film i strip (teorijske radionice) Radionica japanskog jezika	Baština u putnoj torbi	Čitateljski klub za tinejdžere (13-16 godina) Čitateljski klub za mlade <i>Dioptrija</i> Mladi čitaju	Svaštarnica Blogosfera za knjigoljupce

Grad Zagreb i Zagrebačka županija	Knjižnice grada Zagreba	Odjel za mlade IDI PA VIDI	literarne i likovne radionice za srednjoškolske	tribine	tematski izlozi koji se pretvaraju u izložbene prostore		
		Odjeli za djecu i mlade (općenito)	novinarska radionica Ciklus kreativnih radionica za mlade u sklopu projekta <i>Mladi i poduzetni</i> 1. scrapbooking 2. shabby chic u praksi 3. izrada nakita 4. oslikavanje tkanina	teen radionice debatni klub kompjutorska učionica ili radionica predavanja	glazbena slušaonica (ne)književni susreti izložbe	Klub za tinejdžere	parlaonica/brbljaonica

6.4 Rasprava

Temeljem prikazanih rezultata, u nastavku slijede odgovori na ranije postavljena istraživačka pitanja.

Provode li narodne knjižnice u Hrvatskoj posebne usluge i programe za mlade i pridaju li im jednaku važnost kao i uslugama za ostale populacije korisnika?

Istraživanje je pokazalo potvrdne rezultate – narodne knjižnice uglavnom planiraju i organiziraju posebne aktivnosti i programe imajući na umu potrebe i specifičnosti mladih. Međutim, ne može se reći da im pridaju jednaku važnost kao, primjerice, aktivnostima za djecu što je pogotovo vidljivo pri pregledavanju Facebook stranica knjižnica koje vrve informacijama i slikama s dječjih radionica i događanja. Zašto je tome tako, dodatno će se pokušati utvrditi u idućem dijelu istraživanja.

Koji se programi i aktivnosti namijenjene mladima provode u županijskim matičnim knjižnicama?

U kategoriji stvaralačkih aktivnosti koje se odnose na razne oblike kreativnog izražavanja i različitih oblika umjetnosti, pokazalo se da ih provodi 50% knjižnica, a one variraju od literarnih radionica i radionica kreativnog pisanja, preko *hobi* te likovnih radionica do raznih dramskih učionica glume/režije. Posebnim u kategoriji dramskih radionica ističe se *Forum teatar za tinejdžere* u splitskoj knjižnici u kojem tinejdžeri, tj. gledatelji, prestaju biti pasivnim promatračima predstave i postaju njeni aktivni sudionici.

Obrazovnih programa ima daleko najviše – recentne aktivnosti i događanja tog oblika pronađeni su u 17 knjižnica (85%) što potvrđuje njenu važnu obrazovnu ulogu. Kao najčešći oblik javljaju se razna predavanja, kvizovi znanja i tribine za mlade, a osim toga, česte su radionice i tečajevi jezika (primjerice švedski, španjolski, talijanski, japanski, esperanto). Od raznih kontinuiranih programa tu su *Kreativno znanje* (ciklus tematskih kvizova u Dubrovačkim knjižnicama), *Guglanje za mudrice* (program informacijskog opismenjavanja tinejdžera u Knjižnici Čakovec), *U knjižnici do diplome* (online usluga Narodne knjižnice *Petar Preradović* u Bjelovaru), ciklus *Knjiga, komp i mob* (panel-diskusije o knjigama i čitanju) te *How Yes No* ili *Kako da učenje ne bude mučenje* (projekt Gradske knjižnice Zadar koji kroz radionice pomaže savladati probleme kod učenja).

Kulturno-promotivna događanja također se provode u većini istraživanih knjižnica – točnije u njih 13 (65%), pri čemu se najčešće odnose na provođenje (ne)književnih susreta i predstavljanje novih knjiga te provođenje drugih oblika promidžbe i afirmacije pisane riječi (primjerice *InBook*). Vrlo su česte i izložbe raznih tematika, kao i tematski dani vezani uz obilježavanje važnih datuma ili događaja. Organiziraju se večeri poezije i koncerti, predstave te razna humanitarna i putopisna predavanja.

U kategoriji klubova za mlade, pojavljuju se primjeri u nekoliko oblika. Najviše je, naravno, čitateljskih klubova. Od sveukupno 16, čak šest ih djeluje u Gradskoj knjižnici Rijeka, a dva u Karlovcu (iako se jedan od njih sastaje samo ljeti). S druge strane, postoje tek dva kluba za mlade knjižničare – bjelovarski *Book Fun Club* te splitski *U redu je!* Osim ovih ističu se i veći projekti *Tulum s(l)ova* (Požega) i *Mladi čitaju* (Zadar) u sklopu kojih se provode pričaonice u kojima mladi čitaju djeci. Knjižnice u Virovitici, Varaždinu, Gospiću, Čakovcu, Slavskom Brodu i Dubrovniku ne nude nikakav oblik kluba za mlade.

Posljednja kategorija aktivnosti – rasonoda, zabava i nestrukturirano druženje – očekivano se pojavljuje u manje od pola knjižnica (35%, N=7) u raznim oblicima. Kao čest oblik javljaju se razni tematski tjedni/dani u sklopu kojih se, osim radionica, održavaju i razna druženja (Harry Potter, Star Wars, Tolkien), a česte su i projekcije filmova i predstave. Nadalje, neke od knjižnica održavaju turnire u Nintendo i šahu. Specifičnima se ističu koprivnički *Filozofski café* kao neformalno druženje s obrazovnim elementima, kao i osječka *Radionica LARP-a za mlade*. Oblici neformalnog druženja u knjižnici dosta su prisutni u zadarskoj Gradskoj knjižnici. Uz razgovor o knjigama i surfanje blogovima, druže se tinejdžeri (12-16 godina) u *Blogosferi za knjigoljupce*, a osim toga, jednom mjesečno po dogovoru organizira se već spomenuta *Svaštarnica*.

Osiguravaju li knjižnice poseban prostor za mlade?

Od sveukupno dvadeset istraživanih knjižnica, poseban odjel za mlade (koji podrazumijeva poseban prostor, vlastitu zbirku i neovisnost od drugih odjela) nalazi se tek u tri, to su IDI PA VIDI u KGZ Medveščak, Odjel za mlade Gradske knjižnica i čitaonice *Metel Ožegović* te Knjižnica za mlade koja djeluje kao dislocirani odjel Gradske knjižnice u Karlovcu. Istovremeno je najviše knjižnica koje usluge i aktivnosti mladima nude u sklopu dječjeg odjela – točnije njih sedam – zadarska, šibenska, čakovečka, krapinska, riječka, vinkovačka te bjelovarska. Ipak, kao posebna se ističe posljednja – Narodna knjižnica *Petar Preradović* u Bjelovaru, koja u sklopu Dječjeg odjela ipak ima *Teen Zonu*, tj. poseban prostor namijenjen

mladima. Kombinirani odjeli za djecu i mlade nalaze se u četiri knjižnice: splitskoj, osječkoj i pulskoj te dubrovačkim knjižnicama. Važno je naglasiti da u osječkoj knjižnici djeluje Klub za mlade s vlastitim prostorom (u sklopu American Cornera Osijek, u prostoru knjižnice). Drugi oblik kombiniranih odjela – oni za mlade i odrasle nalaze se u Slavonskom Brodu (Odjel za odrasle i mlade) i Požegi (Odjel za (mlade i) odrasle). U sklopu odjela za odrasle, usluge i aktivnosti mladima nude tri knjižnice – virovitička, sisačka i koprivnička, pri čemu se u sklopu Odjela za odrasle Narodne knjižnice i čitaonice Vlado Gotovac u Sisku, nalazi i *Teen odjel*. Samostalna narodna knjižnica Gospić na svojoj web stranici nema informacija o odjelima. Navedeno je samo postojanje dječjeg odjela namijenjenog predškolskoj djeci i djeci osnovnoškolske dobi, dok je ostatak stranice očigledno pod konstrukcijom. Dakle, iz podataka je vidljivo da je šest knjižnica osiguralo poseban prostor za mlade (bez obzira radi li se o posebnom odjelu ili prostoru unutar nekog drugog odjela), što znači da tek 30% ukupnog uzorka prepoznaje mlade kao *posebnu* skupinu korisnika sa specifičnim potrebama i interesima.

7. Studija slučaja

7.1 Ukratko o Knjižnici Selčina

...nastojimo svojim radom i realizacijom brojnih knjižničnih programa utjecati na pozitivne promjene unutar lokalne zajednice i na taj način doprinosti stvaranju kvalitetnijeg i humanijeg življenja.¹³⁴

Knjižnica Selčina dio je Knjižnica grada Zagreba, najveće mreže narodnih knjižnica u Republici Hrvatskoj i danas je pravo malo kvartovsko okupljalište smješteno u prizemlju jedne od mnogih stambenih zgrada u naselju. Zbog nedostatka prostora u Knjižnici Sesvete, otvorena je 1989. godine kao njen ogranak namijenjen specifično djeci i mladima. Iako prostorno nije velika (prostor zauzima sveukupno 111 m²), ima veliki značaj za zajednicu u kojoj djeluje te je s vremenom postala pravi mali dnevni boravak zajednice i mjesto okupljanja djece, ali i starijih. Danas je punopravna kvartovska knjižnica s građom i programima za sve dobne skupine, pri čemu je i dalje prepoznatljiva po svojoj prvotnoj ulozi u kontinuiranom i snažnom radu s djecom i mladima koja ju je obilježavala prvih deset godina postojanja (adaptacijom i proširenjem prostora 1999. godine, Knjižnica Sesvete dobiva vlastiti odjel za djecu i mlade).¹³⁵

Danas je knjižnica prostorno odijeljena na nekoliko dijelova. Osim posebno odvojenih zbirki građe, u prostoru knjižnice nalaze se i četiri odvojena centra okupljanja. Jedan se nalazi odmah do ulaza i svojevrsna je mala čitaonica knjižnice i kompjuterski kutić u kojem su smještene računala i PlayStation. Drugi dio je prostor namijenjen odraslim knjižničnim korisnicima, a treći mladima u kojem se, osim pomoćnih stolova, nalazi i posebno oblikovana zbirke za tinejdžere. Posljednji dio ujedno je i prostorno najveći odvojeni dio knjižnice, a odnosi se na prostor za najmlađe. Uz zbirke slikovnica i raznih dobno prilagođenih knjiga, tu se također nalaze pomoćni stolovi (visinom prilagođeni djeci), ali i mala uzvišena pozornica.

U knjižnici se svakodnevno održavaju razne radionice i aktivnosti za djecu, ali i ostale dobne skupine korisnika, a sve sa svrhom njihovog aktivnijeg i kvalitetnijeg provođenja slobodnog vremena.¹³⁶ Od stalnih aktivnosti koje se održavaju na tjednoj bazi tu su tzv. školska radionica (ponedjeljkom), dramska grupa (utorkom), pričaonica (srijedom), čitateljski klub Čitafora (četvrtkom) te likovna radionica i Eko grupa Mali zeleni (petkom). Svakodnevno je u radno vrijeme knjižnice dostupan kompjuterski kutić i društvene igre, a od kolovoza 2018. godine

---

¹³⁴ Krpan, K. Kvartovska knjižnica je aktivan treći životni prostor građana. // HKD Novosti. 75(2017). Dostupno na: <https://www.hkdrustvo.hr/hkdnovosti/clanak/1418>

¹³⁵ Isto.

¹³⁶ Isto.

korisnici se mogu poigrati i s popularnom konzolom PlayStation 4. Po potrebi se organiziraju grupne posjete vrtića i škola, a u suradnji s nastavnicima obližnjih škola organiziraju se i satovi lektire.¹³⁷ Osim navedenih, u knjižnici se provode aktivnosti u sklopu raznih projekata kao što su *Knjižnica širom otvorenih vrata* (u suradnji s Centrom za rehabilitaciju Stančić te posebnim odgojno obrazovnim skupinama Osnovne škole Luka u Sesvetama)¹³⁸ te *Zelena knjižnica* (osim održavanja radionica, oformljena je i *zelena zbirka* naslova za djecu, njihove odgajatelje i nastavnike).¹³⁹

Uz ostale radionice i događanja, dramske i dramsko-lutkarske grupe i skupine su te koje već godinama tradicionalno djeluju u Knjižnici Selčina – godine 2016. proslavljena je 25. godišnjica kontinuiranog djelovanja dječje dramsko-lutkarske grupe. Međutim, tinejdžerska dramska grupa o kojoj će biti riječi u intervjuima s članovima knjižnice i knjižničarkom, osnovana je prije dvije godine kao rezultat molbe jedne mame za organiziranjem aktivnosti koja bi omogućila da se njeno dijete što više oslobodi i opusti u odnosu s vršnjacima. Knjižničarka je, naravno, pristala, a djevojka je za sobom povukla i kolege iz škole i tako je nastala njihova dramska skupina – puna kreativnih mladih ljudi. U zajednici, ali i šire, postali su poznati po scenskom nastupu *Drugačije je cool*, nastalom prema autorskom tekstu jedne od članica. U suradnji s OŠ Sesvete, tj. pod mentorstvom prof. Borisa Bakarića, sudjelovali su na Lidranu i prošli dalje na Županijsku smotru. Osim navedenog nastupa, odradili su i brojne druge, a jedan od njih je i onaj u Teatru Exit gdje su pokazali da je normalno biti drugačiji od ostalih. Referirajući se na njihove uspjehe, ali i na rad s mladima općenito, knjižničarka govori: *Najvažnije što im treba da bi kreativno i pozitivno djelovali jest usmjeravanje i poticaj.*¹⁴⁰

Da je tome tako, svjedoči i iduća priča. Članica knjižnice i dramske skupine, Antonia Kurtović, scenaristica je i jedna od autorica kratkometražnog dokumentarnog filma pod naslovom *Knjiga – prošlost ili vječnost?* koji tematizira problematiku čitanja i poticanja na čitanje – upravo kod generacije adolescenata. Nastao je zapravo kao suradnički projekt Knjižnice Selčina i profesora iz Osnovne škole Sesvete, međutim najveće zasluge zaslužuju autori. U nešto više od 20 minuta, Antonia i njeni kolege uspjeli su sveobuhvatno prikazati problematiku čitanja sa svih aspekata – intervjuirali su svoju knjižničarku sa Selčine – tetu Ketu, profesoricu hrvatskog jezika iz OŠ

---

¹³⁷ Aktivnosti. // KGZ – Knjižnica Selčina. / Knjižnice grada Zagreba (2018). Dostupno na: <http://www.kgz.hr/hr/knjiznice/knjiznica-selcina/aktivnosti-414/414>

¹³⁸ Knjižnica širom otvorenih vrata. // Knjižnica Selčina. / Knjižnice grada Zagreba (2018). Dostupno na: <http://www.kgz.hr/hr/knjiznice/knjiznica-selcina/projekti-33619/knjiznica-sirom-otvorenih-vrata-33620/33620>

¹³⁹ Zelena Knjižnica. // Knjižnica Selčina. / Knjižnice grada Zagreba (2018). Dostupno na: <http://www.kgz.hr/hr/knjiznice/knjiznica-selcina/projekti-33619/zelena-knjiznica-37298/37298>

¹⁴⁰ Krpan, Keti. Osobni intervju. 29. rujna 2018.

Sesvete koju pohađaju, a u priču su uključili i vršnjake iz škole. Dok su knjižničarka i profesorica na postavljena pitanja odgovarale sa stajališta stručnjaka za svoje područje, učenici su na simpatičan način govorili o najdražim lektirama i svima im omiljenoj aktivnosti čitanja. Sve je to rezultiralo jednim odličnim *proizvodom* koji će u budućnosti moći biti iskorišten u razne pozitivne svrhe. Ujedno je i dokaz da im je *dovoljno dati poticaj i usmjeriti ih i oni stvaraju čuda.*¹⁴¹

7.2 Cilj, zadaci istraživanja i istraživačka pitanja

Osnovni cilj ovog dijela istraživanja jest ispitati načine i aktivnosti provođenja slobodnog vremena kod adolescenata koji su aktivni i onih koji su neaktivni korisnici knjižnice (u smislu sudjelovanja u aktivnostima i događanjima), ispitati kako percipiraju knjižnicu te utvrditi koju ulogu knjižnica ima u njihovom slobodnom vremenu (tj. ima li ju uopće) te temeljem istražene situacije uvidjeti mogućnosti i prijedloge za poboljšanje provođenja slobodnog vremena u knjižnici. Osim navedenog osnovnog cilja, utvrđeno je i nekoliko konkretnih zadataka prije same provedbe istraživanja, a odnose se na utvrđivanje:

- okvirnog broja mladih koji su članovi knjižnice
- razloga dolaska, tj. nedolaska korisnika
- najčešće korištenih usluga
- motiviranost ispitanika za sudjelovanje u aktivnostima i događanjima
- ponudu programa, aktivnosti i događanja za mlade

Temeljem cilja i zadataka istraživanja, koncipirana su dva temeljna istraživačka pitanja:

- 1) Na koji način adolescenti provode svoje slobodno vrijeme?
- 2) Kako percipiraju knjižnicu i koja je uloga knjižnice u njihovom slobodnom vremenu?

Hipoteza istraživanja jest da se percepcija knjižnice između aktivnih i neaktivnih korisnika u potpunosti razlikuje, tj. da ju aktivni korisnici percipiraju kao mjesto druženja i susreta te prepoznaju njenu višedimenzionalnu vrijednost, dok ju neaktivni korisnici percipiraju samo kao mjesto pohranjivanja i posudbe knjiga.

---

¹⁴¹ Isto.

Kada se radi o aktivnostima u slobodnom vremenu, pretpostavlja se da će adolescenti češće sudjelovati u nestrukturiranim oblicima aktivnosti te se očekuju razlike u slobodnovremenskim aktivnostima s obzirom na skupinu ispitanika (tj. aktivnost i neaktivnost u knjižnici).

7.3 Metodologija, uzorak i tijek istraživanja

Za potrebe ovog dijela istraživanja, odabrana je kvalitativna metoda polustrukturiranog intervjua koja je omogućila aktivno uključivanje u knjižnicu i u korisničku skupinu mladih koju se proučavalo. Na temelju interesnih područja te ciljeva i hipoteze istraživanja, koncipirana su tri protokola za intervju – jedan za knjižničarku (Prilog 3.), jedan za aktivne (Prilog 2.) i jedan za neaktivne korisnike knjižnice (Prilog 1.), pri čemu se posljednja dva podudaraju u nekoliko ključnih pitanja.

Istraživanje je provedeno u tri dijela. Istraživanje korisnika provelo se na uzorku od sveukupno osam ispitanika, pri čemu je on neprobabilistički i prigodan, što znači da su za intervju odabrani korisnici koji su bili dostupni i voljni sudjelovati. Kombinirajući dobne granice adolescencije koje se javljaju u literaturi i dobne granice mladih kao korisničke skupine u knjižnicama, postavljena donja dobna granica prilikom odabira ispitanika za istraživanje bila je 12 godina, a gornja 19. Pritom je najmlađa ispitanica imala 14, a najstariji ispitanik 18 godina. Prije provođenja intervjua, sa svakim je ispitanikom obavljen uvodni razgovor o tematici i svrsi istraživanja te im je zajamčena anonimnost i zaštita podataka. Intervjui s aktivnim korisnicima proveli su se u prostoru Knjižnice Selčine, dok su neaktivni korisnici intervjuirani u njihovim domovima.

U prvoj su fazi ispitani korisnici koji su identificirani kao neaktivni, tj. kao oni koji vrlo rijetko ili nikada ne posjećuju događanja niti sudjeluju u aktivnostima u knjižnici, a koriste ju samo radi posudbe knjiga. Osim navedenog, kao drugi uvjet postavljeno je mjesto stanovanja/boravišta, tj. da korisnici stanuju relativno blizu knjižnice i znaju za njeno postojanje. Ne moraju biti članovi knjižnice, ali ako jesu – da ne posjećuju događanja, odnosno ne koriste druge usluge osim posudbe građe. Istraživanju je u ovoj fazi prisustvovalo četiri adolescenta u dobi od 15 do 18 godina, od toga tri djevojke i jedan mladić (ispitanici su radi osiguranja anonimnosti kodirani kao NK1 – NK4¹⁴²).

---

¹⁴² NK = neaktivni korisnik – ne sudjeluje u aktivnostima i događanjima

U drugoj su fazi ispitani članovi knjižnice koji su identificirani kao aktivni korisnici, tj. kao oni koju vrlo često posjećuju događanja i sudjeluju u aktivnostima u knjižnici. Kao i u prošloj skupini, istraživanju su prisustvovala tri djevojke i jedan mladić, ovoga puta u dobi od 14 do 15 godina (ispitanici su radi osiguranja anonimnosti kodirani kao AK1 – AK4¹⁴³).

U posljednjoj je fazi proveden intervju s diplomiranom knjižničarkom Ketii Krpan, koordinatoricom Knjižnice Selčina. Knjižničarka je odabrana za intervju iz razloga što je koordinatorica Knjižnice (što znači da ima uvid u broj i profile korisnika), nadalje ona je ta koja vodi i osmišljava programe i aktivnosti, a odabrana je i zbog specifičnosti svojih zvanja (uz bibliotekarstvo, studijska grupa bila joj je i pedagogija).

Svi su se intervjui snimali, nakon čega su i transkribirani. S ciljem zaštite osobnih podataka ispitanika, intervjui su se prilikom tog postupka anonimizirali i kodirali. Jedina je iznimka intervju s koordinatoricom knjižnice koja je pristala na korištenje njenog imena i prezimena u radu.

7.4 Rezultati intervjua

U nastavku slijede obrade intervjua po pitanjima koja se u njima nalaze.

7.4.1 Neaktivni korisnici

U početnom obliku, intervju za ovu grupu korisnika sastojao se od devet okvirnih pitanja, pri čemu su neka od njih imala i potpitanja. Međutim, tijekom intervjua s trećom po redu ispitanicom, načela se tema centara za mlade i knjižnica kao njihove alternative zbog čega su (u taj, ali i u intervju za aktivne korisnike) dodana još dva pitanja.

Cilj prvog pitanja bio je utvrditi što sve ispitanici smatraju pod pojmom slobodnog vremena i koje sve aktivnosti u to uključuju. Odgovarali su raznoliko, ali svi su pokušali dati vlastitu definiciju. Jedna od intervjuiranih korisnica navodi da je to *subotnje poslijepodne s prijateljima, ili nedjelja navečer uz neki film* (NK2), pri čemu je jedina koja je u odgovoru ponudila neku konkretnu aktivnost. Slobodno vrijeme definirala je kao *odmor od škole i zabava kad stignem. Uglavnom to vežem uz vikend* (NK2). Ostali ga definiraju kao: *Vrijeme u kojem radim nešto što volim i u čemu uživam.* (NK1); *ono vrijeme u koje nemam nikakve obaveze, bez škole, bez treninga, bez učenja...kada mogu raditi što želim i kada želim, bez ikakvih rasporeda* (NK4);

---

¹⁴³ AK = aktivan korisnik – sudjeluje u aktivnostima i događanjima

ono koje ne provodim u školi, ono vrijeme koje mogu organizirati sama i vrijeme u kojem nisam ograničena (NK3). Ispitanici su uglavnom prepoznali važne karakteristike slobodnog vremena kao što su odmor i zabava te lišenost obaveza. Međutim, posljednja ispitanica navodi i da slobodno vrijeme, osim odmora, *znači priliku da ispunim sve svoje dužnosti i obaveze koje su povezane sa školom* (NK3).

Nakon što su odgovorili na pitanje, ponuđena im je i definicija slobodnog vremena iz literature¹⁴⁴ koju su mogli komentirati, odnosno mogli su dopuniti svoje definicije. Ispitanici NK1 i NK4 nisu puno komentirali, samo su dodatno objasnili već izrečeno na početku, dok su se ispitanice NK2 i NK3 zainteresirale za funkciju razvoja ličnosti. Nakon dodatnih objašnjenja, NK2 je nadopunila svoju definiciju dodavanjem aktivnosti čitanja knjiga. Osim toga, posljednja je ispitanica propitivala točnost svog ranije navedenog odgovora o ispunjavanju školskih obaveza te je pokušala ponovno definirati pojam: *vrijeme relaksacije, provedeno u najdražem društvu ili provedeno u samoći uz najdraže pjesme, koju knjigu ili neki drugi hobi. Doslovno vrijeme bez stresa, razmišljanja o obavezama, vrijeme odmora...* (NK3).

Iduće je pitanje imalo cilj identificirati s kojim se to aktivnostima ispitanici bave te se (redom, po učestalosti) javljaju gledanje filmova i serija (NK2, NK3, NK4), druženje s prijateljima (NK2, NK3, NK4), čitanje knjiga (NK3, NK4), druženje s obitelji (NK3, NK4), odlazak u kino (NK3), trening/teretana (NK1, NK4), slušanje muzike (NK1, NK2), provođenje vremena na društvenim mrežama (NK1, NK2) i igranje video igrica (NK1). Osim toga, svaki je ispitanik naveo učenje ili neki oblik rješavanja školskih obaveza.

Iduće se pitanje odnosilo na bavljenje izvanškolskim i izvannastavnim aktivnostima. Osim navedenog, postavljeno im je i potpitanje vezano uz to smatraju li te aktivnosti slobodnim vremenom ili još jednom obavezom. Troje ispitanika navodi da se ne bave nikakvim oblikom organiziranih aktivnosti, no kada bi se njima bavila, ispitanica NK3 smatrala bi ih slobodnovremenskim aktivnostima. Ispitanik NK1 navodi da izvanškolsku aktivnost koju je pohađao dok je bio mlađi nikako ne smatra slobodnim vremenom jer mu je predstavljala obavezu. Ispitanica NK2 s druge strane, navodi sljedeće: *Pa mislim da sam ih prije smatrala slobodnim vremenom jer sam ih samostalno odabrala i bile su mi neka vrsta zabave. Sada sam u toj fazi da mi to predstavlja gubljenje vremena, a ne slobodno vrijeme, više mi dođe kao teret*

---

¹⁴⁴ Koristila se kombinacija definicija: *Slobodno vrijeme odnosi se na vrijeme izvan školskih, obiteljskih i društvenih obveza, na aktivnosti koje pojedinac odabire po slobodnoj volji, da bi se odmorio, zabavio, obrazovao, kulturno usavršavao i kultivirao. Pritom se važnima ističu tri osnovne funkcije: odmor, zabava i razvoja te razvoja ličnosti.*

*nego zabava...kao još jedan sat kojeg moram provesti u školi ili negdje drugdje, a da nije doma. Jedina koja se bavi nekom organiziranom izvanškolskom aktivnosti je ispitanica NK4 koja to također ne smatra slobodnim vremenom: Za to je potrebno puno pripreme i rada te dosta vremena, a ako zarađujem onda to zasigurno ne smatram slobodnim vremenom.*¹⁴⁵

Sljedeća su se pitanja tematski odnosila isključivo na knjižnice. Prvo pitanje iz ovoga bloka ciljalo je na utvrđivanje asocijacija na pojam *knjižnica*, tj. željelo se utvrditi kakva je primarna percepcija knjižnice kod ove grupe ispitanika. Sasvim očekivano, svi su naveli *knjige* (ili u slučaju prvog ispitanika (NK1) – *lektira*). Uz njih, javljaju se *police* (NK2) i *teta knjižničarka* (NK2, NK4).

Pri ispitivanju učestalosti posjećivanja knjižnice, utvrđeno je da ispitanici nisu baš česti posjetitelji. Dok je jedna ispitanica nedavno prestala biti članicom knjižnice (NK3 – ipak, ljeti odlazi u knjižnicu i koristi sestrinu člansku iskaznicu), ispitanice NK2 i NK4 navode da tijekom školske godine po lektiru uglavnom odlaze u školsku knjižnicu (zbog neposredne blizine), dok onu narodnu posjećuju ljeti. Prvi ispitanik (NK1) navodi da je knjižnicu posjećivao kada je trebao knjige za lektiru, dodajući da ne dolazi *češće jer ne voli(m) baš čitati* (NK1). Vezano uz to, na pitanje zašto češće ne dolaze u knjižnicu, odnosno postoji li nešto što mlade odbija od nje, ispitanici navode udaljenost od kuće (NK2¹⁴⁶), nepostojanje posebnog odjela za tinejdžere (NK2), postojanje svih potrebnih materijala na internetu (NK4), skupu članarinu (NK3), zakasninu (NK3) te postojanje osobne knjižnice (NK3), općenitu nezainteresiranost tinejdžera za čitanje (NK3).

Što se tiče najčešće korištenih usluga, svi očekivano navode posudbu knjiga, dok jedna ispitanica navodi i uslugu printanja (NK2).

Nadalje, na pitanje jesu li ikada prisustvovali nekoj knjižničnoj aktivnosti ili programu namijenjenom tinejdžerima, ispitanici NK1 i NK3 navode da nisu, dok ispitanice NK2 (u 8. razredu bila je član knjižnične novinarske grupe) i NK4 (sudjelovala u literarnom natječaju) odgovaraju potvrdno i govore o pozitivnim dojmovima.

Kada je u pitanju moguća motivacija za odlazak u knjižnicu, ispitanici navode: više tehnologije (NK2), posebno uređen kutak za tinejdžere (NK2, NK3), nepostojanje članarine (NK2, NK3), tinejdžerske radionice (NK2), radionice pisanja lektire (NK1), turniri u raznim igrama (NK1),

---

¹⁴⁵ Trenerica je seniorske formacije mažoretkinja.

¹⁴⁶ Ispitanica pohađa gimnaziju u Zagrebu i za vrijeme školovanja živi na području Sesveta, ali inače je iz manjeg mjesta i učlanjena je u tamošnju općinsku knjižnicu.

pristupačnije osoblje (NK3), aktivnosti poticanja čitanja za tinejdžere (NK3). Osim toga, sve su ispitanice odgovorile da bi sudjelovale u uređenju kutka za mlade, kao i u osmišljavanju aktivnosti kada bi za to dobile priliku, osim ispitanika (NK1) koji je negativno odgovorio na to pitanje.

Posljednje pitanje iz prve verzije upitnika odnosilo se na percepciju relevantnosti knjižnice u svijetu tehnologije i interneta te na utvrđivanje načina na koje mogu postati relevantnije tinejdžerima. Iako pola njih smatra da imaju važnu ulogu (NK1 i NK3), druga polovina smatra da ta uloga definitivno slabi.

Još uvijek puno ljudi posjećuje knjižnice, nekima je to jednostavno tradicija, ali u današnjem užurbanom svijetu lakše je preuzeti pdf datoteku nego „trošiti“ vrijeme na odlazak u knjižnicu i plaćanje članske iskaznice. (NK4)

Možda još uvijek imaju relevantnost, ali definitivno ta uloga slabi jer danas se sve može naći na internetu i pročitati od kuće. (NK2)

Prvi ispitanik propituje relevantnost koju ona ima za tinejdžere govoreći da *...ne mogu postati relevantnije ako ih nitko ne čuje. A očito mogu ponuditi puno toga, pogotovo da se vrijeme kvalitetnije provodi* (NK1). Pritom govori o vrlo važnom aspektu djelovanja knjižnice – marketingu – koji, ako se osmisli na kvalitetan i zanimljiv način, itekako ima potencijala privući korisnike koji nisu obuhvaćeni postojećim aktivnostima.

Pitanje o relevantnosti knjižnica za tinejdžere, ispitanicu NK3 potaklo je na razgovor o centrima za mlade, što je naposljetku rezultiralo uvođenjem tog pitanja u istraživanje. Iako prethodna dva ispitanika (NK1 i NK2) nisu na njega izravno odgovorili, mogući odgovori se ipak mogu iščitati iz cjelokupnih intervjua. Pitanje o tome postoje li alternative takvim oblicima ustanova postavljeno je u nadi da će ispitanici prepoznati knjižnicu kao ustanovu u kojoj se sve navedeno u opisu¹⁴⁷ već provodi, međutim to se nije dogodilo. Štoviše, odgovori su pokazali da korisnici knjižnicu uopće ne povezuju s provođenjem slobodnog vremena, zabave i razonode.

Ja osobno knjižnicu više povezujem sa tišinom. Ne mogu zamisliti neko druženje tamo. (NK3).

Jer iskreno kad kažeš knjižnica, iskustvo mi govori da je to neka stroga ustanova u kojoj ne smiješ glasno pričati, puštati muziku, biti ono kaj jesi, znači moraš sjediti mirno i čitati. To je

---

¹⁴⁷ Pitanje koje prethodi pitanju o alternativnim oblicima glasi: Što misliš o tzv. centrima za mlade koji bi osim prostora za druženje mogli ponuditi usluge savjetovanja i informiranja, neformalnu edukaciju, razne aktivnosti i događanja specifično za mlade?

za mene pojam knjižnice i uopće ne vidim to kao mjesto za zabavu, za druženje. Ne vidim to kao mjesto na koje bi ja išla sa svojim prijateljicama, al ono, uopće. (NK2)

Iako ju posljednja ispitanica može povezati sa svime navedenim, ipak smatra da je to nešto što bi više odbilo tinejdžere, a ne ih privuklo *jer je to knjižnica i svi misle da se u njoj trebaš ponašati kao da si u školi (smijeh). Većina ima tu predrasudu. (NK4)*

7.4.2 Aktivni korisnici

Odgovarajući na prvo pitanje, aktivni korisnici knjižnice uglavnom su nabrajali aktivnosti kojima se bave u slobodno vrijeme. To su opuštanje (AK1, AK2), čitanje (AK1, AK4), odlazak u knjižnicu (AK1, AK2, AK3), druženje s prijateljima (AK2, AK3), kreativne aktivnosti (AK3), izvanškolske aktivnosti (AK4), odmor od škole (AK3). Uz navođenje aktivnosti, dvije ispitanice definiraju pojam slobodnog vremena kao *vrijeme u kojem ne mislim na školske probleme i obaveze; vrijeme u kojem se mogu sama sebi posvetiti (AK1)* te kao *vrijeme u kojem mogu raditi stvari koje volim (AK4)*. Nakon što im je ponuđena definicija iz literature, jedan ispitanik (AK2) nije imao komentara, dok su ostale ispitanice nadopunile svoje odgovore:

To je vrijeme u kojem se opuštam i odmorim od škole i ostalih obaveza u smislu da se bavim aktivnostima koje volim i koje su meni zabavne. Sve ovo što sam i prije navela i rekla bih još druženje s prijateljima. (AK1)

Mislim da je slobodno vrijeme i način obogaćivanja samoga sebe, pruža mogućnost za razvoj duhovnosti u bilo kojem području. (AK3)

...mislim i da u slobodno vrijeme imamo priliku naučiti nešto iz bilo kojeg područja i na taj način postati bolje osobe. I odmor, prilika da se oporavim od škole. (AK4)

Pitanje o tome kako provode vrijeme izvan škole, rezultiralo je vrlo sličnim odgovorima kao i prvi dio prvog pitanja. Aktivnosti kojima se najčešće bave su odlazak u knjižnicu (AK1, AK2, AK3, AK4), čitanje (AK1, AK3, AK4), druženje sa prijateljima (AK1, AK2, AK3), gledanje serija i filmova (AK2, AK3, AK4), slušanje glazbe (AK3), slaganje puzzli (AK3), izvanškolske aktivnosti (flauta, gluma) (AK4).

Na pitanje bave li se nekim organiziranim izvannastavnim i izvanškolskim aktivnostima, odgovori su različiti. Jedino ispitanik AK2 odgovara da se ne bavi nikakvim aktivnostima, ali napominje da ipak često posjećuje događanja u knjižnici. Ispitanice imaju i po nekoliko aktivnosti – što izvannastavnih (Mali knjižničari – AK3, novinarska grupa – AK1, dramska

grupa u školi – AK4) što izvanškolskih (sportske aktivnosti – AK1, AK4, ples – AK3, AK4, flauta – AK4). Ispitanica AK3 posebno navodi i knjižnicu u kojoj svakodnevno provodi vrijeme te ju također smatra jednim oblikom izvanškolske aktivnosti. Iz odgovora se da zaključiti da svi navedene aktivnosti smatraju slobodnim vremenom.

...volim ići na izvanškolske aktivnosti zato što se jednostavno volim baviti tim stvarima. Mislim da je to vrijeme provedeno na jedan koristan način i da učim nove stvari, a pritom se zabavljam. (AK4)

Kod aktivnih se korisnika na pojam knjižnice javljaju razne asocijacije kao što su *opuštanje, razgovor s knjižničarima* (AK1), *čitanje i druženje* (AK2), *knjige i zbog toga što živim preko puta pa imam izravan pogled na nju – žuta boja*¹⁴⁸ (AK3) te *čitanje i slobodno vrijeme* (AK4).

Većina ispitanika članovi su knjižnice od prvog razreda osnovne škole, dok je jedna ispitanica (AK1) učlanjena u Knjižnicu Selčina pet godina. Što se tiče načina i razloga učlanjenja, uglavnom navode školu i školske obaveze što se može objasniti postojanjem dugogodišnjeg besplatnog upisa za prvašice. Tada se svi oni koji kao predškolci nisu bili upisani – sigurno upisuju. Za razliku od njih, ispitanica AK3 odgovara da je i prije početka škole posuđivala knjige preko majke nakon čega se i sama učlanila po upisu prvog razreda osnovne. Karakteristika ove skupine korisnika jest ta da u knjižnici gotovo svakodnevno provode barem dio svog vremena. *Živim preko puta, tako da sam gotovo svaki dan ovdje.* (AK3)

Iako ispitanica AK1 ne stanuje u blizini, navodi sljedeće: *Kad dođem kod bake stalno sam u knjižnici. Da radi nedjeljom, isto bi bila tu.*

Isto kao i prethodna grupa, od knjižničnih usluga najčešće koriste posudbu. Na pitanje o zadovoljstvu knjižnicom, prostorom, programima i uslugama, svi odgovaraju pozitivno. Jedna ispitanica dodaje: *Mislim uvijek može bolje, sve se još dodatno može razviti, ali u principu sam zadovoljna.* (AK3)

Idućim pitanjem problematizirala se tradicionalna podjela knjižnica na Odjele za djecu i Odjele za odrasle pri čemu su se svi ispitanici složili da je prostor posebno odvojen za mlade, pa tako i odjel za mlade, itekako potreban: *Mislim ne smeta mi što nas kategoriziraju pod dječji odjel...ali bilo bi stvarno dobro da ima tinejdžerski prostor.* (AK3)

---

¹⁴⁸ Nadstrešnica ispred knjižnice je žute boje.

Na pitanje kako bi željeli da taj prostor izgleda, odgovarali su sljedeće:

Paa mnogima smetaju ovi mali stolovi, bilo bi dobro da su neki veći da možemo raditi šta hoćemo. (AK1)

Kauč bi trebao imati (smijeh) (AK2)

Vreće za sjedenje, fotelje, oni čupavi tepisi, glazba u pozadini... (AK3)

Posebno odvojeni stolovi i zbirka knjiga baš za mlade. (AK4)

Na pitanje sudjeluju li u nekim aktivnostima za tinejdžere, svi su potvrdno odgovorili, a pritom su izdvojili i one koje su im se najviše sviđele: razne likovne radionice (AK1), Jazz program (AK2), čitateljski klub Čitafora (AK3), dramska skupina knjižnice i članstvo u Dječjem žiriju za Grigor Viteza.

Nastavljajući se na prethodno pitanje, iduće je pokušalo utvrditi kakav su učinak radionice i aktivnosti imale na ispitanike, odnosno jesu li u knjižnici naučili nešto novo ili stekli neke nove vještine. Svi ispitanici na ovo su pitanje odgovorili pozitivno. Iako ispitanica AK1 nije imala priliku sudjelovati u svim aktivnostima koje je htjela (zbog mjesta stanovanja), smatra da sve čemu je prisustvovala imalo pozitivan učinak na nju. Pritom naglašava da joj je knjižnica omogućila provođenje vremena na kvalitetan način (*Šta bi radila kod bake da nije bilo knjižnice?*). Idući ispitanik naveo je njenu važnu ulogu u poticanju na čitanje i približavanju knjigama, a osim toga naglašava: *mislim da sam se i promijenio u ponašanju, a i naučio sam neke vrijednosti koje ne bi naučio samo na ulici na kojoj sam visio dosta često prije nego što sam češće počeo dolaziti u knjižnicu (AK2)*. Knjižnica je pozitivno utjecala i na ispitanicu AK4, a pogotovo aktivnosti koje su joj pomogle da prestane biti toliko sramežljiva te joj je pružila osnove glume koje dalje primjenjuje u sličnim aktivnostima. Posljednja je ispitanica također navela pozitivnu ulogu knjižnice u poticanju na čitanje:

Mislim ja sam u knjižnici odrasla i odrastam i da nije bilo ove knjižnice i ovih knjižničara ne bi me toliko približili knjigama, a svaka me knjiga na neki način dotakne i promijeni tako da vjerovatno danas ne bi bila onakva kakva sam da nije bilo ove naše knjižnice. (AK3)

O relevantnosti knjižnice u današnje vrijeme ispitana je i ova grupa korisnika. Unatoč postojanju prvotne sumnje u buduću važnost kod ispitanice AK1, svi, uključujući i nju, prepoznaju relevantnost knjižnice u njejoj društvenoj ulozi, tj. kao mjestu susreta i dnevnom boravku zajednice.

...knjižnica nisu samo knjige. Ima puno aktivnosti kroz koje učimo i kroz igru i druženje i slobodno vrijeme. (AK2)

I u ovoj su grupi postavljena dodatna pitanja o centrima za mlade i njihovim mogućim alternativama, pri čemu su svi korisnici odmah prepoznali da ulogu koju bi oni obavljali, već obavljaju knjižnice u nekom od raznih oblika programa i aktivnosti. Iako korisnica AK3 smatra da bi se definitivno trebalo poraditi na tim programima, naglašava da sve to već postoji u knjižnicama.

I slažem se da su to odlična mjesta za provođenje slobodnog vremena. Kad smo tu, ponašamo se kao da smo doma, samo što još ima zabavnih aktivnosti i događanja. (AK3)

7.4.3 Koordinatorica knjižnice

Knjižničarki je postavljeno sveukupno deset pitanja, pri čemu su neka od njih sadržavala i potpitanja. Osim s ciljem utvrđivanja općenitih karakteristika knjižnice, neka od pitanja postavljena su sa svrhom saznavanja mišljenja i stavova o određenim temama vezanim uz problematiku rada s mladima.

Iako podaci pokazuju da knjižnica ima dosta članova u dobi od 12. do 18. godine (oko 800), kada su redoviti posjeti u pitanju situacija je drugačija. Dok broj članstava statistički pada nakon 14. godine, broj redovitih posjeta smanjuje se već nakon 12./13. godine. *Oni koji imaju naviku dolaska u knjižnicu, još uvijek se učlanjuju tijekom srednje škole. A nakon srednje se jako osipaju jer tu više nema obaveze što se tiče lektire i tu ostaju onda stvarno aktivni čitači.*¹⁴⁹

Kada se radi o načinu korištenja knjižnice, odnosno razlogu posjeta, knjižničarka ističe da najveći broj njih knjižnicu koristi za posudbu knjiga, dok na aktivnosti i događanja dolaze ovisno o svom slobodnom vremenu.

Od programa i aktivnosti za mlade koje trenutno nude, ili su nudili u proteklih godinu dana, knjižničarka ističe važnost dramske skupine, povremenih tinejdžerskih radionica i čitateljskog kluba Čitafore. Osim navedenih, u planu joj je od iduće godine uvesti i jedan kontinuirani tinejdžerski program s raznim kreativnim radionicama i događanjima putem kojih bi im se približile i objasnile problematike koje ih zanimaju u toj dobi – *...od oblika nenasilne komunikacije, odnosa u vezama i drugim pitanjima.*¹⁵⁰

---

¹⁴⁹ Krpan, Ketii. Osobni intervju. 29. rujna 2018.

¹⁵⁰ Isto.

Gledajući iz pedagoške perspektive, aktivnosti i događanja koja se provode u narodnoj knjižnici spadaju u domenu pedagogije slobodnog vremena. Na pitanje jesu li načela provođenja slobodnog vremena ono po čemu se vodi prilikom planiranja aktivnosti, između ostalog odgovara: *Isključivo. Isključivo to da. To je ono zbog čega radimo te programe jer nam je cilj da naši korisnici što kvalitetnije i smislenije provode svoje slobodno vrijeme.*¹⁵¹

Nadalje, ključnim ističe upravo pedagoško obrazovanje koje smatra neizostavnim u svom radu s korisnicima: *Budući da ja radim baš s djecom i mladima i (provodim) puno tih edukativnih programa, meni je to ključna stvar. Mislim da bez toga bi puno manje ja, tj. ne ja nego knjižnica, knjižnica bi puno manje pružala tim dobnim skupinama.*¹⁵²

Kada je u pitanju uključivanje mladih u planiranje i osmišljavanje aktivnosti, knjižničarka navodi da se to ostvaruje naročito kroz književne susrete koje oni sami moderiraju, a sami biraju i koje književnike žele vidjeti, zajedno se pripremaju za susret i tome slično. Naglašava i činjenicu da u većini tih aktivnosti ona djeluje na način da usmjerava korisnike – zajedno se sve dogovaraju, *ali tu do izražaja dolazi njihova sloboda i ona se prvenstveno poštuje.*¹⁵³

Osim zadovoljstva aktivnostima kod korisnika, željelo se utvrditi u kojoj je mjeri zadovoljstvo prisutno kod knjižničarke. U odgovoru ističe da ipak nije zadovoljna, a kao razlog tome navodi činjenicu da: *određeni dio njih gubimo nakon osnovne, a još više nakon srednje i onda je to začarani krug – kako oni manje dolaze, mi manje za njih radimo.*

Međutim, da knjižničarka namjerava više poraditi na ponudi aktivnosti i usluga, govori već navedeni planirani i kontinuirani tinejdžerski program te želja da se više knjižnica općenito aktivira u marketingu. Za sada je u tom pogledu prisutno samo oglašavanje aktivnosti i događanja na stranicama knjižnice i u fizičkom obliku, putem plakata obješenim na ulazu u knjižnicu. Osim navedenog, knjižničarka je istaknula i važnost neformalnog, individualnog pozivanja na aktivnosti – bilo uživo, bilo preko telefona. Međutim, želja joj je poraditi na približavanju knjižnice tinejdžerima i to putem društvenih mreža.

Idućim su se pitanjem pokušali identificirati razlozi neposjećivanja knjižnice iz perspektive knjižničarke. Kao dva ključna problema identificirala je nedostatak slobodnog vremena i nepoznavanje svega onoga što knjižnica nudi i može ponuditi, dok je *kao nešto što ih odbija od*

---

¹⁵¹ Isto.

¹⁵² Isto.

¹⁵³ Isto.

*knjižnice navela sveprisutno postojanje predrasude o tome da je knjižnica mjesto gdje moraš biti miran, tih i slično se ponašati kao u školi.*¹⁵⁴

Posljednje je pitanje propitivalo mišljenje knjižničarke o tome koliku ulogu knjižnica ima u životima adolescenata. Navodeći primjer članice za koju smatra da joj je knjižnica takoreći promijenila život i usmjerila ju u pozitivnom smjeru, govori da *za jedan mali broj njih, znači oni koji aktivno koriste sve što im knjižnica može ponuditi, igra ogromnu ulogu.* S druge strane, prepoznaje da za veliku većinu ta uloga ipak nije tako velika upravo zbog toga što ne posjećuju knjižnične aktivnosti i događanja.

7.5 Rasprava

Temeljem prikazanih rezultata, u nastavku slijede rasprava i odgovori na ranije postavljena istraživačka pitanja.

Na koji način adolescenti provode svoje slobodno vrijeme?

Rezultati istraživanja ukazali su da se između istraživanih grupa korisnika – osim one temeljne u percepciji knjižnice – nalazi još nekoliko razlika. Za obje grupe ispitanika prva četiri pitanja bila su identična i bavila su se problematikom slobodnog vremena i načinima njegova provođenja. Razlike između dvije grupe vidljive su već u prvom pitanju. Dok su neaktivni korisnici uglavnom definirali pojam, aktivni su korisnici navodili aktivnosti kojima se bave u to vrijeme, dok su uz to dvije korisnice dale i neki oblik definicije. Važno je pritom naglasiti da je većina neaktivnih korisnika ispravno prepoznala i navela glavne dimenzije slobodnog vremena kao što su odmor i zabava. Osim toga prepoznali su da je to vrijeme bez obaveza pri čemu ga je samo jedna ispitanica opisala kao priliku za ispunjavanje školskih obaveza. Nakon ponuđene definicije, svi su korisnici uglavnom ukratko nadopunili svoje prvotne odgovore pri čemu ih se nekoliko (iz obje skupine korisnika) zadržalo na funkciji razvoja ličnosti. Nakon dodatnog objašnjenja funkcije, ispitanice su u definiranju dodale i taj aspekt. Navedeno upućuje na zaključak da adolescenti slobodno vrijeme primarno shvaćaju kao vrijeme odmora i zabave, a tek nakon dodatnog promišljanja i kao vrijeme sveobuhvatnog razvoja u raznim područjima.

Pitanje o načinima provođenja slobodnog vremena rezultiralo je sličnim odgovorima u obje grupe ispitanika – s jednom većom iznimkom – u grupi aktivnih korisnika *odlazak u knjižnicu* učestala je aktivnost svakog od njih, dok ju neaktivni korisnici, očekivano, ne spominju.

---

¹⁵⁴ Isto.

Aktivnosti koje se javljaju kod većine korisnika u obje grupe su druženje s prijateljima te gledanje filmova i serija. Osim navedenog, česta je i aktivnost čitanja (tri ispitanika u grupi aktivnih i dva ispitanika u grupi neaktivnih korisnika). Aktivnosti koje su se pojavile kod neaktivnih korisnika – društvene mreže i video igrice – nisu prisutne u odgovorima aktivnih korisnika knjižnice.

Većim razlikama u odgovorima, rezultiralo je i pitanje o organiziranim izvanškolskim i izvannastavnim aktivnostima. Dok se većina neaktivnih korisnika ne bavi nikakvom vrstom organiziranih aktivnosti (samo jedna djevojka pohađa izvanškolsku aktivnost), većina aktivnih korisnika bavi se i izvanškolskim i izvannastavnim aktivnostima (jedan ispitanik ne bavi se nikakvim oblikom organizirane aktivnosti). A smatraju li te aktivnosti slobodnovremenskim, aktivni korisnici odgovaraju potvrdno, dok se neaktivna korisnica ne slaže – aktivnost koju pohađa smatra obavezom. Osim nje, ispitanica i ispitanik iz iste grupe koji su se prije bavili organiziranim aktivnostima odgovaraju da ih iz današnje perspektive također smatraju obavezom. Iz navedenog se može zaključiti da skupine korisnika imaju i u potpunosti drugačiju percepciju organiziranih izvanškolskih i izvannastavnih aktivnosti – jednima predstavljaju zabavu i slobodno vrijeme, drugima obavezu. Razlozi tome nisu ispitani, iako bi bilo zanimljivo vidjeti rezultate istraživanja koje bi se provelo na većoj skupini korisnika.

Zaključak da ispitanici koji se ne bave tipičnim izvanškolskim aktivnostima (poput sportova, tečajeva i sl. koji se plaćaju), pohađaju one knjižnične, donesen je samo kod jednog ispitanika (iako knjižničnu aktivnost ne prepoznaje kao organiziranu izvanškolsku aktivnost), dok se ostali iz grupe aktivnih korisnika bave sa svim oblicima aktivnosti. S druge strane, ono što se pokazalo specifičnim za skupinu neaktivnih korisnika, a ujedno i vrlo rijetkim uzme li se u obzir općenitu zaokupljenost mladih raznim organiziranim aktivnostima, jest već spomenuta činjenica da se većina njih ne bavi nikakvom izvanškolskom ili izvannastavnom aktivnošću. Pasivnost i neuključenost u aktivnosti može rezultirati posljedicama u pogledu nedovoljnog razvoja socijalnih vještina i raznih sposobnosti, ali i sklapanju prijateljstava i slično. Zbog navedenog bi u idućim istraživanjima bilo zanimljivo i korisno ispitati razloge neuključivanja u strukturirane aktivnosti.

Kako percipiraju knjižnicu i koja je njena uloga u njihovom slobodnom vremenu?

Prve asocijacije na knjižnicu kod neaktivne grupe korisnika očekivano su bile *knjige*, dok su se u drugoj skupini uz njih (navela ih je samo jedna ispitanica) javili i drugi pojmovi, iako je pretpostavka bila da će se i kod njih većinom pojaviti upravo knjige. Javile su se asocijacije

poput opuštanja, druženja i slobodnog vremena što ide u prilog hipotezi da aktivni korisnici knjižnicu percipiraju na kompletno drugačiji način.

Razliku u učestalosti posjećivanja knjižnice kod ispitanih skupina korisnika nije potrebno dodatno naglašavati. Uz mnoštvo kvalitetnih i atraktivnih aktivnosti i programa predstavljenih u radu, postavlja se pitanje zašto mladi ne dolaze češće u knjižnicu? Iako je istraživanje grupe aktivnih korisnika pokazalo da manja grupa učestalih posjetitelja itekako postoji, situacija na globalnom planu je drugačija – što je potvrdila i koordinatorica temeljem svoga iskustva. Njihova sve manja zainteresiranost za knjižnicu i za čitanjem knjiga koje nisu obavezna lektira, ali i knjigu uopće, rezultira sa nezainteresiranosti za sudjelovanje u knjižničnim programima. Jedno povlači drugo, što je zaključio i jedan od ispitanika iz skupine neaktivnih korisnika – *Lektire su te koje ne volim čitat i zbog lektira ti ja nejdem češće u knjižnicu. Pa da mi ponudila x radionica. (NK1)*

Nadalje, nedostatak njihovog slobodnog vremena javlja se kao još jedan razlog nedolaska u knjižnicu. Zbog obaveza vezanih uz školu i slobodnih aktivnosti u kojima sudjeluju izvan škole, ovu skupinu je najteže dobiti u knjižnici. To prepoznaje i knjižničarka koja govori: *Na puno toga bi oni došli, ali ne mogu jer imaju glazbenu školu, jer imaju svoju školu, jer imaju informatiku, jer, ne znam, moraju učiti za test i tako.*¹⁵⁵

Naravno, dosta toga ovisi i o zaposlenicima koji rade s njima. Moguća preokupiranost drugim, stručnim poslovima rezultira nedostatkom vremena za veći angažman u radu s mladima. Taj se problem povećava u knjižnicama u kojima radi mali broj zaposlenika, što ujedno znači da automatski postoji manjak knjižničara koji bi se njima ciljano bavili. Osim navedenog, financijski i ostali materijalni troškovi također mogu predstavljati problem u organiziranju programa.

Razlozi neposjećivanja koje navode ispitanici iz skupine neaktivnih korisnika su udaljenost od kuće, nepostojanje posebnog odjela za tinejdžere, postojanje svih potrebnih materijala na internetu, skupa članarina, plaćanje zakasnine, postojanje osobne knjižnice i općenitu nezainteresiranost tinejdžera za čitanje – pri čemu je posljednji razlog ujedno jedini kojeg spominje i knjižničarka. Međutim, kada je riječ o članarini koju dvije ispitanice vide kao razlog nedolaženja, knjižničarka smatra da ona nikako ne bi trebala predstavljati prepreku i utjecati na to da bilo tko ne dođe na neku od ponuđenih aktivnosti. *Ono što je prednost je što su naši*

---

¹⁵⁵ Krpan, Ketii. Osobni intervju. 29. rujna 2018.

*programi i aktivnosti besplatne za naše korisnike, a nikada nikoga ne odbijemo ili istjeramo. Znači i ako netko nije član može se pridružiti nekom događanju, dapače. Cilj mi je privući ih što više i pružiti im priliku da svoje slobodno vrijeme provedu u sigurnom prostoru.*¹⁵⁶ U citatu je vidljiva knjižničarkina orijentiranost na korisnika i njegove interese – bez obzira je li član knjižnice ili nije. Iako poopćavanje ove situacije na druge knjižnice nije moguće, ipak sugerira da članarina ne mora uvijek značiti i *ekskluzivan pristup aktivnostima*. Ukoliko korisnik iskaže interes za neku aktivnost, vrlo je vjerojatno da će njegove potrebe biti zadovoljene jer knjižnica je upravo to – mjesto zadovoljavanja potreba za kulturom, obrazovanjem, informiranjem, rasonodom i druženjem.

Objekte grupe korisnika ispitane su o stavu prema narodnim knjižnicama i njihovoj trenutnoj i budućoj relevantnosti. Dok je skupina neaktivnih korisnika podijeljena u mišljenju, aktivni korisnici ističu njenu ogromnu važnost za cjelokupnu zajednicu. I na ovome pitanju do izražaja su došle njihove u potpunosti drugačije perspektive i gledišta. S jedne strane, neaktivni korisnici o relevantnosti i važnosti knjižnice odgovarali su isključivo kroz problematiku tiskanih i e-knjiga, tj. njenu posudbenu ulogu. S druge strane, aktivni korisnici svijetlu budućnost narodne knjižnice vide u njenoj još više naglašenoj društvenoj ulozi, tj. prepoznaju ju kao mjesta okupljanja i dnevnog boravka zajednice. Ujedno su to dvije temeljne percepcije knjižnice koje se provlače kroz sve odgovore (ovisno o skupini korisnika). Aktivni korisnici povezuju ju s mjestom provođenja slobodnog vremena, druženjem i zabavom, dok ju neaktivni korisnici percipiraju kao strogo, tiho mjesto koje im ne može ponuditi ništa osim knjiga. O tome je govorila i jedna o ispitanica: *Da, mislim kužim da je to stereotip i da mi je to usađeno u mozak od prvog razreda kad su nam rekli da se u muzeju i knjižnici mora ponašati ozbiljno i bit tiho, al' ne znam šta da ti kažem osim da knjižnice i aktivnosti u knjižnici nisu jednako zabava.* (NK2). Njen odgovor i dio "kad su nam rekli" sugerira na očito usvajanje stereotipa, ne u grupi vršnjaka, već od strane odrasle osobe koja predstavlja autoritet. Važno je stoga boriti se protiv navedenog, ali i sličnih stereotipa – i to suradnjom s ostalim ustanovama i članovima u zajednici, počevši od škole, nastavnika i školskih knjižničara koji vrlo često predstavljaju prvi doticaj djece s bilo kakvom vrstom knjižnice.

Odgovori na pitanje uloge knjižnice u slobodnom vremenu mladih, daju se iščitati iz već navedenih razmišljanja, međutim, važno je još jednom istaknuti da se kvantiteta i kvaliteta uloge knjižnice izrazito razlikuje kod dvije skupine ispitanika. Osim što je to potvrđeno

---

¹⁵⁶ Isto.

istraživanjem, i knjižničarka je tu činjenicu prepoznala u promišljanju o ulozi knjižnice. S jedne je strane – za one neaktivne korisnike, uloga knjižnice vrlo mala i odnosi se uglavnom na njenu posudbenu zadaću. S druge strane – za aktivne korisnike, knjižnica ima ulogu mjesta okupljanja, mjesta kvalitetnog provođenja slobodnog vremena – bilo u nestrukturiranim, bilo u strukturiranim aktivnostima, mjesto učenja i obrazovanja, mjesto zabave i druženja.

Nevezano uz postavljena istraživačka pitanja, ali kao važno za djelovanje knjižnice u radu s mladima, pojavilo se i pitanje marketinga. Osim u intervjuu s knjižničarkom, problematika se načela i u intervjuima s dva neaktivna korisnika iz čijih se odgovora može zaključiti da sugeriraju na njegovo nepostojanje, odnosno nevidljivost u široj zajednici koja nije obuhvaćena već provedenim aktivnostima. Govoreći o posjećenosti aktivnosti i događanja, knjižničarka uočava isti problem:

...to je uvijek jedno te ista određena grupa. Ono što mene muči je kako to proširiti na van, prema ostalima, jer je ovako dosta zatvoreno. Oni koji su čitači odmalena ostaju i tinejdžeri čitači i prisutni su na događanjima, njih ću i nazvati i oni će mi doći. Dok oni koji nisu obuhvaćeni ostaju i dalje neobuhvaćeni.¹⁵⁷

U knjižnicama se rade izuzetno kvalitetni programi, a općenito jako mali broj posjetitelja dođe jer ne zna što sve knjižnica nudi. Problem neinformiranosti i nedovoljnog ili nedovoljno vidljivog marketinga rezultira nepoznavanjem svega onoga što se u knjižnici može raditi i svega ostaloga što knjižnica može ponuditi.

7.6 Zaključak istraživanja i preporuke za rad s mladima u knjižnici

Istraživanje, ali i teorijski dio rada, pokazali su da mladi žele i trebaju programe koji zadovoljavaju njihove jedinstvene potrebe i interese. Općenito gledajući, većina knjižničnih programa je namijenjena djeci mlađeg uzrasta, kao što su pričaonice, maštaonice i razne likovne radionice. Ovakve vrste aktivnosti rijetko kada zanimaju mlade koji – između ostalog – i sami sebe percipiraju kao gotovo odrasle. U nastavku slijedi Tablica 5. s preporukama za rad s mladima, a nakon nje i objašnjenja. Mogu se podijeliti na pet područja koja su se pokazala ključnima u radu s mladima, a odnose se na prostor, aktivnosti, marketing, percepciju te uključivanje mladih u rad knjižnice. Pritom se samo u posljednjoj kategoriji javljaju dvije preporuke.

---

¹⁵⁷ Isto.

Tablica 5. Preporuke za rad s mladima u knjižnici.

kategorija	preporuka
prostor	Odvojiti poseban prostor za mlade koji podržava razne oblike provođenja slobodnog vremena.
aktivnosti	Ponuditi usluge i aktivnosti koje su u skladu s potrebama mladih u zajednici.
uključivanje	Uključiti mlade u nabavu građe i planiranje aktivnosti. Pružiti mogućnosti za demonstriranje znanja i postignuća mladih.
marketing	Razviti marketing usmjeren prvenstveno na mlade i premjestiti ga na fizička i virtualna mjesta njihova okupljanja.
percepcija	Boriti se protiv ustaljenih stereotipa i negativnih percepcija knjižnice.

Odvojiti poseban prostor za mlade koji podržava razne oblike aktivnosti i provođenja slobodnog vremena. Istraživanje je pokazalo da ispitanici važnim smatraju postojanje vlastitog, odvojenog i prepoznatljivog prostora koje će biti udobno i prostrano, dobro organizirano i isplanirano tako da omogućava olakšani pristup građi. Važno je pritom napomenuti da mladi koriste knjižnice za razne vrste aktivnosti – druženje s prijateljima, čitanje i učenje u tišini, rad u grupama samo su neke od njih. Zbog toga je važno da u knjižnici postoje različiti prostori – tiha mjesta za čitanje i učenje, prostore za druženje i susrete, prostor za razne kreativne i interaktivne aktivnosti te prostor koji će omogućiti pristup knjižničnoj građi.

Ponuditi usluge i aktivnosti koje su u skladu s potrebama mladih u zajednici. Iako je ova preporuka već ustaljena, vrijedna je ponavljanja. Primjerice, kada je u pitanju pristup računalima ili igraćim konzolama, u trenutnim uvjetima u kojima su mladi već ionako zasićeni tehnologijom, potrebe za takvim uslugama su smanjene. Jedan od ispitanika naveo je sljedeće: *...ne moram ići u knjižnicu da bi bio na kompu ili igrao igrice, sve to već imam doma (NK1).* Umjesto da se usredotoče na pružanje takvih usluga, u zajednicama zasićenim

tehnologijom učinkovitiji pristup uslugama za tinejdžere bio bi da se usredotoče na pružanje raznih društvenih, edukativnih i rekreacijskih aktivnosti. Naravno, uvijek vrijedi i obrnuta situacija. Za manje zajednice u kojima je pristup tehnologiji ograničen, narodne knjižnice tinejdžerima bi mogle postati relevantnije tako da se fokusiraju na pružanje pristupa tehnologiji.

Uključiti ih u nabavu građe i planiranje aktivnosti. Osim što su ispitanici iskazali motivaciju za sudjelovanjem u planiranju aktivnosti i uređenju prostora, neki od njih naveli su potrebu da ih se uključi proces odabira knjiga koje će se nabaviti. Narodne knjižnice trebale bi uspostaviti usluge koje će poticati mlade da samostalno zatraže građu koju bi najviše voljeli koristiti. Osim knjiga, pritom se misli i na časopise, glazbu, opremu za video igrice i sve ostale vrste građe koja bi im mogla biti zanimljiva. Takve vrste uključivanja mladih u rad knjižnice imaju obostranu korist. Potrebe mladih se zadovoljavaju, a ujedno ih se privlači u knjižnicu na neuobičajen i zanimljiv način čime se stvara stalna korisnička populacija koja u mnogočemu može doprinijeti djelovanju narodne knjižnice.

Pružiti mogućnosti za demonstriranje znanja i postignuća mladih. Knjižnice su savršena mjesta za poticanje i pohvalu kreativnosti mladih i njihovih kreacija, a usmjeravanje i poticanje na razvoj ključne su stavke u radu knjižničara s mladima. Navedeno se može potkrijepiti već navedenim primjerom članice knjižnice, autorice kratkometražnog dokumentarnog filma o knjizi, koja je primjerenim usmjeravanjem i pomoći uspjela ostvariti ono što si je zamislila – i puno više od toga. Knjižnice imaju priliku pružiti prostore u kojima mladi mogu podijeliti svoju kreativnost i znanje s vršnjacima i zajednicom u cjelini – kako u fizičkim prostorima u primjerice obliku izložbe, tako i u virtualnoj knjižnici (web stranica, profili na društvenim mrežama). A upravo je to ono što bi knjižničarstvo za mlade trebalo biti – povezivanje mladih i pružanje širokog spektra mogućnosti za pozitivan, društveni, intelektualni i osobni razvoj.

Razviti marketing usmjeren prvenstveno na mlade i premjestiti ga na fizička i virtualna mjesta njihova okupljanja. Dio istraživanja u sklopu ovoga rada proveden je s nasumičnom grupom mladih koji se nisu identificirali kao redoviti korisnici knjižnice, tj. posjetitelji aktivnosti. Jedna od ispitanica došla je do zaključka da bi bilo dobro premjestiti marketing i istraživanje izvan granice fizičke knjižnice. Uostalom, zašto ograničiti marketinške napore samo na korisnike koji već koriste knjižnicu? Premještanje marketinga na mjesta njihovog okupljanja poput primjerice trgovačkih centara, ali i društvenih medija i svih ostalih popularnih mrežnih tinejdžerskih okupljališta, čini marketing i širenje poruke o zabavnim i edukativnim aktivnostima i uslugama među tinejdžerima mnogo uspješnijim. Osim što su takva mjesta oglašavanja prikladnija za ovu

skupinu korisnika, stvaranjem profila na Instagramu i Facebook-u, pa čak i kanala na YouTube-u stvara se i web mjesto koje može biti odličan način povezivanja knjižnice s mladima.

Boriti se protiv ustaljenih stereotipa i negativnih percepcija knjižnice. Važno je boriti se protiv stereotipa koji knjižnice poistovjećuje samo s posuđivanjem knjiga, odnosno mjestom tišine i strogoće. Većina mladih (N=5) iz provedenog istraživanja imaju ustaljenu percepciju – knjižnica = knjige. Ta ograničena percepcija uglavnom znači da knjižnicu koriste u potrazi za knjigom, a ne za druženje i zabavu ili sudjelovanje u nekoj od aktivnosti i programa. Kao što knjižničari i ostalo knjižnično osoblje zna, knjižnice nude mnogo, mnogo više od knjiga, ali čini se da ta činjenica ne dopire do mladih. Zbog toga je važno boriti se protiv zastarjele slike knjižnica kao puke posudionice knjiga i ukazati mladima, ali i svima ostalima, na cijeli niz usluga i programa koje današnje knjižnice nude.

Zaključak

Problematika slobodnog vremena adolescenata zbog mnogih razloga dobiva sve veći značaj. Osim što se adolescenti nalaze u razdoblju sveprisutnih promjena, istovremeno prolaze kroz proces u kojem se izgrađuju kao osobe – pritom slobodnovremenske aktivnosti imaju izrazit utjecaj na njihov razvoj. Ukoliko se korištenje slobodnog vremena želi usmjeriti u pozitivnom pravcu, osim potrebnih preduvjeta poput kvalitetnih aktivnosti i kompetentnih stručnjaka koji će ih voditi, adolescente je za provođenje slobodnog vremena potrebno odgojiti i osposobiti.

U odnosu na prethodne, današnja generacija mladih ima nove i drugačije potrebe i zahtjeve. Rođeni su i odrastaju okruženi novim medijima i novim spoznajama stvarnog, ali i virtualnog svijeta. Knjižnica kao mjesto susreta mladima pruža priliku za socijalnu interakciju i druženje u pozitivnom okruženju koje druga popularna okruženja provođenja slobodnog vremena, pogotovo ona virtualna (s naglaskom na društvene mreže), ne mogu pružiti ni zamijeniti. Unatoč tome, većini mladih knjižnica nije mjesto koje povezuju s provođenjem slobodnog vremena. Istraživanje je pokazalo da se uglavnom prepuštaju nestrukturiranim aktivnostima i pasivnom obrascu provođenja slobodnog vremena, a zauzeti su i školskim obavezama, raznim izvanškolskim i izvannastavnim aktivnostima, te nezaobilaznim društvenim mrežama poput Instagrama i Facebooka.

Važno je napomenuti da se tijekom posljednja tri desetljeća, otkako se u knjižnicama počelo ciljano raditi s ovom korisničkom skupinom, dogodio ogroman pomak s početnog stanja pri čemu se razvila svijest o specifičnim interesima i potrebama mladih. Međutim, uključivanje današnje generacije mladih u rad i djelovanje narodnih knjižnica zahtijeva od knjižničara razmišljanje i djelovanje izvan tradicionalnih okvira knjižnične struke i uzimanje u obzir njihovog trenutnog životnog stila. Iako ju mladi koji su ujedno njeni aktivni članovi percipiraju izrazito pozitivno, ista situacija nije i kod preostale većine populacije koji u knjižnice ne zalazi. Neinformiranost i negativni stereotipi ono je što ih kod mladih, ali i široj javnosti čini nevidljivima. Kako bismo stvorili knjižnične usluge i programe koji će zadovoljiti potrebe i poticati interese mladih te ih uostalom i zadržati u kasnijim razdobljima života, potrebno je uspostaviti interakciju s njihovim zajednicama koja će osigurati da knjižnicu percipiraju kao mjesto u kojem mogu uvijek pronaći nešto za sebe. U skladu s time, knjižnice se nalaze pred novim izazovima – od osiguravanja nužnih tehnologija, preko novog načina marketinga sve do novih kompetencija knjižničara koji će se s njima baviti.

Knjižnice imaju toliko toga za ponuditi, sigurna su mjesta s raznim besplatnim uslugama, pružaju priliku da pojedinci postanu dio šire zajednice i da sudjeluju u zanimljivim i kvalitetnim događanjima i aktivnostima. Ipak, kada je u pitanju rad s mladima, njihov je potencijal nedovoljno iskorišten. S obzirom na opću nepovezanost većine mladih s knjižnicama i prepreka korištenju o kojima se raspravljalo – nepodobne zbirke građe, neprikladni i loše uređeni prostori za mlade, negativan stav prema knjižnicama općenito, nepostojeći odnos knjižničarima – postavlja se pitanje na koji način rad knjižničara s mladima može postati smisleniji i kako, uostalom, privući one koji nisu aktivni u njoj i promijeniti njihove percepcije? Poticanje inicijative i uključivanja kod mladih od samih početaka te nastavak pružanja poticaja za vrijeme odrastanja i pri prelasku u odraslu dob, način je izgradnje knjižnice kao interaktivne i kolaborativne ustanove vođene potrebama mladih i cjelokupne zajednice. Uz udoban prostor za interakciju, zabavne i inovativne aktivnosti i mogućnost korištenja tehnologije i s njom povezanih usluga, knjižnice bi trebale ponuditi i nešto više.

Stvaranje savršenog prostora za mlade i organiziranje aktivnosti posebno za njih nije dovoljno da bi ih oni koristili. Korištenje narodnih knjižnica kao mjesta samoizražavanja, cjeloživotnog učenja, mjesta za druženje ili pohađanja neke aktivnosti, mladima nisu značajni faktori i neće ih potaknuti na posjetu – činjenica je to na koju su ukazali i sudionici istraživanja.¹⁵⁸ Ono što je potrebno promijeniti su ustaljene percepcije i predrasude prisutne u društvu općenito. A kako doći do te promjene? Vrlo je važno osvijestiti činjenicu da se ustaljene negativne predrasude i stereotipi vrlo teško mijenjaju, a pozitivne percepcije sporo izgrađuju. Međutim, prvi i očiti korak jest da mladi počnu sudjelovati u programima, koristiti usluge koje su im namijenjene i, jednostavno, boraviti u knjižnici jer će se jedino na taj način njihova percepcija knjižnice početi mijenjati.

Njihovo uključivanje u razvoj usluga za populaciju jedan je od jednostavnijih, ali i korisnijih načina. Osim toga, volontiranje na raznim poslovima u knjižnici također im može biti zanimljiv način uključivanja u rad knjižnice. Poslovi poput ažuriranja web stranica, vođenja profila na društvenim mrežama, pomoć mlađima ili starijima tijekom raznih vrsta aktivnosti samo su neki od primjera koji ih mogu potaknuti da se aktiviraju u knjižnici i sami počnu sudjelovati u

---

¹⁵⁸ NK4: ...*poznavajući svoje vršnjake, mislim da kada bi se takvo nešto odvijalo u knjižnici, više bi ih odgurnulo nego privuklo. I: Zašto to misliš? NK4: Pa zato jer je to knjižnica i svi misle da se u njoj trebaš ponašati kao da si u školi. Većina ima tu predrasudu.*

NK2: I: ...*da se primjerice jednom tjedno organizira neko druženje, bi li došla? NK2: Mislim da ... ne bi. Jer iskreno kad kažeš knjižnica, iskustvo mi govori da je to neka stroga ustanova u kojoj ne smiješ glasno pričati, puštati muziku, biti ono kaj jesi, znači moraš sjediti mirno i čitati...*

programima. Sudjelovanje u djelovanju knjižnice ujedno im pruža sigurno mjesto u kojem će se osjećati prihvaćeno i gdje će se njihov doprinos cijeniti na novi način. Narodne knjižnice stoga bi trebale biti mjesta na kojima mladi mogu izraziti sebe i svoju kreativnost te naučiti nove vještine i usvojiti vrijednosti koje će im pomoći u daljnjem životu.

Općenito govoreći, potreba za istraživanjem područja provođenja slobodnog vremena u knjižnicama i mladima kao korisničkoj skupini postoji i uvijek će vjerojatno postojati zbog stalne promjenjivosti i razvoja oba područja. Međutim, dosadašnja istraživanja nisu rezultirala velikim i značajnim promjenama načina na koji oni percipiraju knjižnicu, što sugerira da je o ovome području potrebno početi razmišljati na drugačiji način ili iz drugačije perspektive. Iako rad nije ponudio rezultate koji se mogu generalizirati, ipak su se generirale teme i pitanja važna za ovu problematiku. Ovaj je rad poticaj za neko obuhvatnije istraživanje predstavljene problematike. Preporuka za buduća istraživanja koja će se baviti istom ili sličnom tematikom jest da se uključi veći broj mladih, ali i osoblja te da se razmotri metoda fokus-grupe koja bi potakla na raspravu o raznim već spomenutim, ali i kompleksnijim pitanjima te omogućila priliku za dodatnim pojašnjenjima i bogatijim odgovorima. S druge strane, kvantitativna metodologija svakako bi pružila podatke koji bi se mogli generalizirati i na taj način pružiti širu sliku problematike.

Rezultati prvoga dijela provedenog istraživanja pokazali su da većina županijskih matičnih narodnih knjižnica planira i organizira posebne aktivnosti i programe imajući na umu potrebe i specifičnosti mladih, ali ne može se reći da im pridaju jednaku važnost kao, primjerice, aktivnostima za djecu. Ta se tvrdnja dokazala i u drugom dijelu istraživanja koje je pokazalo da se u knjižnici organizira tek nekoliko aktivnosti i događanja ciljano namijenjenih mladima. Razlozi tome mogu se pronaći u nezainteresiranosti mladih koji za sobom povlače i manju potrebu za organiziranjem takvih aktivnosti. Što se tiče posebnih prostora za mlade, podaci su pokazali da je tek 30% knjižnica osiguralo poseban prostor za njih. Daleko najviše aktivnosti ciljano organiziranih za mlade, odnosi se na obrazovne programe što potvrđuje važnu obrazovnu ulogu knjižnice. Nadalje, provode se i razna kulturno-promotivna događanja i stvaralačke aktivnosti. S nešto manjom učestalošću, osnivaju se klubovi za mlade i čitateljski klubovi, dok se razne aktivnosti sa svrhom razonode, zabave i nestrukturiranog druženja pojavljuju u tek nekoliko knjižnica.

Rezultati drugog dijela istraživanja pokazali su da se obje skupine ispitanika u svoje slobodno vrijeme najčešće bave nestrukturiranim aktivnostima, dok se aktivni korisnici uz njih bave i

strukturiranim izvannastavnim i izvanškolskim aktivnostima. Osim toga, utvrdilo se postojanje negativnih stereotipa o knjižnici kod većine neaktivnih korisnika što uz neinformiranost o događanjima rezultira neposjećivanjem knjižnice i organiziranih aktivnosti. Da bi se mlade potaklo na češće posjećivanje knjižnice i sudjelovanje u aktivnostima, a samim time i kako bi se njena uloga u slobodnom vremenu povećala, istraživanjem se utvrdilo da je potrebno odvojiti poseban prostor za mlade, uključiti ih u nabavu građe i planiranje aktivnosti te ponuditi im usluge i aktivnosti koje su u skladu s njihovim potrebama i interesima. Nadalje, važnim se istaknula i borba protiv ustaljenih stereotipa i negativnih percepcija knjižnice, razvoj marketinga usmjerenog prvenstveno na mlade i njegovo premještanje na fizička i virtualna mjesta njihova okupljanja te, na kraju, pružanje mogućnosti za demonstriranje znanja i postignuća mladih. Da je uloga knjižnice u životima određenog dijela mladih ipak značajna, pokazali su odgovori i stavovi njenih aktivnih korisnika koji ju percipiraju kao mjesto druženja i kvalitetnog provođenja slobodnog vremena. Govoreći o ulozi knjižnice, knjižničarka kao primjer izrazito pozitivnog djelovanja spominje i jednu od članica za koju smatra da je, s obzirom na razne životne uvjete, od knjižnice i u knjižnici dobila sve ono što joj inače ne bi bilo ponuđeno u smislu njenog razvoja i oblikovanja ličnosti. Vezano uz primjer te kao zaključak rada, slijedi njen citat koji sumira i trenutno stanje kada je riječ o ulozi knjižnice u životima adolescenata – na globalnoj razini uloga je mala, ali značajna za one koji su aktivan dio njenog svijeta, dio narodne knjižnice.

... to su pojedinačni primjeri. Ja ih kroz svojih 26 godina rada u svakoj generaciji imam i kao knjižničarka sam zadovoljna ovime što mi postižemo. Promjena samo jednog korisnika i dalje je velika promjena i svaka ima veliki značaj za ono što radim.¹⁵⁹

---

¹⁵⁹ Krpan, Ket. Osobni intervju. 29. rujna 2018.

Literatura

1. Adolescencija. // Enciklopedija.hr. Dostupno na: <https://bit.ly/2xggEmC> (20. kolovoza 2018.)
2. Agosto, D. E. Why Do Teens Use Libraries? Results of a Public Library Use Survey. // *Public Libraries*. 46, 3(2007), str. 55–62.
3. Alessio, A., Buron, N. Measuring the impact of dedicated teen service in the public library : Frances Henne/YALSA/VOYA Award Research Grant Results. // *Young Adult Library Services*. 4, 3(2006), str. 47-51.
4. Badrić, M., Prskalo, I. Participiranje tjelesne aktivnosti u slobodnom vremenu djece i mladih. // *Napredak* 152, 3/4(2011), str. 479-494.
5. Barbarić A. Knjižničarske kompetencije. // *Cjeloživotno učenje knjižničara*. / Ur. A. Horvat, D. Machala. 2009, str. 57-69. Dostupno na: <https://bit.ly/2xodCvF> (10. rujna 2018.)
6. Bartko, W. T., Eccles, J. S. Adolescent participation in structured and unstructured activities: A person-orientated analysis. // *Journal of Youth and Adolescence*. 32(2003), str. 233-242.
7. Braun, L. W. i dr. The Future of Library Services for and with Teens: A call to action. // YALSA, 2014. Dostupno na: <https://bit.ly/1cP5Vut>
8. Caldwell, L. L., Darling, N. Leisure context, parental control and resistance to peer pressure as predictors of adolescent partying and substance use : An ecological perspective. // *Journal of Leisure Research*. 31(1999), str. 57-68.
9. Car, S. Adolescencija 21. stoljeća: društvena uvjetovanost, temeljne karakteristike i pedagoški izazovi. // *Pedagogijska istraživanja*. 10, 2(2013), str. 285-294.
10. Centar za stalno stručno usavršavanje. Dostupno na: <http://cssu.nsk.hr> (10. rujna 2018.)
11. Čitatelji i čitanje. // *Socijalna povijest knjige u Hrvata : knjiga III. Od početka hrvatskoga narodnog preporoda (1835.) do danas / Aleksandar Stipčević*. Zagreb : Školska knjiga, 2008.
12. Dickens, C. *A tale of two cities*. London : Penguin Books, 1994.
13. Eccles, J. S., Barber, B. L., Stone, M., & Hunt, J. Extracurricular activities and adolescent development. // *Journal of Social Issues*. 59(2003), str. 865-890.
14. Evjen, S., Audunson, R. The complex library : Do the public's attitudes represent a barrier to institutional change in public libraries? // *New Library World*. 110, 3/4(2009), str. 161-174.

15. Gen Z: The Audience You Can't Ignore//Awesomeness. Dostupno na: <https://bit.ly/2vf5DOj> (20. kolovoza 2018.)
16. Glavaš, J. Djeca i slobodno vrijeme. // Javno zdravstvo - časopis Nastavnog zavoda za javno zdravstvo splitsko-dalmatinske županije. 4, 4(2010).
17. Global Generational Lifestyles. // Nielsen Insights, 2015. Dostupno na: <https://bit.ly/2xdjojQ> (20. kolovoza 2018.)
18. Gordon, W. R., Caltabiano, M. L. Urban-rural differences in adolescent self-esteem, leisure boredom and sensation-seeking as predictors of leisure-time usage and satisfaction. // *Adolescence*. 31(1996), str. 883-901.
19. Graovac, M. Adolescent u obitelji. // *Medicina fluminensis*. 46, 3(2010), str. 261-266.
20. Guest, A., Schneider, B. H. Adolescents' extracurricular participation in context: The mediating effects of schools, communities, and identity. // *Sociology of Education*. 76(2003), str. 89-95.
21. Harrison, P. A., Narayan, G. Differences in behavior, psychological factors, and environmental factors associated with participation in school sports and other activities in adolescence. // *The Journal of School Health*. 73(2003), str. 113-121
22. Hebrang Grgić, I. Kratka povijest knjižnica i nakladnika: s kodovima i aplikacijom. Zagreb : Ljevak, 2018.
23. Holly G. Willett, Public Library Youth Services: A Public Policy Approach. Englewood : Alex, 1995, str. 90-91.
24. IFLA-in i UNESCO-ov Manifest za narodne knjižnice. // IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice / uredile Christie Koontz i Barbara Gubbin. 2. hrvatsko izd., (prema 2. izmijenjenom izd. Izvornika). Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2011. Str. 106.
25. IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice / uredile Christie Koontz i Barbara Gubbin. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2011.
26. Ilišin, V. Neke dimenzije slobodnog vremena mladih. // *Generacija osujećenih: mladi u Hrvatskoj na početku 21. stoljeća*. Biblioteka Znanost i društvo (40). Institut za društvena istraživanja, Zagreb, 2017. Str. 293-317.
27. Ilišin, V. Promjene u slobodnom vremenu mladih. // *Napredak*. 141, 4(2000), 419-429.
28. Ilišin, V. Slobodno vrijeme i interesi mladih. // *Mladi: problem ili resurs.* / Ilišin, V.; Radin, F. (Ur.). Zagreb: Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, 2007. Str. 179–201.
29. Janković, V. Slobodno vrijeme u suvremenoj pedagoškoj teoriji i praksi (drugo prošireno izdanje). Zagreb: Pedagoško-književni zbor, 1973.

30. Jeđud, I., Novak, T. Provođenje slobodnog vremena djece i mladih s poremećajima u ponašanju – kvalitativna metoda. // *Revija za sociologiju*. 37, 1/2(2006), str. 77–90.
31. Jensen, K. Don't Underestimate the Value of „Hanging Out”. // *Teen Librarian Toolbox*, 2011. Dostupno na: <https://bit.ly/2xgGYwS> (9. rujna 2018.)
32. Joseph, M. An exquisite paradox: Making teens and young adults welcome in public libraries. // *Australasian Public Libraries and Information Services*. 23, 3(2010), str. 107-110.
33. Kasap, M., Aparac Jelušić, T. Izazovi knjižnične arhitekture za mlade. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*. 60, 2/3(2017).
34. Knjižnica. // *Enciklopedija.hr*. Dostupno na: <https://bit.ly/2QFIMaS> (25. kolovoza 2018.)
35. Ko je generacija Z? Kako tinejdžeri konzumiraju sadržaje. // *Media Marketing*, 2018. Dostupno na: <https://bit.ly/2NMsGh6> (25. kolovoza 2018.)
36. Koh, K., Abbas, J. Competencies needed to provide teen library services of the future : Survey of professionals in Learning Labs and Makerspaces. // *Journal of Research on Libraries and Young Adults*. 7, 2(2016).
37. Kojadin, J. i dr. Istraživanje potreba mladih – slobodno vrijeme mladih. // *Centar za zdravo odrastanje IDEM i ja*, 2013. Dostupno na: <https://bit.ly/2N9KHGp> (20. kolovoza 2018.)
38. Krpan, K. Kwartovska knjižnica je aktivan treći životni prostor građana. // *HKD Novosti*. 75(2017). Dostupno na: <https://www.hkdrustvo.hr/hkdnovosti/clanak/1418> (25. rujna 2018.)
39. Krpan, Ket. Osobni intervju. 29. rujna 2018.
40. Lacković-Grgin, K. *Psihologija adolescencije*. Jastrebarsko: Slap, 2006.
41. Larson, R. W., Verma, S. How children and adolescents spend time across the world : Work, play and developmental opportunities. // *Psychological Bulletin*. 125(1999), str. 701-736.
42. Lee, S. A. Beyond books, nooks, and dirty looks: The history of evolution of library services to teens in the United States. // *The Journal of Research on Libraries and Young Adults*. 2014. Dostupno na: <https://bit.ly/2Nbd5r> (1. rujna 2018.)
43. Leitner, M., Leitner, S. F. *Leisure enhancement* (2nd ed.). New York: Haworth Press, 1996.
44. Livazović, G. *Uvod u pedagogiju slobodnog vremena*. Osijek: Filozofski fakultet, Hrvatska sveučilišna naklada, 2018.

45. Mahoney, J. L., Stattin, H. Leisure activities and adolescent antisocial behaviour: The role of structure and social context. // *Journal of Adolescence*. 23(2000), str. 113-127.
46. Martinčević, J. Provođenje slobodnog vremena i uključenost učenika u izvannastavne aktivnosti unutar škole. // *Život i škola*. 56, 24 (2/2010), str. 19-34.
47. Matična služba za narodne knjižnice (2013) Županijske matične narodne knjižnice. Dostupno na: <http://www.nsk.hr/wp-content/uploads/2013/01/Adresar-%C5%BDMK-2013..pdf>
48. Maleš, D. *Između djetinjstva i zrelosti*. Đakovo: Temposhop, 1995.
49. Melnick, M. J. i dr. Tobacco use among high school athletes and nonathletes : Results of the 1997 Youth Risk Behavior Survey. // *Adolescence*. 36(2001), str. 727-748.
50. Miliša, Z., Tolić, M., Vertovšek, N. *Mediji i mladi*. Zagreb: Sveučilišna knjižara, 2009.
51. Mlinarević, V., Gajger, V. Slobodno vrijeme mladih: prostor kreativnog djelovanja. // *Međunarodna kolonija mladih Ernestinovo : 2003.-2008. : zbornik radova znanstvenog skupa s međunarodnim sudjelovanjem. / Martinčić, Julijo ; Hackenberger, Dubravka (ur.). Osijek : HAZU, Zavod za znanstveni i umjetnički rad, 2010. Str. 43-58.*
52. Mlinarević, V., Miliša, Z., Proroković A. Slobodno vrijeme mladih u procesima modernizacije – usporedba slavonskih gradova i Zadra. // *Pedagoški istraživanja*. 4, 1(2007), str. 81-99.
53. Moore, S., Ohtsuka, K. The structure of young people's leisure and their gambling behaviour. // *Behavior Change*. 17(2000), str. 167-177.
54. Odjel za mlade “Spajalica” proslavio prvi rođendan. // *Gradska knjižnica Vukovar*, 2018. Dostupno na: <https://bit.ly/2NM4co8> (11. rujna 2018)
55. Otvoren Odjel za mlade Gradske knjižnice Vukovar. // *Republika Hrvatska : Ministarstvo kulture*, 29. ožujka 2017. Dostupno na: <https://bit.ly/2xdWg5E> (11. rujna 2018.)
56. Owen, C. *What do teenagers really want? : investigating both sides of young adult services*. Wellington : Victoria University, 1998.
57. Pehlić, I. *Slobodno vrijeme mladih : socijalnopedagoške refleksije*. Sarajevo: Centar za napredne studije, 2014.
58. Previšić, V. Slobodno vrijeme između pedagoške teorije i odgojne prakse. // *Napredak*. 141, 4(2000), str. 403-411.
59. Rosić, V. *Slobodno vrijeme – slobodne aktivnosti*. Rijeka: Biblioteka Educo, 2005.
60. Rudan, V. Normalan adolescentni razvoj. // *Medix*. 10, 52(2004), str. 36-39.

61. Smjernice za knjižnične usluge za mladež : prerađeno izdanje Smjernica koje je 1996. objavio Stalni odbor Sekcije knjižnica za djecu i mlade. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2009.
62. Spajalica – Youth Corner infrastrukture and services development within public libraries. // Europski strukturni i investicijski fondovi, 6. lipnja 2018. Dostupno na: <https://bit.ly/2MBEFsX> (11. rujna 2018.)
63. Standardi za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj. // Narodne novine, 58, 9(1999), str. 2056-2063. Dostupno na: <https://bit.ly/2QAs10t> (3. rujna 2018.)
64. Stipčević, A. Povijest knjige. 2. prošireno i dopunjeno izd. Zagreb : Matica hrvatska, 2006.
65. Stričević, I. Jelušić, S. Knjižnične usluge za mlade : modeli i koncepti. // Vjesnik bibliotekara hrvatske. 53, 1(2010), str. 1-34.
66. Stropnik, A. Knjižnica za nove generacije: virtualni sadržaji i usluge za mlade. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2013.
67. Šiljković, Ž., Rajić, V., Bertić, D. Izvannastavne i izvanškolske aktivnosti. // Odgojne znanosti. 9, 2(2007), str. 133-145.
68. Tabatabaei Shahrabad, Z., Tajafari, M., Sanatjoo, A. Iranian Young Adults' Perceptions and Use of Public Library Services. // Library Philosophy and Practice (e-journal). 1417(2016).
69. Tapscott, D. Grown up digital: How the net generation is changing your world, 2009. Dostupno na: <https://bit.ly/1v4oZIY> (20. kolovoza 2018.)
70. Teen Services Competencies for Library Staff. // American Library Association, 2010. Dostupno na: <https://bit.ly/2zUdqrV> (5. rujna 2018.)
71. Trenberth, L., Dewe, P., Walkey, F. Leisure and its role as a strategy for coping with work stress. // International Journal of Stress Management. 6(1999), str. 89-103.
72. Turčin, K. Nova generacija hrvatskih tinejdžera. // Jutarnji list, 2004. Dostupno na: <https://bit.ly/2rJFz1u> (20. kolovoza 2018.)
73. Valjan Vukić, V. Izvannastavne i izvanškolske aktivnosti učenika: višestruke perspektive. // Školski vjesnik: časopis za pedagošku teoriju i praksu. 65, 1(2016), str. 33-57.
74. Vrkić Dimić, J. Stvarne i željene aktivnosti studenata u slobodnom vremenu. // Pedagoška istraživanja. 2, 2(2005), str. 313-326.
75. Walter, V. A., Meyers, E. Teens & Libraries: Getting It Right. Chicago: American Library Association, 2003.

76. Yin, Z., Katims, D. S., Zapata, J. T. Participation in leisure activities and involvement in delinquency by Mexican American adolescents. // *Hispanic Journal of Behavioral Sciences*. 21(1999), str. 170-185.
77. Zakon o knjižnicama. // *Narodne novine*. 105(1997).

Službene web i Facebook stranice narodnih knjižnica

1. Narodna knjižnica Petar Preradović Bjelovar. Dostupno na:
  - web: <http://www.knjiznica-bjelovar.hr/>
  - fb: <https://www.facebook.com/nkppBj/>
2. Gradska knjižnica Slavonski Brod. Dostupno na:
  - web: <http://www.gksb.hr/>
  - fb: <https://www.facebook.com/knjiznicasb/>
3. Dubrovačke knjižnice. Dostupno na:
  - web: <http://www.dkd.hr/>
  - fb: <https://www.facebook.com/DuKnjiznice/>
4. Gradska knjižnica i čitaonica Pula. Dostupno na:
  - web: <http://www.gkc-pula.hr/>
  - fb: <https://www.facebook.com/gkcpula>
5. Gradska knjižnica Ivan Goran Kovačić Karlovac. Dostupno na:
  - web: <http://www.gkka.hr/>
  - fb: <https://www.facebook.com/KnjiznicaKarlovac/>
6. Knjižnica i čitaonica Fran Galović Koprivnica. Dostupno na:
  - web: <http://www.knjiznica-koprivnica.hr/>
  - fb: <https://www.facebook.com/KnjiznicaFranGalovicKoprivnica/>
7. Gradska knjižnica Krapina. Dostupno na:
  - web: <http://www.gkkr.hr/>
  - fb: <https://www.facebook.com/gkkr.hr/>
8. Samostalna narodna knjižnica Gospić. Dostupno na:
  - web: <http://sns-gospic.hr/>
  - fb: <https://bit.ly/2PhQs5m>
9. Knjižnica Nikola Zrinski Čakovec. Dostupno na:
  - web: <http://www.kcc.hr/>
  - fb: <https://www.facebook.com/KnjiznicaNikolaZrinskiCakovec/>

10. Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek. Dostupno na:
  - web: <http://www.gskos.unios.hr/>
  - fb: <https://www.facebook.com/GiskoKnjiznic/>
11. Gradska knjižnica i čitaonica Požega. Dostupno na:
  - web: <http://www.gkpz.hr/>
  - fb: <https://www.facebook.com/gradskaknjiznica.pozega/>
12. Gradska knjižnica Rijeka. Dostupno na:
  - web: <https://gkr.hr/>
  - fb: <https://www.facebook.com/GradskaKnjiznicaRijeka/>
13. Narodna knjižnica i čitaonica Vlado Gotovac Sisak. Dostupno na:
  - web: <https://www.nkc-sisak.hr/>
  - fb: <https://www.facebook.com/nkc.vladogotovac.sisak>
14. Gradska knjižnica Marka Marulića Split. Dostupno na:
  - web: <http://www.gkmm.hr/>
  - fb: <https://www.facebook.com/gkmmsplit/>
15. Gradska knjižnica Juraj Šižgorić Šibenik. Dostupno na:
  - web: <http://www.knjiznica-sibenik.hr/>
  - fb: <https://bit.ly/2R1Abyk>
16. Gradska knjižnica i čitaonica Metel Ožegović Varaždin. Dostupno na:
  - web: <http://www.knjiznica-vz.hr/>
  - fb: <https://bit.ly/2NWNgHy> (Odjel za mlade)
17. Gradska knjižnica i čitaonica Virovitica. Dostupno na:
  - web: <http://www.knjiznicavirovitica.hr/>
  - fb: <https://bit.ly/2Pe2sEB>
18. Gradska knjižnica i čitaonica Vinkovci. Dostupno na:
  - web: <http://knjiznice.nsk.hr/vinkovci/>
  - fb: <https://www.facebook.com/gkvk1875/>
19. Gradska knjižnica Zadar. Dostupno na:
  - web: <http://www.gkzd.hr/>
  - fb: <https://www.facebook.com/gkzadar/>
20. Knjižnice grada Zagreba. Dostupno na:
  - web: <http://www.kgz.hr/>
  - fb: <https://www.facebook.com/knjiznicegradzagreba/>
21. Knjižnica Selčina. Dostupno na: <http://www.kgz.hr/hr/knjiznice/knjiznica-selcina/84>

Prilozi

Popis slika

Slika 1. Tko su pripadnici Generacije Z?	6
Slika 2. Najdraži oblici zabave tinejdžera	6
Slika 3. Usporedni prikaz slobodnovremenskih aktivnosti između generacija.....	7
Slika 4. Knjižnice u Hrvatskoj	22
Slika 5. Ninja Youth Skills.....	33
Slika 6. Odjel za mlade <i>Spajalica</i> . Izvor: Facebook stranica Gradske knjižnice Vukovar.....	40

Popis tablica

Tablica 1. Usporedni rezultati istraživanja Svjetske zdravstvene organizacije.....	5
Tablica 2. Temeljne vrijednosti knjižničnih usluga za mlade	26
Tablica 3. Prednosti i nedostaci koncepata rada s mladima	31
Tablica 4. Usporedni prikaz rezultata – odjeli / programi i aktivnosti.....	52
Tablica 5. Preporuke za rad s adolescentima u knjižnici.	79

Prilog 1. Protokol za intervju s neaktivnim korisnicima

- 1) Kako definiraš slobodno vrijeme, što slobodno vrijeme za tebe znači? Ponuđena definicija: *Slobodno vrijeme odnosi se na vrijeme izvan školskih, obiteljskih i društvenih obveza, na aktivnosti koje pojedinac odabire po slobodnoj volji, da bi se odmorio, zabavio, obrazovao, kulturno usavršavao i kultivirao. Pritom se važnima ističu tri osnovne funkcije: odmor, zabava i razvoja te razvoj ličnosti.*
- 2) Na koji način provodiš vrijeme izvan škole?
- 3) Baviš li se nekim organiziranim izvanškolskim aktivnostima? Koje od tih aktivnosti smatraš „slobodnim vremenom“?
- 4) Koja ti je prva asocijacija na riječ knjižnica?
- 5) Koliko često posjećuješ kvartovsku knjižnicu? Zašto ne dolaziš češće? Što te sprječava? Postoji li nešto što tinejdžere odbija od knjižnica?
- 6) Koje usluge najčešće koristiš?
- 7) Jesi li ikada prisustvovao/la nekoj aktivnosti ili događanju namijenjenom tinejdžerima? Ukoliko jesi, koji su tvoji dojmovi?
- 8) Što bi te motiviralo na dolazak u knjižnicu? Kada bi imao/la priliku sudjelovati u osmišljavanju aktivnosti i uređenju prostora za mlade, bi li sudjelovao/la?
- 9) Misliš li da su narodne knjižnice relevantne u današnjem svijetu tehnologije i Interneta? Zašto da/ne? Kako mogu postati relevantnije tinejdžerima?
- 10) Što misliš o tzv. centrima za mlade (koji bi osim prostora za druženje mogli ponuditi usluge savjetovanja i informiranja, neformalnu edukaciju, razne aktivnosti i događanja specifično za mlade)? Nedostaje li takvih mjesta u Zagrebu ili smatraš da postoje alternative? Npr.?
- 11) Misliš li da bi tu istu ulogu i knjižnica mogla obavljati ili ju uopće ne povezuješ područjem provođenja slobodnog vremena, zabave, druženja i slično?

Prilog 2. Protokol za intervju s aktivnim korisnicima

- 1) Kako ti definiraš slobodno vrijeme? Što slobodno vrijeme za tebe znači? Definicija: Slobodno vrijeme odnosi se na vrijeme izvan školskih, obiteljskih i društvenih obveza, na aktivnosti koje pojedinac odabire po slobodnoj volji, da bi se odmorio, zabavio, obrazovao, kulturno usavršavao i kultivirao. Pritom se važnima ističu tri osnovne funkcije: odmor, zabava i razvoja te razvoj ličnosti.
- 2) Na koji način provodiš vrijeme izvan škole? Kako izgleda tvoje slobodno vrijeme na prosječni školski dan ili vikend? Ili za vrijeme praznika.
- 3) Baviš li se nekim organiziranim izvanškolskim ili izvannastavnim aktivnostima? Koje od tih aktivnosti smatraš „slobodnim vremenom“?
- 4) Koja ti je prva asocijacija na tu riječ, na riječ knjižnica?
- 5) Koliko si dugo član knjižnice? Zašto si se učlanio/la i na koji način?
- 6) Koliko često posjećuješ kvartovsku knjižnicu i koje sve vrste usluga koristiš?
- 7) Što misliš o prostoru, knjižničnim programima i uslugama Knjižnice, zadovoljavaju li u potpunosti tvoje potrebe? Što ti se najviše sviđa, a što bi se moglo poboljšati?
- 8) Misliš li da bi tinejdžeri trebali imati vlastiti odjel s vlastitim odvojenim prostorom i aktivnostima? Smeta li ti što vas često kategoriziraju pod Dječje odjele?
- 9) Kako bi želio/la da izgleda prostor za mlade? Što bi trebao uključivati, a što izbjegavati?
- 10) Sudjeluješ li u nekim radionicama/programima koje knjižnica nudi? Možeš li nešto izdvojiti kao posebno značajno za tebe?
- 11) Jesi li u knjižnici naučio/la nešto novo ili stekao/la neke nove vještine? Je li neki program ili radionica imala pozitivan učinak na tebe?
- 12) Misliš li da su narodne knjižnice relevantne u današnjem svijetu tehnologije i Interneta? Zašto da/ne? Kako mogu postati relevantnije tinejdžerima?
- 13) Što misliš o tzv. centrima za mlade (*koji bi osim prostora za druženje mogli ponuditi usluge savjetovanja i informiranja, neformalnu edukaciju, razne aktivnosti i događanja specifično za mlade*)? Nedostaje li takvih mjesta u Zagrebu ili smatraš da postoje alternative? Npr.? Misliš li da bi tu istu ulogu i knjižnica mogla obavljati ili ju uopće ne povezuješ područjem provođenja slobodnog vremena, zabave i druženja?

Prilog 3. Protokol za intervju s koordinatoricom knjižnice

- 1) Koliko knjižnica otprilike ima korisnika adolescenata, odnosno korisnika koji su u svojim tinejdžerskim godinama i primjećujete li proteklih godina rast ili pad broja mladih koji su redoviti korisnici?
- 2) Na koji način i koliko često tinejdžeri koriste kvartovsku knjižnicu?
- 3) Što trenutno nudite tinejdžerima, ili ste nudili u proteklih godinu dana, u smislu usluga, aktivnosti i događanja?
- 4) Jesu li načela korištenja slobodnog vremena nešto po čemu se vodite prilikom planiranja aktivnosti? Koristite li saznanja iz tog područja prilikom oblikovanja programa i koliko vam ona pomažu u svakodnevnom radu s korisnicima?
- 5) Uključujete li adolescente u planiranje programa i aktivnosti?
- 6) Jeste li (i koliko) zadovoljni tim uslugama i programima? Kada biste mogli promijeniti nešto vezano uz usluge za ovu populaciju, biste li i na koji način?
- 7) Kada je u pitanju marketing i širenje informacija o aktivnostima i događanjima, u kojoj ga mjeri i na koji način koristite kako bi privukli adolescente u knjižnicu?
- 8) Imate li neku ideju koje bi programe/usluge trebalo uvesti kako bi mladi češće dolazili u knjižnicu? Što biste osobno voljeli pokrenuti s njima (a sada iz nekog razloga ne radite)?
- 9) Što mislite, koji su glavni razlozi tomu što tinejdžeri nisu učestali korisnici knjižnica i njenih usluga i programa? Odnosno, postoji li nešto što ih odbija od knjižnica ili predstavlja prepreku u korištenju?
- 10) Prema Vašem mišljenju, koju ulogu igra knjižnica u životima adolescenata?

Uloga narodne knjižnice u slobodnom vremenu adolescenata: knjižnične usluge i programi za mlade

Sažetak

Predmet proučavanja ovoga rada slobodno je vrijeme adolescenata u kontekstu narodnih knjižnica, a nastao je s ciljem obuhvatnijeg proučavanja svih mogućnosti i slobodnovremenskih aktivnosti koje narodne knjižnice nude adolescentima. Ovim će se radom nastojati prikazati važnost koju inovativni i zanimljivi programi i aktivnosti mogu imati za adolescente te na taj način pokušati razbiti ustaljene predrasude o knjižnicama i adolescentima, tj. mladima kao posebnoj korisničkoj skupini. Teorijski dio razmatra problematiku adolescencije, slobodnog vremena, narodnih knjižnica i usluga za mlade, a donosi i prikaz primjera dobre prakse u Gradskoj knjižnici Vukovar, tj. Odjela za mlade Spajalica. Kao zaključak teorijskog dijela rada, na temelju navedenih teorijskih postavki, odrediti će se uloga knjižnice u slobodnom vremenu adolescenata. Empirijski dio rada strukturalno je podijeljen u dva dijela. Prvi dio istraživanja fokusira se na stanje u županijskim matičnim narodnim knjižnicama na području Hrvatske s obzirom na provođenje knjižničnih aktivnosti i programa za mlade. Drugi dio istraživanja studija je slučaja zagrebačke knjižnice Selčina, a sastoji se od istraživanja zadovoljstva korisnika knjižnicom, načina njihovog provođenja slobodnog vremena te sveopćeg stava i percepcije knjižnice. U ovome dijelu istraživanja koristila se metoda polustrukturiranog intervjua pri čemu su ispitanici koordinatorica knjižnice i dvije skupine korisnika – oni aktivni koji često sudjeluju u aktivnostima i događanjima koje knjižnica nudi i oni neaktivni koji pri posjeti knjižnici koriste uglavnom samo uslugu posuđivanja.

Ključne riječi: slobodno vrijeme, adolescencija, narodne knjižnice, odjeli za mlade, knjižnične usluge i programi za mlade, Spajalica, Knjižnica Selčina

The role of public library in adolescents' leisure time: library services and programs for young adults

Summary

This paper focuses on adolescents' leisure time in context of public libraries, and has been created with a purpose of a more comprehensive study which would investigate all the opportunities and leisure activities public libraries could offer to adolescents. Throughout this paper, I will attempt to show the importance of innovative and interesting programs and activities for adolescents, and thus try to break the established prejudices about libraries and adolescents as a library user group. The theoretical part deals with the issue of adolescence, leisure time, public libraries and youth services in libraries, and provides an example of good practice in the Vukovar City Library, ie the Spajalica Youth Department. As a conclusion of the theoretical part of the work, based on the aforesaid theoretical settings, the role of library in adolescents' leisure time will be determined. The empirical part of the work is structurally divided into two parts. The first part of the research focuses on the situation in croatian public libraries regarding the implementation of library activities and programs for young adults. The second part of research is a case study of the Selčina Library, which consists of researching library user satisfaction, the way they spend their free time and the general attitude and perception of the library. In this part of the research, an interview method was used with the library coordinator and two groups of library patrons – active patrons who are often involved in the activities and events that the library offers and those inactive who mostly use the library for borrowing books.

Keywords: leisure time, adolescence, public libraries, young adults departments, library services and programs for young adults, Spajalica, Selčina Library

Biografija

Ivana Končić rođena je 26. travnja 1993. godine u Zagrebu. Po završetku Opće gimnazije *Sesvete*, u Zagrebu 2013. godine upisuje dvopredmetni preddiplomski studije pedagogije i informacijskih i komunikacijskih znanosti na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Istovrsni dvopredmetni diplomski studij upisuje 2016. godine, pri čemu se uz pedagogiju opredjeljuje i za smjer bibliotekarstva. Od akademske godine 2014./2015. demonstratorica je u Knjižnici Filozofskog fakulteta – prvo na Zbirci za pedagogiju, a zatim i u Zatvorenom spremištu. Tijekom studija, volontirala je u Udruzi BLOK na poslovima bibliotekarske prirode.